

UČEBNICE PRO
STUDENTY VE VĚKU

12 – 14 LET

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SOCIÁLNÍ KOMPETENCE:

jak čelit výzvám
digitálního věku

SOCIÁLNÍ KOMPETENCE: JAK ČELIT VÝZVÁM DIGITÁLNÍHO VĚKU

UČEBNICE PRO STUDENTY VE VĚKU 12 – 14 LET

VÝSLEDEK PROJEKTU ERASMUS+
„OBČANSKÉ KOMPETENCE V DIGITÁLNÍM VĚKU“
CZ – HU – IT – GR – RO – SK
2018 – 2021

Tento projekt byl realizován v rámci programu Erasmus +, provozovaného Centrem pro vzdělávání a mládež Evropské unie Ministerstvem Evropské unie (Česká národní agentura, <http://www.dzs.cz>) a realizován s grantem poskytovaným Evropskou Komisí. Podpora Evropské komise při tvorbě této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nemůže být zodpovědná za jakékoliv využití informací obsažených v této publikaci.

KOORDINACE PROJEKTU: David Smetana

Školy Březová – střední odborná škola, základní škola a mateřská škola,
Březová, Czech Republic

ŘEDITEL ŠKOLY: PaedDr. Ludvík Zimčík

PARTNEŘI PROJEKTU:

Istituto di Istruzione „Lorenzo Guetti”, Tione di Trento, Italy

Hlavní členové projektu: Viviana Sbardella, Rosa Russo, Agnese d’Annibale, Paola Ferrari, Mirella Bertolini

Fondazione don “Lorenzo Guetti”, Bleggio Superiore, Italy

Hlavní členové projektu: Alessandra Piccoli, Armin Wiedenhofer

4 EPAL KAVALAS, Kavala, Greece

Hlavní členové projektu: Aggeliki Karanasiou, Maria Katsikari

Základná škola s materskou školou, Červeník, Slovakia

Hlavní členové projektu: Jarmila Gáborová, Magdalena Vranáková, Adriana Demešová

Vrakúň Municipality, Vrakúň, Slovakia

Hlavní členové projektu: Stefan Fazekas, Noemi Varga, Ladislav Kusenda, Janos Csaplár

Suprex Ltd., Felsonyek, Hungary

Hlavní členové projektu: Bela Balogh, Tiborne Fabian, Margit Szabo-Bakosne Rosta, Edit Gyocsi, Bne Nemeth Etelka

Școala Gimnazială „Alexandru Roman”, Auseu, Romania

Hlavní členové projektu: Adrian Matei Botici, Anca Lucia Mucha, Diana Popa, Ioana Popescu

Školy Březová – střední odborná škola, základní škola a mateřská škola, Březová, Czech Republic

Ředitel školy: PaedDr. Ludvík Zimčík

Hlavní členové projektu: David Smetana, Ivana Tálská, Vojtěch Král

NÁVRH OBALU: IOANA POPESCU

OBRÁZEK: SITES.TCS.COM

OBSAH

ÚVOD	6
I.	8
A.	9
B.	18
C.	27
II.	35
A.	36
B.	41
C.	46
III.	51
A.	51
B. SOLIDARITA	60
C. ROZMANITOST A TOLERANCE	68
IV.	76
A.	77
B.	87
C.	96

V.	107
A.	108
B.	114
C.	119

VI.	125
A.	126
B.	132
C.	137

VII.	145
A.	146
B.	155
C.	165

VIII.	172
A.	173
B.	179
C.	187

PŘÍLOHA	194
OBČANSKÁ SOCIÁLNÍ ODPOVĚDNOST – CSR	194

ÚVOD

Milí žáci!

To, co držíte ve svých rukou, je učebnice pro sociální (občanskou) kompetenci. Tato kompetence učí, jak se chovat ve společnosti a jaká práva a povinnosti mají občané. Specifika této učebnice spočívá v tom, že tyto odpovědnosti a práva jsou posuzovány z hlediska dnešního digitálního věku.

Zřejmě víte, co je Digitální věk - nebo alespoň volně používáte všechna digitální zařízení a služby, jako je internet, e-mail, Facebook, Twitter, mobilní internet a chytré telefony. Tato zařízení obvykle lépe a snadněji využíváte než vaši rodiče a učitelé. Často se přátelíte s lidmi po celém světě, protože jste součástí virtuální společnosti. Je to pro vás přirozené, ale někdy si plně neuvědomujete, že kromě těchto výhod jsou s těmito digitálními možnostmi spojeny také hrozby. Společnost se s digitální érou změnila a musíte vědět, jak v ní žít. I když tato doba přináší mnohé východy, musíte také čelit konkrétním povinnostem: tyto specifické sociální / občanské charakteristiky digitálního věku jsou uvedeny v této učebnici. Můžete se učit jednoduše čtením, ale také jsme pro vás připravili verzi pro chytré telefony.

V této učebnici je osm různých témat a každé téma obsahuje tři moduly. Jeden modul je určen pro jednu hodinu. Témata a moduly jsou částečně nezávislé, tj. není nutné jít po modulech postupně jako v klasické učebnici. Váš učitel se může rozhodnout, že je bude učit v jiném pořadí a / nebo se soustředí jen na konkrétní moduly. V každém případě, obsah modulu by měl stačit na to, abyste po jeho skončení byli schopni odpovědět na otázky a udělat domácí úkoly.

Sociální kompetence je v našem životě nesmírně důležitá. Jsme „*politikon zoon*“ („*tvor společenský*“), jak řekl Aristoteles, tj. nemůžeme žít bez vnější společnosti. Musíme tedy znát pravidla - jaké jsou naše povinnosti a práva; jak žít v menší nebo větší společnosti a jaké jsou odpovědnosti a charakteristika dnešní společnosti v digitální éře. Musíme být schopni zvládnout náš komunitní život ve prospěch komunity i nás samých. O tom je celá tato učebnice.

Kromě témat a modulů najdete na konci učebnice také zajímavou přílohu. Můžete si ji jednoduše přečíst, nebo se váš učitel může rozhodnout, že ji bude považovat za normální modul, o kterém můžete diskutovat a dozvědět se o něm více.

Přejeme vám mnoho úspěchů v učení a v životě, ve vašem „společenském“ životě!

Projektový tým, který vypracoval tuto učebnici s podporou EU:

Školy Březová – střední odborná škola, základní škola a mateřská škola, Březová, Česká republika

Suprex Ltd., Maďarsko

Základní škola Červeník, Slovensko

4 EPAL Kavalas School, Řecko

Obec Vrakúň, Slovensko

Fondazione Lorenzo Guetti, Itálie

Istituto Lorenzo Guetti, Itálie

Auseu School, Rumunsko

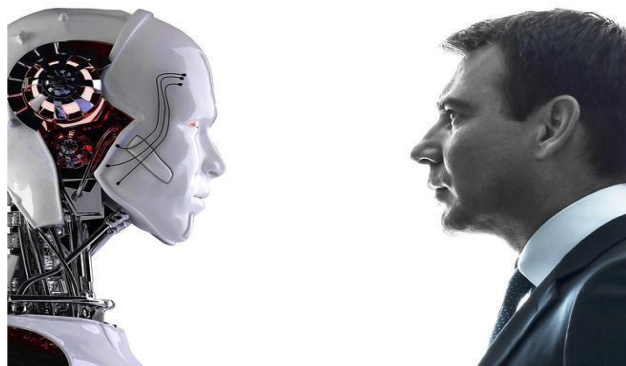

I. CHARAKTERISTIKA DIGITÁLNÍHO VĚKU

V současné době prožíváme pravděpodobně jedno z nejzajímavějších období lidské historie. Vše budoucí se k nám dostává tak rychle, že to budoucí se zároveň stává přítomným. I z tohoto hlediska se tedy musíme holisticky zabývat otázkou správy technologií, abychom chránili podstatu toho, co to znamená být člověkem.

Jinými slovy, je nutné investovat do pokroku lidstva tolik energie jako do vývoje technologií. Z velké části lze v současnosti mnohé digitalizovat, zautomatizovat a nahradit robotikou. Je však důležité nezkoušet zdigitalizovat a zautomatizovat to, co nás definuje jako lidi.

Někteří odborníci předpovídají, že v příštích dvou desetiletích se svět změní více než za poslední tři století. Budoucnost již nebude pouhým prodloužením současnosti, ale bude velmi odlišná.

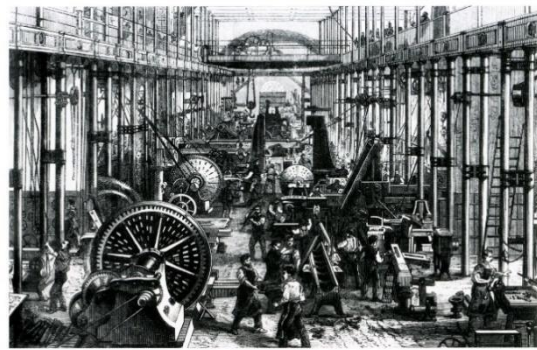
A. DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE

Po prostudování tohoto modulu žáci porozumí:

- *co znamená pojem „digitální“;*
- *jaký je význam mikroelektroniky a nanoelektroniky;*
- *jaký je význam dat a jejich zpracování;*
- *jak digitální technologie a internet vzájemně souvisejí.*

OD PRŮMYSLOVÉ SPOLEČNOSTI KE SPOLEČNOSTI INFORMAČNÍ

Průmysl (nebo v širším smyslu: ekonomika) byl v dané společnosti vždy velmi důležitý. Pro feudální společnost bylo rozhodujícím faktorem zemědělství. Později však získává průmysl větší a větší vliv. Zlom nastal v „první průmyslové revoluci“, kdy stroje a technologie nabyli obrovského významu. Stroje, technologie, dělníci - to byla nová důležitá slova. Průmyslová revoluce (1760 - 1830) přinesla bezprecedentní růst výroby všech druhů výrobků, a tedy i životního stylu a úrovně. Anglie hrála hlavní roli v rozvoji průmyslové společnosti.

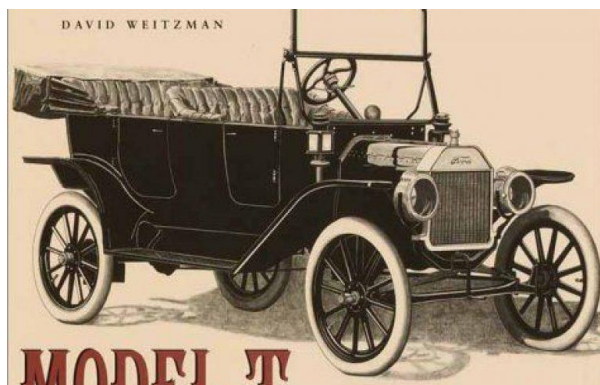

Řemeslník pracující před 50 lety a strojírna v 19. století

Na začátku 20. století došlo v průmyslu k novému obratu, tentokrát v USA: Henry Ford, majitel Ford Motor Company, představil výrobu založenou na dělbě práce, tj. výrobu pomocí montážních linek. Slavný model T1 byl prvním příkladem výrobků vyrobených s těmito linkami. Stroje byly ve velké míře používány ve výrobě, ale zejména při montáži, stále převládala ruční práce. Inovace Henryho Forda vedla k prudkému nárůstu výrobních kapacit a tím k prudkému poklesu cen. To byl hlavní cíl Fordu: chtěl (a musel) zlevnit T1, pokud chtěl prodat všechna vyrobená auta.

Výrobní linky byly prvním krokem k hromadné výrobě. Výrobky se staly levné a dostupné pro masy lidí. Montážní linky byly také prvním krokem k automatizaci, což zefektivnilo výrobu, rostlo množství výrobků, klesly ceny.

Kromě průmyslu začali lidé využívat stále více služeb. Banky a další služby se začaly rozvíjet a vzniklo takzvané odvětví služeb.

Montážní linka hromadné výroby a slavný T-model Fordu - první „sériově vyráběné“ auto

Služby netvořily hmotné produkty, ale jejich výstupy byly pro společnost velmi užitečné. Znalosti byly v dějinách lidstva vždy důležité („znalost je síla“ - říká slogan), ale od poloviny 20. století se stávají ještě více důležitou. Produkce a distribuce informací se stala důležitou součástí národního hospodářství a kolem roku 1970 vznikla informační společnost.

Dle definice¹ je informační společnost: „Společnost, ve které je tvorba, distribuce, používání, integrace a manipulace s informacemi významnou hospodářskou, politickou a kulturní činností.“

Do roku 1970 tvořil „sektor informačního průmyslu“ zhruba polovinu ekonomiky vyspělých zemí. Vznikly nové výrazy: „informační společnost“, „informační průmysl“, „informační technologie“, „informační ekonomika“ atd. Předchozí Marxova definice kapitalismu s „kapitalisty a dělníky“ z poloviny 19. století se stala zastaralou.

MIKROELEKTRONIKA

Průmyslová společnost potřebovala nové metody a nové znalosti, výzkum se stal rozhodující součástí průmyslového života. Objevily se nové metody a nové materiály, vynálezy a patenty se šířily velmi rychle. Úspěch závisel hlavně na tom, „kdo dokáže vyrábět chytřeji.“ Nové materiály byly identifikovány a použity v průmyslu a často otevřely radikálně nové způsoby řešení palčivých problémů.

V elektrotechnickém průmyslu se rychle rozšířily elektrické obvody a funkce. Díky „elektronkám“ byla některá řešení obvodů velmi účinná. Elektronky jsou „vakuová elektronická“ zařízení, tj. jejich části jsou umístěny do skleněné nádoby, odkud byl odčerpán vzduch. Díky elektronkám dochází také k vynalezu tranzistoru v roce 1948.

Různé typy elektronek a tranzistorů

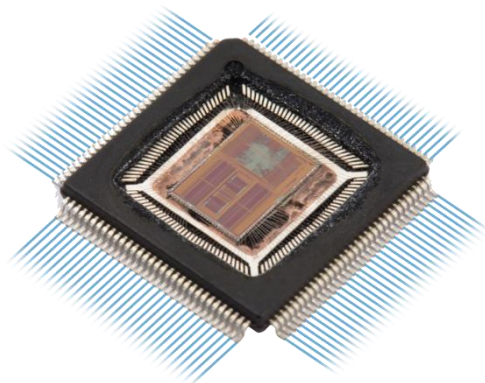

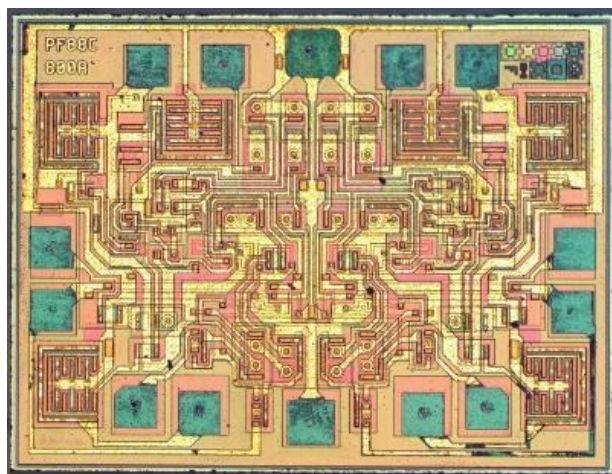
¹ Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Information_society

Tranzistor byl revolučním zařízením v elektronice. Technologie vakua již nebyla používána, protože tranzistory (nebo polovodičová zařízení nazývajcí se „polovodiče“, protože jsou mezi izolátory a vodiči a vedou elektrický proud) nahrazovaly vakuové trubice. Hlavním rysem polovodičů je to, že jsou vyrobeny z jednoho materiálu, z jediného krystalu, a jsou proto velmi malé. Nejprve byly vzdálenosti používané v polovodičích milimetry. Ty ale brzy klesly na menší hodnoty, části milimetru - až na mikron, tisícinu milimetru. Tak se objevila **mikroelektronika** a vakuové trubice byly postupně nahrazovány těmito novými zařízeními.

Polovodiče a mikroelektronika byly pravděpodobně nejdůležitějšími vynálezy moderního lidstva. Mikroelektronika umožnila vyrábět nejen tranzistor, ale celý obvod v jednom krystalu, což vedlo k „integrováným obvodům“, tj. celá složitá elektronická síť v jednom jediném malém kusu materiálu. Tyto integrované obvody se staly stále složitějšími, vykonávaly složité úkoly a funkce a jejich rozměry se stávaly menší a menší. Vzdálenosti se dostávají z mikronu na jeho tisícinu - nanometr. (Jeden milion nanometrů představuje jeden milimetr.) Novou technologii už tedy neoznačujeme jako mikroelektroniku, ale jako nanoelektroniku. Dnes je možné umístit miliardu (!!!) tranzistorů na jediný čip, jako polovodičový materiál se používá křemík.

Obecně lze mikroelektronickou výrobu rozdělit do tří (samo o sobě velmi složitých) kroků: výroba čipů, montáž a zapouzdření jednotlivých čipů a nakonec jejich testování a měření. Integrovaný obvod je velmi složitý. (viz níže na fotografii)

Vkládáním více prvků do jediného čipu se nazývá „integrace“ (odtud název integrovaný obvod nebo IO) Tato integrace vedla ke dvěma zásadním důsledkům. Díky menším vzdálenostem se zařízení stala rychlejší (elektrony urazí jen velmi malou vzdálenost) a zadruhé, díky hromadné výrobě se jejich výrobní náklady (tj. cena) staly extrémně nízkými. Mikroelektronika (a také nanoelektronika) je absolutním klíčem k digitální technologii.

DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE

Pokud chceme být opravdu přesní, bereme výraz „digitální technologie“ jako zavádějící. Digitální technologie neexistuje. Existují digitální zařízení, digitální řešení, digitální technika - ale ne technologie. „Digitální“ znamená elektronické řešení, kde jsou všechny vlastnosti charakterizovány čísly a elektronické procesy jsou nahrazeny procesy s čísly. Původní elektrické a elektronické obvody byly „lineární“ (nebo: „analogové“), kde elektrické jednotky a procesy sledovaly skutečný stav: dvakrát vyšší napětí bylo dvakrát vyšší, atd. (odtud název „analogový“). Hodnota je charakterizována čísly, procesy se proměňují v matematické procesy.

V matematice existuje libovolně vysoký počet vhodných základních čísel: celkové použití je dnes desítkové, tj. když je základní číslo 10 a jeho násobky jsou 100, 1 000 000. Ale ne v měření času: jedna hodina je 60 minut a ne 10 nebo 100. Jeden rok není deset

měsíců, ale 12. Např. starověcí Inkové používali další systém počítání. Teoreticky jsou všechny rovnocenné. My jsme však zvyklí na desítkový systém (pravděpodobně proto, že máme 10 prstů). Náš desítkový systém používá deset číslic: 0, 1-9.

Existuje však jeden konkrétní systém, kde je základní číslo 2. Zde máme jen dvě číslice: 0 a 1. V „binárním“ (na bázi 2) systému se dá počítat jako v desítkové soustavě. Když dojdou čísla v desítkové soustavě, vrátíme se zpět na 1 a vložíme 0, a pak pokračujeme: 11, 12, ...45... 99 - zde nám znovu došly číslice, takže se vracíme k 1 a přidáme 00 - a opět pokračujeme: 101, 102... - Absolutně to samé platí pro binární čísla, zde však používáme jen jednu z našich dvou číslic: 0,1,10,11,100,101,110,111,1000 atd. To znamená, že stejná hodnota je popsána v desítkovém systému s menšími čísly než v binární: píšeme 8 nebo píšeme 1000.

Obrovským přínosem použití binárních čísel v elektronice je jejich přesnost. Když máme analogově 8 voltů, může to být 7,8. nebo 8 nebo 8,1, v závislosti na přesnosti našeho měřicího zařízení. Ale binární čísla jsou absolutně přesná: 0 - není zde žádný proud; 1 - proud existuje. To znamená, že všechny naše výpočty a měření jsou naprosto přesné. Je pravda, že když píšeme číslovku 8, použijeme jednu číslici, ale v binárním systému musíme použít číslice čtyři = 1000. Potřebujeme tedy více místa k jejich uložení.

Řešení k tomuto problému přinesla mikroelektronika. Vzhledem k extrémně malým rozměrům a vzdálenostem lze obrovské množství informací uložit do jednoho paměťového čipu a ty jsou naprosto přesné. To je nezbytná výhoda. Z tohoto důvodu digitální zařízení (většinou digitální paměťová zařízení) postupně nahradila analogová zařízení, jako jsou např. magnetické pásky. Polovina kapacity digitálního úložiště byla dosažena v roce **2002. Rok 2002 je označován jako začátek digitální éry.** Dnešní děti se už v digitální éře narodily.

Mikroelektronika vedla k různým inovativním řešením. Například k barevným televizorům, které se začaly rozšiřovat v roce 1970; barevné videokamery - kolem roku 1980; původní mobilní telefony - v roce 1983; internet - zhruba v roce 1995. Po zavedení digitálních

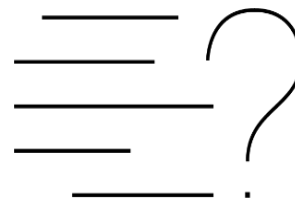
Vynálezce mobilního telefonu. Jeho vynález opravdu nebyl “kapesní velikosti...”

řešení se vývoj zrychlil. Proto se zařízení založená na digitálních řešeních prodávají v obrovských počtech (např. mobilní telefony cca 1,5 miliardy (!!!) ks za rok a ročně se vyrábí zhruba 200 milionů notebooků). U digitálních úložišť vzrostlo množství digitálních mikro (a nano) elektronických řešení. V dnešní době existuje na internetu přibližně 250 miliard (!!!) odkazů. Internet opravdu změnil náš svět - a to vše díky mikroelektronice a digitálním paměťovým zařízením. Dnes lze skutečně říci, že žijeme v digitální éře a jsme tudíž „digitální občané“. Lidé, kteří mají prostředky k účasti na této formě společnosti, jsou především: **„Ti, kteří používají internet pravidelně a efektivně“**.

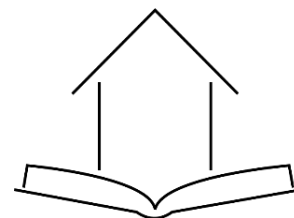
KONTROLNÍ OTÁZKY

- Co je průmyslová revoluce?
- Co je informační společnost?
- Jak se vyvíjela mikroelektronika?
- Proč jsou digitální řešení lepší?
- Co je myšleno pojmem "Digitální éra"?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vysvětli rozdíl mezi elektronikou, mikroelektronikou a nanoelektronikou.
2. Vysvětli, co znamená pojem "digitální".
3. Vysvětli, proč se v mikroelektronice a informatice používá binární systém.

INDIVIDUÁLNÍ ČETBA

Cloudové úložiště

Cloudové úložiště je definováno jako „*úložiště dat online v cloudu*“, ve kterém jsou firemní data uložena a přístupná z více distribuovaných a připojených zdrojů, které tvoří cloud. Výhodou cloudového úložiště je především větší dostupnost a spolehlivost; silná ochrana pro účely zálohování, archivace a / nebo obnovy po katastrofě; a nízké celkové náklady na ukládání dat v důsledku toho, že nemusíte nakupovat, spravovat a udržovat drahý hardware. Použití cloudového úložiště má mnoho

výhod, má však také nevýhody v oblasti zabezpečení a dodržování předpisů, které nejsou spojeny s tradičními úložnými systémy.

Typy cloudového úložiště

Existují čtyři základní typy cloudového úložiště — osobní, veřejné, soukromé a hybridní.

1. **Osobní cloudové úložiště** - osobní cloudové úložiště, známé také jako mobilní cloudové úložiště, je podmnožinou veřejného cloudového úložiště, které se vztahuje na ukládání dat jednotlivce v cloudu a poskytuje jednotlivcům přístup k datům odkudkoli. Poskytuje také možnosti synchronizace a sdílení dat na více zařízeních. Apple iCloud je příkladem osobního cloudového úložiště.
2. **Veřejné cloudové úložiště** - je zde oddělen podnik a poskytovatel cloudových služeb. V podnikovém datovém centru nejsou uloženy žádné cloudové zdroje. Poskytovatel cloudového úložiště plně spravuje veřejné cloudové úložiště podniku.
3. **Soukromé cloudové úložiště** - forma cloudového úložiště, kde je podnik a poskytovatel cloudového úložiště integrován do podnikového datového centra. V soukromém cloudovém úložišti má poskytovatel úložiště infrastrukturu v podnikovém datovém centru, které je obvykle spravováno poskytovatelem úložiště. Soukromé cloudové úložiště pomáhá vyřešit potenciál z hlediska zabezpečení a výkonu a přitom nabízí výhody cloudového úložiště.
4. **Hybridní cloudové úložiště** - Hybridní cloudové úložiště je kombinací veřejného a soukromého cloudového úložiště, kde jsou některá kritická data uložena v soukromém cloudu podniku, zatímco jiná data jsou uložena a přístupná poskytovatelem veřejného cloudového úložiště.

Benefits and nevýhody cloudového úložiště

Využívání cloudového úložiště má mnoho výhod, z nichž nejvýznamnější je dostupnost souborů. K souborům uloženým v cloudu lze přistupovat kdykoli a odkudkoli, pokud máte přístup k internetu. Další výhodou je, že cloudové úložiště poskytuje organizacím off-site (vzdálené) zálohy dat, což snižuje náklady spojené s obnovou po nečekané události. Bohužel, největší nevýhodou cloudového úložiště je to, že uživatelé jsou omezeni šířkou pásma. Pokud je vaše připojení k internetu pomalé nebo nestabilní, můžete mít problémy s přístupem nebo sdílením souborů. Organizace, které vyžadují velké množství úložiště, mohou také po prvních několika gigabajtech uložených dat výrazně zvýšit náklady.

B. INFORMACE A KOMUNIKACE V DIGITÁLNÍM VĚKU

Po prostudování tohoto modulu, budou žáci rozumět:

- *co jsou to informace a komunikace;*
- *co je odlišné na informacích a komunikace;*
- *co je metakomunikace;*
- *jak se změnily informace a vlastnosti komunikace během digitálního věku.*

INFORMACE A KOMUNIKACE

Informace je vše, co zaujímá naši pozornost a rozšiřuje naše znalosti. Každou sekundu jsme bombardováni miliony informací: jak je teplo, jaké auto nás předjelo, jaký bude oběd, jací jsou naši spolužáci, jak moc jsme naštvaní a proč, a tak dále a tak dále. A nemůžeme jinak než jen „plavat“ v oceánu informací, které k nám

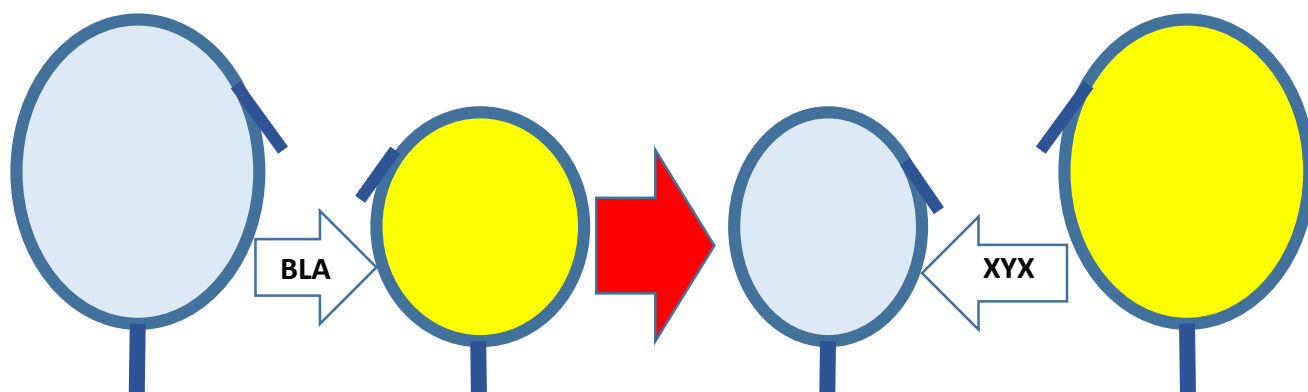
nepřichází jen tehdy, když sami chceme, ale vždy, ve dne i v noci. Tento jev se nazývá informační tok a ten proudí skrze informační kanály. Informačním kanálem může být hlas, písmo, pocit atd. - cokoli, co zasáhne jakýkoli z našich smyslových orgánů: oči, uši, jazyk, kůži a nos. Nic nemůže zastavit tok informací

Kvůli nezměrnému množství informací, které dostáváme, musíme rozlišovat:

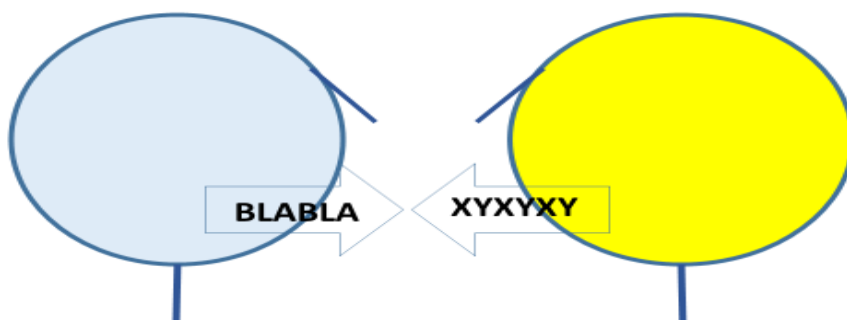
- **Informace se nás týkají.** Slyším, jestli v Keni prší, ale pro mě to není zajímavé. Pro mě to není důležitá informace.
- **Informace jsou pro nás nové.** To, co již víme, pro nás není novou informací. Možná je to stále užitečné; může to však posílit naše předchozí znalosti.

Informace jsou pro nás nesmírně užitečné, protože je nezbytné se ve světě orientovat. Za posledních 50 let a zejména v digitální éře se význam informací intenzivně zvyšoval.

Žijeme v informačním světě, v informační společnosti. Informace vždy putují jedním směrem od toho, kdo informaci vysílá k tomu, kdo informaci přijímá. Je zřejmé, že ten, který informaci vysílá, musí vědět více, než ten který ji přijímá. **Pozice informačního zdroje (informátora) je vždy dominantní a příjemce je podřízený.** Když reagujeme na určitou informaci, začíná zpětný tok informací: nyní jsme zdrojem a náš partner je příjemce. Pozice se tedy odpovídajícím způsobem mění.

O **komunikaci** hovoříme, pokud probíhá tato výměna informací. Při dané komunikaci jsou partneři na stejné úrovni. Přesněji řečeno, výměna informací probíhá tak rychle, že se rovnocennými stávají.

Hlavní rozdíl mezi informací a komunikací je ten, že:

- **výměna informací v komunikaci je oboustranná;**
- **při komunikaci jsou partneři na stejné úrovni.**

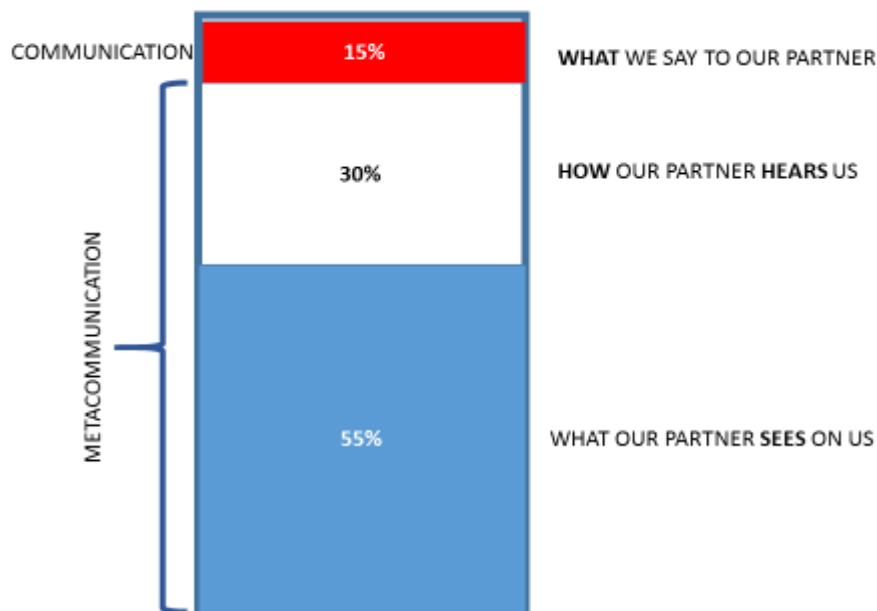
Toto rozlišení je zásadní, tato dvě slova používáme velmi často nesprávně. Noviny, rádio, televize nejsou komunikačními kanály; pouze nás informují. V dnešní době „plaveme“ v „množství informací“ - ale nesprávně jim říkáme nástroje hromadné komunikace. To, co poskytují, jsou hromadné informace, ale nejedná se o hromadnou komunikaci. Jsou to všechno - mediální, hromadné informační kanály.

KOMUNIKACE A METAKOMUNIKACE

Když komunikujeme, komunikace probíhá dvěma různými druhy kanálů:

- to, co říkáme; tj. obsah informace
- to, jakým způsobem to říkáme, tj. tón řeči, postoj, gestikulace, atd.

Tyto dva kanály probíhají vždy souběžně a nezávisle na našem záměru. První kanál se nazývá komunikace, druhý metakomunikace (neverbální komunikace). „*Meta*“ znamená koncept, který stojí za jiným konceptem; jako by „*komunikace druhé úrovně*“. Metakomunikace je pro nás nesmírně důležitá, neboť v zásadě poskytuje naprostou většinu celkových informací; některé výsledky výzkumu naznačují, že je to až 85%.

Vidíme, že naším **nej důležitějším komunikačním orgánem jsou naše oči: skrze ně dostáváme více než polovinu celkových informací.** Není divu, že se říká: „*Uvidět znamená uvěřit.*“ Význam tohoto rčení dobře dokresluje obrázek nahoře. Ve světle výše uvedeného o informacích a komunikaci bychom měli správně častěji používat pojem „metainformace“, ale pro obě skupiny je všeobecně přijímán název informace.

METAKOMUNIKACE A MOTIVACE

Když něco říkáme našemu partnerovi, chtě nechtě sledujeme dva cíle: informujeme ho o něčem a přesvědčujeme ho, aby tomu věřil, aby jednal podle toho. První část je informace, druhá je motivace. Vždy se scházejí, nemůžeme motivovat bez informování a nemůžeme informovat bez motivace. (Minimální motivace je to, že daný „poslouchá“.) Informace prochází informačním kanálem (15% přímo naší myslí) a motivace prochází metakomunikačním kanálem (85%, k našim pocitům). **K motivaci tedy dochází prostřednictvím metakomunikace.** Pokud metakomunikační kanál nemáme, nemůžeme motivovat.

METAKOMUNIKACE A DŮVĚRYHODNOST

Zásadní rozdíl mezi komunikací a metakomunikací je v tom, že když něco řekneme, je to záměrné. Chceme to říct a víme, jaké informace chceme podat a za jakým účelem. Metakomunikace je pravý opak: je zcela nevědomá a přichází automaticky. Z tohoto pohledu: **z komunikačního pohledu můžeme lhát, což v metakomunikaci možné není.** Metakomunikace tudíž prozrazuje skutečný obsah zprávy. Můžeme například někomu říci “miluji tě”, ale metakomunikace prozradí naše skutečné pocity. Nebo můžeme říci “úkol byl opravdu obtížný”, ale když to řekneme s úsměvem na rtu a s mrknutím oka, partner okamžitě pochopí, že úkol zas až tak těžký nebyl.

Protože komunikační a metakomunikační kanály fungují vždy současně, paralelně a protože metakomunikaci nelze zfalšovat, **pokud komunikační a metakomunikační kanály sdělují opačný význam, máme tendence automaticky věřit metakomunikaci.** Metakomunikace je náš hlavní nástroj k ověření, zda věřit tomu, co se říká nebo ne. **Metakomunikační kanál je klíčovým nástrojem pro posuzování důvěryhodnosti.** (A proto zcela platí „vidět znamená uvěřit.“) Metakomunikace je také označována jako „neverbální komunikace“.

METAKOMUNIKAČNÍ KANÁLY

Dají se rozdělit do dvou skupin:

-
- Co vidíme:
- výraz v obličeji;
  - výraz očí (to je důvod, proč je oční kontakt tak důležitý; pokud se někdo neustále vyhýbá pohledu do našich očí, máme pocit, že je něco špatného, nepravdivého, skrytého za jeho slovy.) Podobné pocity máme, pokud oční kontakt od partnera je nepřirozeně příliš dlouhý. **Oči vždy mluví;**
  - postoj těla, pohyby rukou a gestikulace;
  - vzdálenost mezi partnery; měří se vzdálenost v oblasti pánve; vzdálenosti menší než 20 centimetrů říkáme “intimní zóna”;
  - vzhled
- Co slyšíme:
- tón hlasu;
  - rychlost řeči;
  - hlasový třes;
  - rytmus hlasu.

KOMUNIKACE V DIGITÁLNÍM VĚKU

Abychom měli úplnou a důvěryhodnou komunikaci, musíme komunikovat osobně, vidět a slyšet našeho partnera. Jakýkoli jiný způsob a komunikační kanál je méněcenný, protože ztrácíme podstatnou a důležitou část konverzace. Během naší historie byl hlavním prostředkem konverzace “přímý rozhovor”; druhotným způsobem komunikace byla písemná (např. dopisy).

Vznik “digitálního světa” (internet, mobilní telefony, e-mail, Twitter, Facebook, SMS a další) zcela změnil digitální éru. Lidé - a zejména mladá generace - tráví hodně času pouze elektronickou komunikací; skutečné rozhovory, skutečné přátelství, skutečné kontakty, reálná komunita jsou do značné míry nahrazeny virtuální realitou, virtuální komunitou. V jistém smyslu je to nevyhnutelné: náš svět se zmenšil; někteří říkají, že „žijeme v globální vesnici“ - a samozřejmě nemůžeme každý den mluvit tváří v tvář s přáteli, kteří žijí, řekněme na Aljašce. Problém je však v tom, že elektronická komunikace často nahradila verbální komunikaci i mezi partnery žijícími vedle sebe. Elektronická komunikace je realitou, kterou nemůžeme změnit; nemůžeme se vrátit do středověku, musíme přijmout důsledky digitální éry a musíme je zvládnout.

Zásadním problémem elektronické komunikace je to, že metakomunikace prakticky chybí. To znamená, že jsme ztratili kontrolu nad důvěryhodností sdělovaného! Motivace, která se k nám přibližuje většinou prostřednictvím metakomunikace, je do značné míry nahrazena manipulací.

Dle definice² je **psychologická manipulace** „*druh sociálního vlivu, který si klade za cíl změnit chování nebo vnímání druhých pomocí urážlivých, klamavých nebo podvědomých taktik. Díky prosazování zájmů manipulátora, často na úkor jiné osoby, jsou tyto metody považovány za vykořisťovatelské, hrubé, podivné a klamné*“.

Při poslechu rádia nebo sledování televize jsme v obtížné pozici posoudit pravdivost toho, co slyšíme nebo vidíme. Manipulace dosáhla obrovské úrovně a jsou jí vystaveny

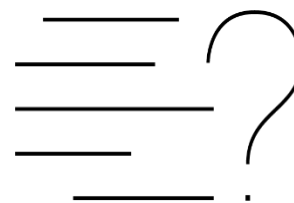
---

² https://en.wikipedia.org/wiki/Psychological_manipulation

zejména děti (které dosud nemají životní zkušenost). Mediální gramotnost (tj. vědomé pochopení toho, jak média fungují a jak ověřit přijaté informace) se v životě stala bezpodmínečně nutná. Informace se na nás "valí" a není vůbec snadné pochopit, co přesně je za tím, co slyšíme nebo čteme. Příliš mnoho informací je příliš málo informací v tom smyslu, že nemůžeme všechno "strávit"; tj. cítíme, že jsme mezi masy informací ztraceni.

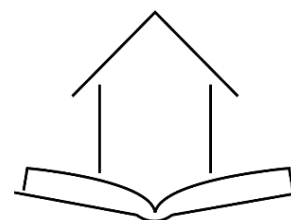
KONTROLNÍ OTÁZKY

- Co je to informace?
- Co je to komunikace?
- Co je to metakomunikace?
- Proč je metakomunikace tak důležitá?
- Jak společně funguje komunikace a

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vysvětli měnící se pozice během komunikace!
2. Přemýšlejte o třech situacích, kdy komunikace a metakomunikace zprostředkovávají protichůdné informace!
3. Zkuste odhadnout a poté zkontrolujte, kolik času trávíte mluvením se svými přáteli a kolik času trávíte elektronickou komunikací s nimi!

C. RODIČE A DĚTI V DIGITÁLNÍM VĚKU

Po prostudování tohoto modulu žáci budou schopni porozumět:

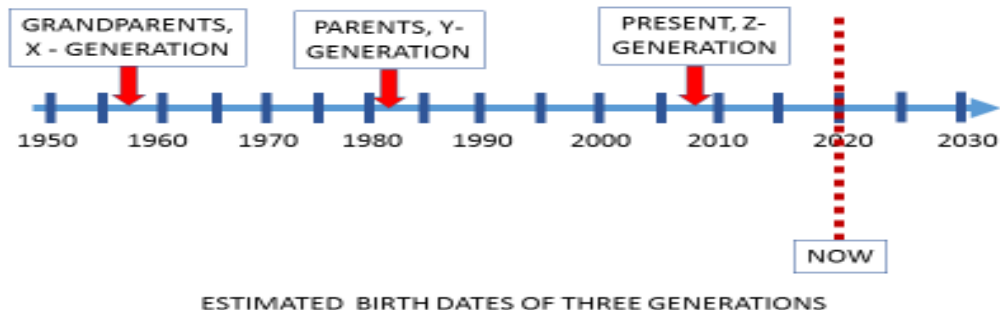
- *co je přirozené pro jejich rodiče v digitálním věku;*
- *co je přirozené pro děti v době digitální komunikace;*
- *jaké jsou hlavní rozdíly mezi těmito dvěma generacemi;*
- *co je to “obrácené učení”;*
- *jak vyplnit mezeru mezi rodiči a jejich dětmi.*

RODIČE A PRARODIČE, GENERACE X A GENERACE Y

Pro každou generaci je nesmírně důležité, jakým způsobem strávilo své dětství. To, co bylo vynalezeno a použito dříve, než se člověk narodí, je pro něj většinou zcela běžné a přirozené. Stejně tak je jedinec dobře obeznámen i s tím, co bylo zavedeno v (raném) dětství, a jak stárne, učení stále pokračuje. Učení je poměrně snadné, když se věci učíme společně s dětmi. V poslední době se rozdíl mezi generacemi výrazně zvýšil.

Pojďme se zamyslet nad časovou posloupností napříč současnými generacemi.

- Mladý člověk, který má v roce 2020 14 let, se narodil v roce 2006. Roky 2005, 2006, 2007 můžeme považovat za rok narození pro nadcházející generaci, na kterou se tato učebnice zaměřuje.
- V průměru se domníváme, že když se narodila současná generace, měli jejich rodiče 24–26 let. To znamená, že se narodili kolem roku 1980, 1981, 1982 a nyní mají kolem 38, 39 a 40 let.
- Pokud znovu zvážíme stejnou věkovou vzdálenost, prarodiče se narodili kolem roku 1955 - 1960 a nyní mají kolem 60–65 let.

Nyní musíme zvážit: co bylo zavedeno v oblasti elektroniky, digitální techniky, počítačů a informatiky kolem roku 1950 nebo dříve; kolem roku 1980 nebo dříve a kolem roku 2005 nebo dříve.

- **co bylo zavedeno před rokem 1950, považují prarodiče za přirozené;**
- **co bylo zavedeno před rokem 1980, je přirozené pro rodiče;**
- **co bylo vymyšleno a zavedeno v roce 2005 a dříve, je běžné pro nadcházející generaci Z.**

(Zde nezohledňujeme časový posun mezi prvním výskytem a skutečnou masovou dostupností v našem regionu.)

ROK 1950 A DŘÍVE

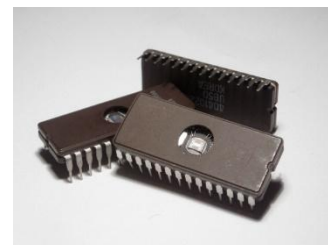
Od doby, kdy byl vynalezen tranzistor (v roce 1948), byly k dispozici elektrické přístroje a rádia s vakuovými trubicemi. Skutečné, široce použitelné rádio bylo zavedeno již kolem roku 1920 a televize - v polovině 20. století - tedy kolem let, kdy se s největší pravděpodobností rodili prarodiče a s největší pravděpodobností většina z nich (a zejména v regionu) neměla televizi. Barevná televize byla představena teprve v šedesátých letech. Z pohledu elektroniky lze říci, že prarodiče žili starým “elektrickým”

životním stylem; nebyli „zrozeni“ do elektroniky, natož mikroelektroniky, která v té době ještě nebyla vynalezena. Generaci X můžeme nazývat generací „elektrickou“.

ROK 1980 A DŘÍVE

Od padesátých do osmdesátých let dochází k obrovským změnám z pohledu digitální techniky (elektroniky a informatiky). Polovodiče (tranzistory) byly vynalezeny v roce 1949 a objevil se zcela nový průmysl (a také věda): mikroelektronika; elektronické obvody s extrémně malými rozměry (polovodičová elektronika.)

První integrovaný obvod se objevil v průmyslových odvětvích v **šedesátých** letech a první mikroprocesor v roce **1971**. Z hlediska digitální technologie byly nesmírně důležité dva milníky vývoje: mikroprocesor umožňující vyrábět malé, ale výkonné počítače a paměti umožňující ukládání velké množství dat. Integrované obvody - pracující s malými křemíkovými čipy. Jak se technologické vzdálenosti zmenšovaly, staly se integrované obvody čím dál hustší. Přesto paměť ještě nebyla dostatečně malá, takže integrované obvody byly většinou lineární. (analogové; viz modul B výše).

Nová mikroelektronická zařízení měla za následek záplavu vývoje elektroniky a počítačů:

- barevné televizory se staly běžnými v sedmdesátých letech (i když s „klasickým“ displejem, nikoli LCD);
- videokamery se začaly masově vyrábět v roce **1983**;
- první mobilní telefony se objevily v roce 1973; sluchátko tehdy vážilo 2 kilogramy;
- domácí stolní počítače se objevily v roce **1977**;
- internet (propojená počítačová síť) se začal ve vědě používat od 80. let.

Pokud tedy shrneme výše uvedené, elektronická zařízení se začala vyrábět v obrovských objemech; „Spotřební elektronika“ (tj. Elektronika pro všechny) se stala samozřejmostí. Naši rodiče se do této doby narodili a také v ní rostli. Elektronika pro ně proto znamenala samozřejmost.

ROK 2005 A DŘÍVE

Dvacet pět let mezi lety 1980 a 2005 opět přineslo obrovské změny ve světě souvisejícím s digitální technikou. Rozměry polovodičového čipu se dále zmenšovaly, a proto se poměr digitálních řešení vs. analogů zvětšoval a zvětšoval. (viz modul A). V roce 2002 se počet digitálních pamětí vs. analogových (lineárních) pamětí vyrovnal a do roku 2010 se zpracování digitálních dat stalo naprosto dominantní. Říkáme, že digitální éra začala v roce 2002.

Naše děti zažily následující charakteristické změny a vlastnosti v digitálním světě:

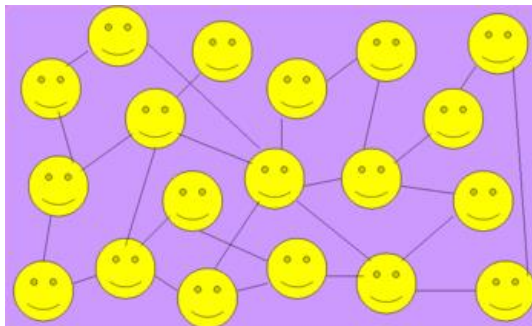
- kapacita zpracování dat u osobních počítačů (PC) se ohromně zvýšila: množství i rychlost zpracování dat prudce vzrostly. Je to nezbytné, protože to umožňuje uživateli zpracovávat velké množství dat v přijatelné časové délce;
- rychlost dat a jejich množství se zvýšily a zároveň prudce klesly ceny přístrojů. (Vše je způsobeno mikroelektronikou) Snížením ceny byla tato zařízení přístupná pro masu lidí. Od roku 2008 se ročně vyrábí přibližně 300 milionů kusů notebooků.

Pokud počítáme s pěti až šesti lety života, je počet notebooků na světě kolem 2 miliard. (Na Zemi nyní žije asi 7 miliard lidí, takže v každé druhé rodině je laptop.);

- mikroelektronické vzdálenosti se zmenšily a kolem roku 2010 klesly pod 1 mikron; vstoupili jsme do nanoelektronické éry. V roce 2020 je stále zpracovatelná kritická vzdálenost kolem 50 nm. (Náš průměr vlasů je 50 mikronů, tj. 50 nm je, když rozstříhneme naše vlasy na 1000 kusů. Jinými slovy, pokud dáme 1000 „50nm“ vedle sebe, dostaneme průměr našich vlasů.) Díky tomu se všechna zařízení stala levná, a co se velikosti týče, lze takový přístroj ovládat jednou rukou. Každý rok se prodá asi jeden a půl miliardy mobilních telefonů;
- z důvodu zlepšení dostupnosti a vlastností notebooků se internet stal samozřejmostí. Dnes je na světě kolem 4,2 miliardy uživatelů internetu;
- od roku 2010 je internet přístupný i na mobilním telefonu. Protože mobilní telefony jsou snadno přenositelné (snadnější než notebooky), mobilní internet se šíří velmi rychle;
- klasické displeje byly nahrazeny displeji z tekutých krystalů (LCD). Kvalita LCD displejů v roce 2007 předčila kvalitu klasických displejů. Dotykové panely usnadňovaly práci s daty;

Díky výše uvedeným charakteristikám se generace dětí dramaticky změnila vůči svým rodičům a ještě mnohem více vůči svým prarodičům. Objevily se nové formy sociálních médií (sociální sítě), jako je Facebook. Většinu komunikace převzaly e-maily a další služby sociálních sítí. Prostřednictvím sociálních médií je prakticky každý spojen s každým na světě. Kdokoli může oslovit kohokoli (řekněme od domorodce v Africe po prezidenta USA) pomocí maximálně šesti spojení.

Současná nadcházející generace se právem nazývá generací digitální. Kvalitativní nové rozdíly v životě tří generací (prarodiče-rodice-děti) způsobily mezi nimi obrovskou propast. Věci, které jsou pro děti naprosto normální (protože „se do nich narodily“), jsou sice vzdálené, ale stále ještě poměrně dobře se je učí i rodiče a (samozřejmě také učitelé), ale pro mnohé prarodiče jsou prakticky cizí. Výukový proces se v mnoha ohledech změnil: děti vědí více než jejich rodiče (a učitelé). Toto se dosud v historii lidstva nikdy nestalo. V klasických předmětech, jako je matematika, chemie nebo historie, učitelé učí své děti, protože jsou lépe informováni; ale to většinou nesouvisí s digitálním světem. A protože digitální svět je nyní v každém procesu učení všeobecným nástrojem, proces výuky se často stává „obráceným vyučováním“: ne dospělí děti učí, ale naopak.

KONTROLNÍ OTÁZKY

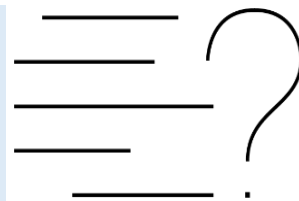
Co je charakteristické pro generaci prarodičů ve smyslu techniky?

Co je charakteristické pro generaci rodičů ve smyslu techniky?

Co je to “Digitální věk”?

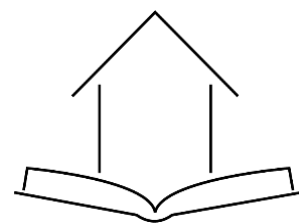
Co je hlavní charakteristikou Digitálního věku?

Co je to mikroelektronika a nanoelektronika?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vysvětlete, jak technický vývoj ovlivnil náš život!
2. Níže napište k daným statistikám tři krátké komentáře.

INDIVIDUÁLNÍ ČTENÍ

Statistika použití internetu ve světě

Internet Big Picture World - Uživatelé internetu a statistika populace 2018

STATISTIKA POUŽITÍ INTERNETU V CELOSVĚTOVÉM MĚŘÍTKU

Aktualizováno 30. června, 2018

Světové regiony	Populace (2018 Est.)	%	Uživatelé internetu 30. 6. 2018	Míra rozšíření (% pop.)	Nárůst 2000-2018	Uživatelé internetu %
Afrika	1,287,914,329	16.9 %	464,923,169	36.1 %	10,199 %	11.0 %
Asie	4,207,588,157	55.1 %	2,062,197,366	49.0 %	1,704 %	49.0 %
Evropa	827,650,849	10.8 %	705,064,923	85.2 %	570 %	16.8 %
Latinská Am. / Karibik	652,047,996	8.5 %	438,248,446	67.2 %	2,325 %	10.4 %
Blízký východ	254,438,981	3.3 %	164,037,259	64.5 %	4,894 %	3.9 %
Severní Amerika	363,844,662	4.8 %	345,660,847	95.0 %	219 %	8.2 %
Oceánie / Austrálie	41,273,454	0.6 %	28,439,277	68.9 %	273 %	0.7 %
CELKEM	7,634,758,428	100.0 %	4,208,571,287	55.1 %	1,066 %	100.0 %

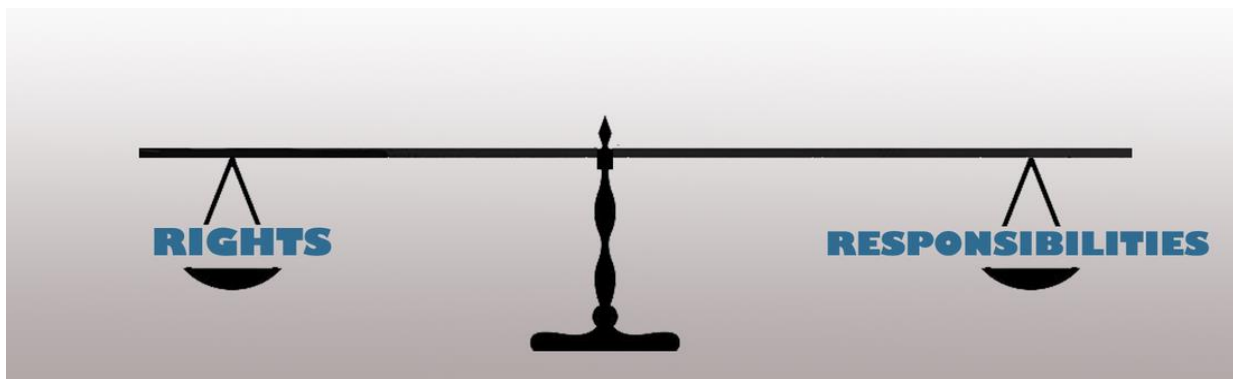
II. OBČANSKÁ ODPOVĚDNOST A PRÁVO V DIGITÁLNÍM VĚKU

„Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.”

(První článek Všeobecné Deklarace Lidských Práv.)

Evropská unie je založena na ochraně hodnot, jako je důstojnost, člověk, svoboda, rovnost, demokracie, právní stát a dodržování lidských práv. Tyto hodnoty jsou zakotveny ve smlouvách EU a jsou posíleny v Listině základních práv. Jako členové Evropské unie máme povinnost vědět, která jsou naše práva k plnému uplatňování atributů našeho občanství.

Při vytváření ještě užší unie se evropští občané dohodli na zajištění mírové budoucnosti založené na společných hodnotách: preambule Charty základních práv Evropské unie. Prostřednictvím tohoto dokumentu EU navrhuje rámec pro zachování tradic a zvyků všech členských států a současně rozvíjení společných hodnot, které podporují vyvážený a udržitelný rozvoj, volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu. S právy však také přicházejí povinnosti.

A. POVINNOSTI, ODPOVĚDNOST A PRÁVA

Po prostudování tohoto modulu žáci budou schopni porozumět:

- *co a jaké jsou povinnosti;*
- *co je to zodpovědnost;*
- *co jsou to lidská práva;*
- *která lidská práva jsou zahrnuta v "Mezinárodní deklaraci lidských práv";*
- *jaká je souvislost mezi odpovědností, právy a povinnostmi.*

V této době významných změn a společenských výzev je důležité si dobře promyslet, jaké povinnosti, odpovědnosti a práva jsou, abychom se v současné společnosti mohli stát aktivními občany. Tento modul chce nabídnout definice a popsat propojení mezi právy, povinnostmi a občanskou odpovědností, poukázat na jejich původ a vzájemnou závislost.

POVINNOSTI

Pojem povinnost pochází z latinského „*obligare*“, to znamená, že se k něčemu zavazuje. Označuje chování uložené normou, které může mít odlišnou povahu: právní, morální, náboženskou...

Právní povinnosti vyplývají ze zákona, který předepisuje určitá chování ve vztahu k obecným nebo specifickým nebo subjektivním podmínkám prostředí. V evropských právních systémech se rozlišuje mezi normami vyplývajícími z legislativního opatření zaměřeného na tvorbu norem (občanské právo) a normami odvozenými z výkladu skutečného života (zvykové právo). Země jako Itálie jsou silně spojeny s prvním typem pravidel, jiné, jako Spojené království jsou více orientovány na druhé. Porušení těchto

pravidel obvykle zahrnuje trestní důsledky se zásahem státu, soudnictví a donucovacích orgánů.

Naproti tomu v případě *morálních povinností* jde o reakci na etické předpisy, které vycházejí z individuálního a kolektivního vnímání toho, co je dobré a co špatné. Protože se jedná o nepsané standardy, jsou v zemích a kulturách velmi proměnlivé. Porušení těchto povinností obvykle nemá žádný právní důsledek, místo toho má společenské účinky se ztrátou úcty a kolektivního uznání.

A konečně, *náboženské normy* jsou ty, které jsou identifikovány v posvátných knihách a v textech přijatých komunitou, která se identifikuje v daném náboženském vyznání. Tato pravidla jsou často velmi úzce spjata s morálními pravidly a někdy také působí v praktické a materiální sféře. Porušení těchto předpisů by v dnešním světě nemělo teoreticky znamenat žádný důsledek: v některých státech a společnostech jsou však náboženské normy přijímány v právním systému, a tak mají stejné účinky jako předchozí dva.

ODPOVĚDNOST

Odpovědnost je slovo složené z „odezvy“ a „schopnosti“, schopnosti dávat odpovědi ve vztahu k jednání někoho, tj. jak píše Nicola Abbagnano (2013), je „*možnost předvídat důsledky chování někoho a napravit ho“ na základě této prognózy*“. Tento termín označuje schopnost převzít důsledky přijatých závazků nebo konání přijetím jejich konkrétních, sociálních, morálních a právních účinků. Koncept odpovědnosti má silnou

kulturní povahu a vychází z vize, kterou o světě civilizace má. Pojem odpovědnost se zásadně liší od pojmu povinnost a je úzce spjat s myšlenkou svobody: odpovědnost existuje pouze v případě, že existuje možnost a schopnost zvolit, zda a jak jednat. Ve skutečnosti, když si nemůžete vybrat své vlastní chování, nemůžete být zodpovědní za jeho důsledky. Aby byla chování zodpovědné, musí současně dojít k tomu, že: situace je důsledkem individuálního chování, odpovědná osoba může předvídat důsledky svého jednání, odpovědná osoba může jednat jinak, aby se důsledkům svého jednání vyhnula.

Odpovědnost má také právní úroveň, která vyplývá z dodržování norem a předpisů zákona a morální normy, která vychází z etických principů.

PRÁVO

Systém právním norem garantovaný státem. Právo, o kterém hovoříme, jsou práva označená jako subjektivní nebo individuální. Stefano Rodotà (2015), italský právník a politik, definoval právo jako „*symbolický aparát, který strukturuje sociální organizaci, i když je známo, že některé její normy jsou předurčeny zůstat nevyhmáhatelné*“. Na druhé straně Aristoteles prohlásil, že „z občanského práva je část přirozeného původu, jiná je založena na právu. Přirozený je ten, který udržuje stejný účinek všude a nezávisí na tom, zda vypadá dobře nebo ne. U práva založeného na zákonu nezáleží na tom, jestli je jeho původ takový nebo takový, ale záleží na tom, jak vypadá, je-li sankcionováno“. Existují různé druhy práv: právo něco udělat, právo něco neudělat a právo mít něco podle své vůle.

Na mezinárodní úrovni se uznává několik základních lidských práv:

- právo na bezpečnost, které chrání lidi před zločiny, jako jsou vraždy, masakry, mučení a únosy;
- právo na svobodu, která chrání oblasti, jako je svoboda myšlení a náboženského vyznání, svoboda sdružování, shromažďování a usazování;
- politická práva, která chrání svobodu účasti na politickém životě prostřednictvím svobody projevu, protestu, hlasování a veřejné funkce;
- právo podezřelých na legitimní zacházení (habeas corpus), která chrání před zneužitím soudním systémem, jako je uvěznění bez soudního řízení, tzv. tajným soudem nebo nadměrným trestem;
- práva na sociální rovnost, která zaručují rovný přístup k občanství, rovnost před zákonem a zrušení diskriminace;

- právo na blahobyt (může také nazývat ekonomicko-sociálním právem), které poskytuje přístup k přiměřenému vzdělávacímu systému a ochranu v případě vážných potíží nebo chudoby;
- kolektivní práva, která zaručují ochranu před genocidou a rabováním přírodních zdrojů.

MEZINÁRODNÍ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

Všeobecná deklarace lidských práv je dokumentem o právech jednotlivce, která byla přijata Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948. Lidská práva představují nezcizitelná práva, která má každá lidská bytost jako taková.

Tento dokument byl použit ve všech členských státech a někteří právní experti tvrdí že toto prohlášení se stalo závazným v rámci všeobecného mezinárodního práva a ve všech zemích je nepřetržitě citováno více než 50 let.

Mezi základní práva člověka, která si můžeme pamatovat, patří: právo na svobodu jednotlivce, právo na život, právo na sebeurčení, právo na spravedlivý proces, právo na důstojnou existenci, právo na náboženskou svobodu a následné právo na změnu vlastního náboženství, jakož i nedávno přijaté právní předpisy, právo na ochranu osobních údajů (soukromí) a hlasovací právo.

SPOJENÍ MEZI ODPOVĚDNOSTÍ, PRÁVY A POVINNOSTMI

Práva a povinnosti jsou často považovány za dvě strany téže mince. Oba mají tu vlastnost, že jsou spojeny se třemi projevy: konat, nekonat, být schopen konat. Ve skutečnosti může mít člověk právo nebo povinnost něco udělat, či právo nebo povinnost něco nedělat. Právo někoho je často povinností někoho jiného.

Odpovědností v tomto vztahu je syntéza, kdy ti, kteří si nárokují právo, nesmějí zapomenout na právo druhých. Tím se projevuje svoboda, která pro člověka končí tam, kde začíná svoboda někoho jiného.

KONTROLNÍ OTÁZKY

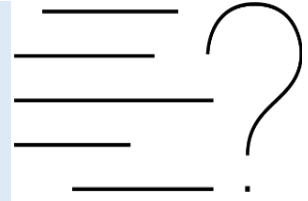
Co je to právo?

Co je to povinnost?

Co znamená zodpovědnost?

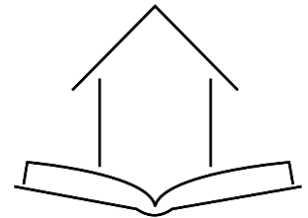
Jaká jsou lidská práva?

Jsou právo, povinnosti a zodpovědnost nějak propojeny? Pokud ano, jak?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Popřemýšlej o právech a povinnostech ve škole?
2. Kdo má povinnosti a kdo má práva?
3. Jsou práva a povinnosti ve škole pro všechny stejné?
4. Napiš krátkou esej.

B. ROVNOVÁHA MEZI POVINNOSTMI A PRÁVY

Po prostudování tohoto modulu žáci budou schopni porozumět:

- *co je to právo;*
- *jaká jsou “digitální” práva;*
- *jaká jsou občanská práva;*
- *jaké je propojení mezi odpovědností a právy.*

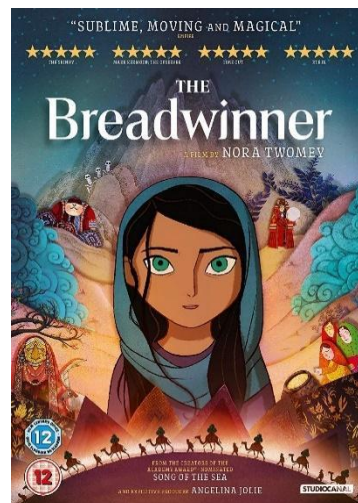
Práva a povinnosti jsou úzce spojeny. Každý má práva a povinnosti, ale co se stane, když člověk zanedbá jedno z nich?

ODPOVĚDNOST A PRÁVO: PŘÍBĚH PARVANY

Souvislost mezi odpovědností a právy je velmi úzká. Aby bylo právo uznáno a zaručeno, musí existovat instituce, která přebírá odpovědnost za jeho zajištění. Práva jsou pak úzce spjata se společností a státem, ve kterém člověk žije. Na Západě jsou státy jako první odpovědné za občanská práva, ale co by se stalo, kdyby vlády podnikly více či méně autoritativní kroky k omezení základních svobod?

V kresleném příběhu „Živitel“ z roku 2017 v režii Nory Twomeyové, který vychází z románu Deborah Ellis „Pod Burkou“, najdeme příklad toho, jak jsou práva závislá na různých souvislostech. Příběh vypráví o mladé Parvanově, jedenáctileté dívce, která žije v Kábulu v Afghánistánu kontrolovaném Talibanem, se svým otcem Nurullahem, svou matkou Fattemou, svou starší sestrou Soraya, 18 let a svým mladším bratrem Zakim, kterému jsou méně než 2. Před příchodem Talibanu byl její otec respektovaným učitelem ve škole, její matka píše básně, a jak říká její otec Nurullah, Afghánistán byl domovem umění a věd. Jednoho dne je však otec zatčen Talibanem, protože má v držení knihy, které jsou režimem zakázány. Rodina ponechaná bez muže je předurčena zemřít hladem. Parvana se zpočátku pokouší otce osvobodit se svou matkou, která se pohybovala mimo domov, aniž by ji doprovázel muž, a proto byla těžce zbita. Když se i

pokus o něco koupit na trhu ukáže jako marný, protože je obchodníkům zakázáno prodávat ženám, Parvana se rozhodne nechat si ostříhat vlasy a začne se oblékat jako chlapec, aby mohla pracovat a podporovat svou rodinu. Během své práce na trhu se Parvana spřátelí s Razaqem, mírným a laskavým Talibáncem, který jí pomáhá zachránit otce z vězení.

Tento příběh, který se odehrává v Afghánistánu před válkou v roce 2001, kromě toho, že odsuzuje to, jakým způsobem je v této zemi zacházeno s ženami, který je absolutně nepřijatelný pro západní vnímání, také vypráví o tom, jak se práva mohou náhle změnit s příchodem režimu, který omezuje svobodu.

OBČANSKÁ PRÁVA A EU

Občanská práva jsou ta, která jsou zaručena právem daného státu a liší se od lidských práv, která jsou sama o sobě považována za univerzální bez ohledu na občanství nebo vnitrostátní právo. Tato občanská práva lze ze zákona rozšířit na cizince, kteří se nacházejí v teritoriálním území státu, zatímco přírodní práva nebo lidská práva patří všem lidským bytostem bez ohledu na území, na kterém se nacházejí.

Například filozof John Locke tvrdil, že přirozené právo na život, svobodu a majetek by měla být ze společenského hlediska přeměněna na občanská práva a měla by být chráněna suverénním státem.

Závazek Evropské unie k právům svých občanů je zakotven v Listině základních práv Evropské unie. Skládá se ze sedmi kapitol - Důstojnost, Svoboda, Rovnost, Solidarita, Občanství, Spravedlnost - a 54 článků se základními hodnotami Evropské unie a občanskými, politickými, ekonomickými a sociálními právy jejích občanů. První články se týkají lidské důstojnosti, práva na život, integrity osoby, svobody projevu a svědomí.

Kapitola „Solidarita“ je nová, inovativní, protože sdružuje hospodářská a sociální práva, jako například:

- právo na stávku; právo na informování zaměstnanců a projednávání s nimi;
- právo na sladění rodinného a pracovního života;
- právo na ochranu zdraví, sociálního zabezpečení a sociální pomoci.

Podporuje také rovnost mezi muži a ženami a zavádí práva, jako je ochrana údajů, zákaz eugenických praktik a reprodukční klonování lidí, ochrana životního prostředí, práva dítěte a starších osob, právo na řádnou správu.

OBČANSKÁ ODPOVĚDNOST

Občanská odpovědnost znamená především uvědomění si práv a povinnosti člověka a zajištění toho, aby byla respektována. Souvisí také s občanskými hodnotami společnosti, jako je demokracie a lidská práva, rovnost, účast, spolupráce, sociální soudržnost, solidarita, tolerance k rozmanitosti a sociální spravedlnost. Pro plnou občanskou odpovědnost je nutné mít dobrou politickou kulturu, kritické myšlení a aktivní účast.

Obecně lze tedy říci, že „odpovědné občanství“ se týká záležitostí týkajících se znalostí a výkonu občanských práv a povinností. Všechny evropské země také spojují tento koncept s určitými hodnotami úzce spojenými s odpovědným občanem. Tyto hodnoty zahrnují demokracii, lidskou důstojnost, svobodu, dodržování lidských práv, toleranci, rovnost, dodržování zákona, sociální spravedlnost, solidaritu, odpovědnost, loajalitu, spolupráci, účast, duchovní, morální, kulturní, duševní a fyzický rozvoj. Přestože některé země těmto pojmům přiřkládají větší či menší význam, je obecně dohodnuto, že všechny přispívají k celosvětovému porozumění tohoto konceptu a jeho provádění.

DIGITÁLNÍ VĚK A OBČANSKÁ PRÁVA

Počítače nepodporují pouze každodenní činnosti lidí, ale dokážou zaručit neuvěřitelné intelektuální a kognitivní rozšíření lidských schopností, a tím nabídnout pokrok, blahobyt a demokracii. Z toho vychází heslo „počítač pro všechny“ a naléhavost zajištění přístupu k informačním a komunikačním technologiím (ICT) a dovednostem s nimi spojenými pro všechny lidi.

Pokud jde o zaručení občanských práv, zejména v autoritářských státech, jako je Írán, se ICT ukázaly jako zvláště cenné. Během arabského jara 2015 byl Twitter klíčovým nástrojem šíření zpráv o současných povstáních, zejména v Íránu, kde je internet pečlivě monitorován a cenzurován.

Sociální média jsou obecně velmi mocným nástrojem zejména v rukou těch jednotlivců, kteří potřebují zvýšit svůj hlas, aby byli slyšet v zemích, kde jsou prostředky masové komunikace ovládány nebo vlastněny státem nebo politickými a finančními elitami. Ve skutečnosti dokáží sociální media vytvářet novou politickou sféru: virtuální prostor, ve kterém se lidé setkávají a vyměňují si nápady, informace a názory, budují sociální znalosti.

KONTROLNÍ OTÁZKY

Jak jsou spojena občanská práva a povinnosti?

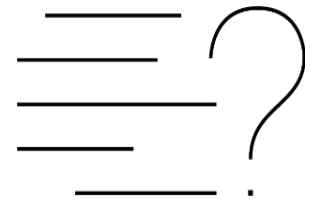
Jaký je rozdíl mezi občanskými právy a právy lidskými?

Uveď, prosím, sedm kapitol Charty základních práv Evropské unie.

Co znamená pojem občanská odpovědnost?

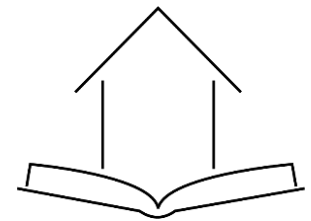
Proč jsou pro občanská práva sociální média důležitá?

Proč jsou pro občanská práva sociální média důležitá?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Přemýšlej o situaci, kdy byla porušena tvoje práva. Jak ses cítil?
Kdo byl zodpovědný? Proč nepřevzal svou odpovědnost?
Napiš o tom krátkou esej.

C. PRÁVA A POVINNOSTI V DIGITÁLNÍM VĚKU

Po prostudování tohoto modulu žáci budou schopni porozumět:

- *co je etika;*
- *vztah mezi etikou a právem;*
- *které jsou etické aspekty digitálního věku;*
- *jaká je souvislost mezi etikou a odpovědností.*

Práva a povinnosti jsou dvě strany téže mince. Abychom pochopili, které z nich má dominovat, potřebujeme etiku. Lidé se začali ptát na to, co je správné a co je špatné, už dávno. Etika je odvětví filosofie odrážející mechanismy takového dotazování. Výsledkem chování dle etiky jsou morální hodnoty, které jsou specifické v každé kultuře v daném okamžiku.

CO JE ETIKA?

„Etika je odvětví filozofie, které studuje chování lidí a kritéria, podle nichž se hodnotí chování.“ (Aristoteles) Ve filozofickém

jazyce ji obecně přijatelná definice identifikuje s jakoukoli doktrínou nebo spekulativní reflexí o praktickém chování člověka, především v tom, že má v úmyslu naznačit, co je skutečné dobro a jaké jsou prostředky k jeho dosažení, jaké má člověk morální povinnosti vůči sobě a vůči ostatním a jaká

jsou kritéria pro posuzování morálky lidských činů. Etika je tedy soubor norem a hodnot, které regulují lidské chování tím, že připisují kladný nebo záporný úsudek s ohledem na dobro a zlo.

Etika a morálka se často používají jako synonyma, ale vůbec tomu tak není. Morálka zahrnuje soubor norem, které rozlišují dobro a zlo, zatímco etika odpovídá spekulativní snaze porozumět tomu, jak tyto morální normy vytvořila lidská skupina. Pokud tedy morálka považuje normy a hodnoty za fakta sdílená všemi, etika se snaží je racionálně a logicky vysvětlit.

Na etiku lze pohlížet společně jako na „normativní instituci“ a „sociální instituci“:

- „institucí“, protože je orgánem nevázaným na jednotlivce (ve skutečnosti existuje před a po něm) a protože koordinuje skupiny vykonávající sociální funkci;
- „normativní“, protože při jednání člověka ho nutí, dle svých norem, cítit pozitivní nebo negativní emoce;
- „sociální“, protože omezuje touhu jednotlivce sledovat větší cíl za jakoukoliv cenu a vytváří sociální koordinaci nezbytnou k tomu, aby si většina mohla udržet stav určitého blahobytu a možnost seberealizace.

Etika má velmi blízký vztah se zákonem, protože oba regulují mezilidské vztahy mezi jednotlivci navzájem, ale i mezi jednotlivci a společností. Zákon je však založen na donucovací moci státu, zatímco etika je založena pouze na sociální kontrole. Zatímco právo je věda o koexistenci regulovaná právními normami, která by měla být založena na etických zásadách, etika je schopnost určit, co je správné od toho, co je nespravedlivé, ne vždy se shodují nebo se nezaměřují na stejný cíl. Nedávná historie je plná příkladů jednotlivců, kteří porušili právní normy, aby dodrželi vyšší etický standard. Stačí zmínit mnoho případů Židů, kteří byli zachráněni přes existenci rasových zákonů v celé Evropě díky morální integritě těch, kteří se nespokojili s dodržováním zákona.

Je třeba také říci, že etika je rozdělena na teleologickou a deontologickou. Problém, z něhož tyto dva protichůdné názory vyplývají, je spojen s otázkou: *„Jak můžeme zjistit, co je morálně správné pro určitého konatele?“* Podle teleologické teorie je akt „správný“ tehdy a jen tehdy, pokud vytváří (nebo normu, do které spadá), nebo pravděpodobně vytvoří převahu dobra nad zlem. Jinými slovy, v této teorii je účel činu uveden do popředí povinností a úmyslu konatele. Podle deontologické teorie jsou však metody vedoucí k činu samotným činem, to znamená, že při hodnocení činu není důležitý jen jeho finální efekt.

Základem každé koncepce etiky je pojem dobra a zla, ctnosti a určité vize člověka a lidských vztahů. Takové myšlenky často souvisejí s konkrétním náboženstvím nebo alespoň s ideologií. Etika založená na náboženství ve skutečnosti stanoví pravidla chování, která platí pro všechny bez výjimky, zatímco sekulární etika zohledňuje lidské potřeby, různé podmínky a historické proměny.

ETIKA A ODPOVĚDNOST

V průběhu své historie se morálka zabývala kultivací určitých lidských dispozic, mezi nimiž určitě patří charakter a ctnosti: ctnosti jsou dispozice nebo vlastnosti, které nejsou zcela vrozené. Musí být získány, alespoň částečně, prostřednictvím výuky a nepřetržitou konáním těchto naučených dispozic. Ve skutečnosti by morálka měla být chápána především jako získávání a kultivace takových rysů, tj. vytváření ctností skutečným zvykem.

Filozof Max Weber na přednášce v roce 1919 uvádí, že etika zodpovědnosti spočívá v tom, že jelikož v budoucnu není žádná jistota, musí člověk reagovat na (předvídatelné) důsledky svých činů, které mají vliv na jeho život a život ostatních.

ETIKA V DIGITÁLNÍM VĚKU

Od 80. let s rostoucím významem sociálního dopadu informačních a komunikačních technologií, a zejména internetu, dochází k reflexi etických aspektů využívání informačních a komunikačních médií. Tato disciplína, nazývaná přesně etikou médií, pak dala vzniknout dalším poddisciplínám, jako je například webetika.

KONTROLNÍ OTÁZKY

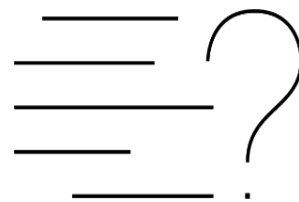
Jak Aristoteles definuje "etiku"?

Jaká je obecnější definice etiky?

Proč morálka a etika nejsou totéž?

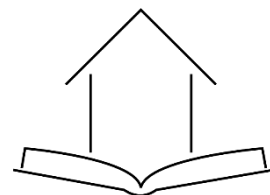
Jaký je rozdíl mezi etikou a zákonem

Jaká jsou dvě odvětví etiky?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Přemýšlej o některých příkladech morálních norem a zjisti etické zásady, na nichž jsou založeny. Napiš krátkou esej, která vysvětlí, jak a proč jsi dospěl k tomuto závěru.

III. SPOLEČNOST, SOUDRŽNOST A SOLIDARITA V DIGITÁLNÍM VĚKU

Podle Durkheima sociologie poukazuje sociální soudržnost na sociální vazby a normy, které drží společnost pohromadě a fungují skrz ukazatele měřící sociální sítě, smysl pro identitu a celkovou oddanost pro společné blaho. Jen zlomek lidí se pokusilo nahlédnout kvalitativně nebo lokálně na současné formy sociální soudržnosti. Nikdo však nevzal v potaz ICT.

Lidé pomáhají jeden druhému a budují instituce, aby předešli rizikům, které mohou být jasným ukazatelem kteréhokoli z nich. Solidarita organická je postavena na dělbě práce a kooperaci. Lidé vědí, že pouze ve spojení s ostatními lidí mají jejich vlastní aktivity smysl a právě tato vzájemná závislost podmiňuje vznik a rozvoj spolupráce. Tento proces, výraz Durkheimovi organické solidarity, zahrnuje přístupy, které oficiálně povolují sociální přerozdělení a vytvoření pomocných mechanismů v případě sociálních rizik.

A. SOUDRŽNOST

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co je globální vesnice;*
- *co je globalizace;*
- *jak fungují vztahy na sociálních sítích;*
- *jak mohou sociální média pomoci dosáhnout soudržnosti v rámci celosvětového (globálního) měřítka.*

SVĚT JAKO GLOBÁLNÍ VESNICE

V eseji *Understanding Media: The Extensions of Man* (1964), Marshall McLuhan definuje pojem „globální vesnice“, který je momentálně daleko běžnější než kdy dřív: získáváme novinky, informace a zprávy současně z každého koutu planety. Komunikační média přetváří svět v něco, co může být jednoduše prozkoumáno jako vesnice, proto ten výraz globální vesnice: oxymoron (rétorický pojem, který spočívá ve spojení slov, jejichž význam se navzájem vylučuje), který je dnes používán ve smyslu globalizace a roli internetu jakožto pohonu k “přiblížení se”.

Tento fenomén globalizace může být stručně popsán jako proces, ve kterém se lidé na celém světě cítí stále více blíže, ekonomicky a kulturně, skrz obchod, IT, televizi, kino, dopravu, atd. Antropolog Ulf Hannerz definuje pojem globalizace jako všeobecné a narůstající se spojení z nejrůznějších perspektiv (ekonomická, politická, kulturní), spolu s rostoucím povědomím o tom, být součástí stejného lidstva na celosvětové úrovni.

Poslední bod, jak uvidíme později, otevírá diskuzi o psychosociálních efektech internetu, kde jedním z nich je růst nové formy sociálního vyloučení pro ty, kteří nemají přístup k internetu. Navíc není jasné, jestli digitální technologie mohou pomoci překonat sociální interakce mezi rozdílnostmi (národnostní příslušnost, náboženství, třída, pohlaví nebo věk) a vytvářet sociální útvary, které mohou být rozmanité a sociálně soudržné.

DIGITÁLNÍ PŘEMĚNA SPOLEČNOSTI: *Vztahy na sociálních sítích*

Spolu se zrozením tisku upoutaly naše smysly nová pozoruhodná média, posílily naše dovednosti a možnosti komunikovat, informují nás, baví a učí. Díky smartphonu můžeme neustále “surfovat” na internetu, kdekoli a kdykoli. Internet je snadno použitelný, protože všechny aplikace mají stejné grafické nastavení a vzájemná působení; je dostupný bez potřeby číst návod. Navíc je zde výrazný rozsah, který umožňuje každému se vyjádřit a vytvořit nové příspěvky, které mohou být snadno dostupné; ale také společenský rozsah, což je vzájemná interakce mezi lidmi. S tím, co je teď nazýváno Web 3.0, uživatel je přeměrován z vedlejšího herce na hlavního hrdinu a vedoucího obsahu na síti, tvořící novou logiku a nové procesy na takzvané spolupracující síti. Sociální sítě jsou nejlepším příkladem, jde o aplikace, které umožňují registrovaným uživatelům sdílet a vzájemně reagovat jeden na druhého pomocí textu, obrázků, videa a zvuku.

Dnes mluvíme o “kultuře spojitelnosti”, která osvětluje rostoucí všudypřítomnost digitálních programů v životě lidí skrz použití různých aplikací (sociální média) a mobilní technologie (smartphony, tablet, atd.). Největší dopad v používání sociálních sítí v Evropě je vyzorován mezi mladými lidmi mezi 16 a 24 lety, kde většina z nich ještě nepoznala svět bez přístupu k internetu. Pro mladé lidi jsou sociální sítě nástrojem k vyjádření se přes profily, které vyobrazují jejich zájmy, koníčky a myšlenky na širší škále témat. To, čemu říkáme “ Generace Z”, která zahrnuje lidi narozené v letech 2000 až 2013, jsou ti, kteří znají pravidla a fungování sociálních médií daleko lépe než dospělí, protože jsou zvyklí na používání technologie od narození. Internet a jeho sociální média přeměnili způsob této generace, běžně nazývané jako “ digitální rodáci”, vzájemně na sebe reagovat a komunikovat ve světě.

Instagram je momentálně jednou z nejpoužívanějších sociálních sítí mezi mladými lidmi, kde se komunikace odehrává hlavně skrz fotky a videa. Tato sociální síť je jako online foto deník, ve kterém lidé sdílejí události každodenního života s jejich známými a jsou stejně tak informováni o událostech jiných. Instagram dává možnost sledovat profily jak celebrit, tak i neznámých lidí, které sledujeme z nejrůznějších důvodů: sdílení nápadů, sportovních zájmů, profesí, atd. Za pomocí použití klíčových slov (tagů) je jednoduché najít obsah zájmu a vidět profil, který publikoval obrázky s podobnými a určitými výrazy za použití symbolu #. Sociální sítě jako Instagram a Facebook se stávají prostředkem

sociálního ujištění, což je měřeno pomocí „lajků“, které osoba dostane za své příspěvky, což je spjato s výrazem „být populární na webu“.

Jsou zde pravidla a strategie jak zvýšit popularitu na sociálních sítích, což vyžaduje určitou míru času a energie a což může vést k novým sociálním mechanismům jako je

například “selfie” a “influencer”.

Selfie není jen moderní fenomén, ale má důsledky, které ovlivňují jak společnost, tak i její způsob komunikace přes fotky a umění obecně. Navíc selfie je projev, který poukazuje na identitu lidí na jedné straně z hlediska marnivosti a předvádění se, na druhé straně ve vztahu k odhalení sebe sama.

Influencer je někdo, kdo přes sociální sítě je schopen řídit názory a chování velkého množství ostatních lidí a prosazovat své názory rychle a efektivně. Tito lidé mají schopnost ovlivňovat jejich “followery” (sledující), díky jejich schopnosti komunikovat na sociálních sítích a jejich autoritě týkající se určitých témat. To, čím se vyznačuje influencer a to, co poukazuje na jeho autoritu a důvěru followerů (těch, co ho sledují), je právě obrovská znalost určitého tématu.

SOUDRŽNOST V DIGITÁLNÍ DOBĚ

Sociální média jsou součástí života téměř každého a jejich popularita roste od poloviny 21. století. Způsobilo revoluci ve způsobu komunikace a sdílení informací s přáteli, rodinou i cizinci po celém světě. Sociální média jsou místem, kde si utváříme a budujeme vztahy, formujeme naši osobnost, vyjadřujeme se a učíme se o

světě kolem nás. Sociální báze vyzdvihují smysl komunity a umožňují výměnu znalostí, z tohoto důvodu někteří učenci prosazují hypotézu internetových stránek jakožto nástroje sociální soudržnosti.

Sociální soudržnost jakožto normativní pojem popisuje pozitivní postoj sociálních vztahů uvnitř určitého místa (kontext) nebo společnosti. Může zahrnovat teorii o bytí součástí nějaké komunity, společnosti nebo pocitu vazby na nějaké místo; inkluze, ve vztahu k příležitostem pro přístup k pracovnímu trhu, vzdělání, zdraví a bydlení; účast v sociálních aktivitách.

Jakožto sociální pojem, soudržnost poukazuje na stupeň vzájemného propojení na síti vztahů. Konceptně, zde není žádný konsenzus na rozlišení sociální soudržnosti od sociální inkluze. Oba pojmy, soudržnost a inkluze, zahrnují pojem spoluúčast, postavení (ekonomické, sociální, fyzické, atd.) a příležitost být toho součástí. Naznačují smysl dichotomie (dvou dílnost): být zahrnutý i vyloučený.

Digitální technologie a sociální média nabízejí skvělý potenciál k podpoře sociální soudržnosti, posilují již existující sociální vazby jak lokálně, tak globálně a některé výzkumy ukazují, že se lidé cítí více emocionálně podporováni. Navíc, internet stále více a více rozvíjí světovou encyklopedii, neustále aktualizovanou, z níž můžeme čerpat nejrůznější znalosti. Tento pozitivní aspekt je protichůdný, poněvadž má naopak

negativní dopady na další formy sociální spoluúčasti, jako je například nová forma závislosti na internetu, což má velký dopad na generaci Z tohoto tisíciletí.

Související studie spojují masivní používání sociálních médií mezi mladými lidmi a různé psychosociální následky jako je deprese, kyberšikana a strach z vyřazení. Tento poslední bod se zabývá pocitem zvaným „*strach z opomíjení*“ (SZO), což můžeme přeložit jako strach ze ztráty příležitosti stýkat se s ostatními, být „odřízlý“. Tento pojem, zejména užívaný mladými lidmi, znamená, že sociální události, a to zejména „zábavné aktivity“, mohou být příhodnější bez někoho, aby se tam bavil s ostatními a cítil se tak jako „vyvrženec“. SZO je charakterizováno jako být neustále spojován s tím, co dělají ostatní a zároveň být spojený s nízkým stupněm uspokojení z jejich života. Nad to všechno, digitální technologie a sociální média mohou rozmnožovat existující sociální nerovnosti jako je například mezi těmi, jejichž online přístup je omezený a vytvořit takzvanou „digitální propast“.

Používání internetu je jasně spjato s velkým množstvím faktorů: věk, socioekonomický status, pohlaví, geografická pozice, stupeň vzdělání, náboženství, národnostní příslušnost, digitální gramotnost a jazyk; tyto faktory se všechny mohou chovat jako překážky k přístupu k digitální komunikaci. A pro ty, kteří mají přístup, čas strávený s virtuální společností může přijít draho jejich „skutečný život“, pravděpodobně zredukování možností pro vývoj a udržování „živých“ interakcí, zvláště v jejich místním kontextu.

Již zmiňovaná digitální propast je založena na předpokladu, že nedostatek přístupu k internetu může způsobit přidružené nevýhody tam, kde už existují. Přístup k internetu na národní úrovni a procento místních uživatelů jsou propojeny s ekonomickou situací v

zemi: čím více je země ekonomicky zdatná, tím více lidí si může dovolit digitální technologie a spoléhat se na ně v každodenním životě.

V tomto smyslu má internet tendence rozšiřovat sociální mezery, protože digitální inkluze je spojena s nerovnostmi ve smyslu občanské účasti v informačních technologiích. Ačkoli pokročilí uživatelé dělají pokroky, ne-uživatelé pravděpodobně neudrží krok vzhledem k

životním příležitostem a práci. To, že nemají ani přístup ani schopnosti a motivaci k používání internetu způsobuje vážné nevýhody, zvláště u mladé generace.

Toto vše vede Evropskou unii k tomu, aby představila inkluzivní digitální vzdělávací plány, kde inkluze je chápána jako plynulý proces, který bere v potaz všechny členy společnosti a jejich širokou škálu potřeb. Ve vzdělání je důležité pro sylabus učitelů (ve smyslu použití internetu) dosáhnout vyšší úrovně sociální inkluze a soudržnosti přes realizaci uznávaných mezinárodních prospěšných postupů.

Ačkoli od 80. let 20. století byl vytvořen veliký stupeň investic v technologii pro školy, je stále zapotřebí shody v přístupech a metodice jakožto nezbytnosti využívat internetovou technologii; a to je právě to, co SOCIRES projekt chce podpořit.

KONTROLNÍ OTÁZKY

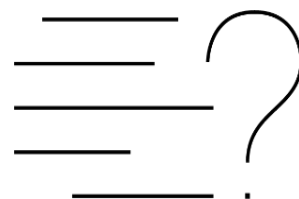
Co je to globální vesnice?

Co znamená výraz „kultura spojitelnosti“?

Co znamená „selfie“?

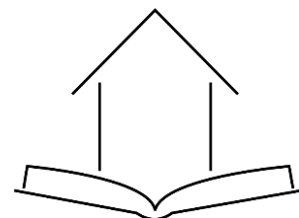
Popište termín sociální soudržnosti.

Co je to digitální propast?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Nakresli globální vesnici popsanou McLuhanem.

B. SOLIDARITA

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co to je „tekutá modernita“;*
- *co je solidarita;*
- *jak můžeme být odpovědní/podporující online;*
- *jaké jsou úspěšné projevy sociální solidarity.*

TEKUTÁ MODERNITA

Ve spojitosti s první kapitolou charakterizujeme globální společnost podle vize sociologa a filosofa Z. Baumana, který se ve svých několika knihách zabývá naší společností a přitom používá pojem „tekutá modernita“. Podle jeho výkladu jsme společnost, která žije pro konzum a pro kterou je vše jen zboží, včetně lidské bytosti. V modernitě je všechno šířeno “tekutostí” nebo “plynulostí”, což je charakteristické pro tekutiny, které nemohou setrvat ve formě, protože nemají vnitřní soudržnost.

Podle Baumana jsou vztahy mezi lidmi ve všech aspektech života plynulé, mění se, což znamená, že není žádný „řád“ v minulosti. Společenské komunity už nejsou celistvé a trvalé, ale jsou naopak křehké, nejisté, se sklonem k individualismu a vždy v ohrožení k zániku. Jedna z charakteristik společenství je zprostředkování mezilidských vztahů skrz každodenní používání moderních technologií, což umožňuje zvládat vztahy daleko plynuleji, aniž bychom museli být fyzicky přítomni. Vztah charakterizovaný skutečným setkáním ve fyzickém prostředí (jako je např. náměstí) je nahrazen „připojením“ k internetu, virtuálnímu místu zvanému kyberprostor.

Digitální revoluce a virtualizace reality zdůrazňují některé charakteristiky harmonického člověka: rychlost, potřeba budovat vztahy, hledání vlastní identity a emocí. Dnes se v sociálních studiích nahlíží na dopad internetu na společnost jednak s nedůvěrou a pochybností, na druhou stranu je podporován a rozšířen pro svůj velký potenciál.

Kritika digitální interakce je spjata s tím, že nezahrnuje smysl komunity nebo empatické propojení, které je nezbytné pro růst sociální soudržnosti. V nedávném rozhovoru, Bauman vysvětloval: „Díky internetu jsou možné věci, které byly předtím nemožné. Potenciálně mají všichni velký přístup k velkému množství informací: dnes máme svět u ruky. Navíc internet umožňuje každému publikovat své myšlenky bez toho, aby se ptal na něčí svolení: každý je sám vydavatelem, což bylo ještě před pár lety něco nemyslitelného. Ale toto vše: lehkost, rychlost, převedení úspor – také přináší problém. Například když opouštíme dům a jsme na ulici, v baru nebo autobuse, chtě nechtě na sebe působíme s různými lidmi, s těmi, co máme i nemáme rádi. Ti, co si myslíme, že nás mají rádi a ti co nemají. Nemůžeme se vyhnout kontaktu, jsme vystaveni potřebě čelit obtížnostem světa. Internet je opak: umožňuje se nevidět a nepotkávat se s nikým rozdílným než jsme my. To je proč je internet lékem na osamělost – dává nám pocit být připojený k celému světu a zároveň je to místo „pohodlné samoty“, kde je každý uzavřen

ve své síti, ze které mohou vyloučit ty, kteří jsou jiní a mohou vymazat vše, co je méně příjemné.”

Těmito tvrzeními chce Bauman zdůraznit, že digitální technologie vytváří hluboké změny v lidských vztazích, stále více nahrazují fyzické vzájemné vazby ve prospěch daleko plynulejšího prostoru pro příbuzenskou komunikaci. Na jednu stranu to umožňuje komunitám rozšiřovat své hranice, být blíž jeden druhému, usnadnit mezilidské vztahy, na druhou stranu musíme poukázat také na to, že to může být stejně tak uskutečněno v offline světě, v našem městě nebo ve škole a navíc ne jen mezi našimi přáteli, příbuznými nebo influencery.

SOLIDARITA A DIGITÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Solidarita je hodnota, která zahrnuje empatii, což je poznání sebe sama v druhém, a to je založeno na vytvoření sítí emocionálních vztahů, které sahají za ekonomickou a tržní logiku. Slovo solidarita definuje, na etické a sociální úrovni, vztah bratrství a vzájemné podpory mezi členy společnosti a označuje činy zaměřené na znovu-vyrovnaní sociálních nerovností. Spolu s výrazem „být solidární k ostatním” můžeme poukazovat na sdílení myšlenek, záměrů a odpovědností: například můžeme tvrdit, že jsme solidární k našim spolužákům, rodině, sousedům nebo kolegům.

Slovo solidarita také znamená nabídnout pomocnou ruku jednotlivci v tísní, malými nebo velkými gesty, které jsou zprostředkované nejenom sdílením primárních potřeb, předmětů, ale také spoluprací mezi lidmi.

V současné době existuje mnoho příkladů solidarity, které jsou zastoupeny v různých společenských praktikách, jako je například socio-existenční dobrovolná práce, sdružení, mobilizace během přírodních katastrof, dárcovství krve, atd.

Mluvit o solidaritě nás vede k uvědomění si rozsahu společnosti. Jsme však solidární pouze k členům naší společnosti, tedy k lidem, které známe, nebo bez rozdílu ke všem?

Zpočátku byla vzájemná pomoc dána sdílením nějaké společné situace mezi lidmi, kteří se tedy rozhodli zapojit se do kolektivní akce společné pomoci. Z hlediska psychosociálního a zdravotnického chtějí tyto skupiny rozvinout podporu na překonání každodenních problémů, jako je například společenství zdravotně postižených lidí, starších, sousedstva, atd.

Avšak dnes existuje mnoho skupin založených spíše na rozdílnosti než rovnosti, jeden z nejlepších příkladů je množství azylových domů pro cizince, kteří zamířili přes Evropu, aby uspokojili potřeby sjednotit lidi z různých zemí a kultur. Dalším důležitým příkladem, jak solidarita může překročit hranice kulturních a sociálních potřeb, je na bázi samotné Evropské unie. Solidarita je základní princip konstrukce Evropské unie a je chápána jako nástroj k překonání překážek rozdílů mezi členskými státy a k posílení spolupráce mezi lidmi.

Solidarita má mnohostrannou hodnotu, která může být chápána v rámci skupiny, jako je rodina, přátelé a dobrovolné sdružení, ale mezi členy státu a různými evropskými zeměmi

a světem. Solidarita je koncept, který znamená více podporujících vztahů mezi jednotlivci, z tohoto důvodu vzrostla otázka, jak je charakterizována v tekuté společnosti.

Digitální technologie mohou vést k znehodnocení konceptu solidarity. Ta už není založena na „hodnotě“, ale spíše na „připojení“, vedoucí k „solidaritě spojitosti“, což rozkládá aktivní účast ve společnosti. Tento mechanismus může být vlastně dnes přítomen v našem způsobu být solidární: jednoduchým kliknutím můžeme podepsat online petici k ochraně lidských práv domorodců v Jižní Americe nebo poslat sponzorský dar asociaci, která bojuje proti chudobě v Africe. Pouhým pohybem, který nám nezabere ani minutu, můžeme být solidární bez toho, abychom museli být zapojeni ať už emocionálně, či fyzicky.

To nás nutí k zamyšlení nad solidaritou a důsledky, které může mít v našem životě: rozdíl je v rozhodnutí být solidární, protože věříme, že naše zapojení může pomoci zlepšit podmínky jiných lidí, proto tento čin nemůže být omezen pouze na kliknutí, ale může být skloňován různými formami podpory jak online, tak v běžném životě. Kultura spojitosti vede vědce k otázce, jak spojení mezi členy digitálních sítí může být přeneseno do aktivní účasti ve společnosti a sdílení hodnot jako je solidarita. Internet bezpochyby má kapacitu, aby zvládl nerovnosti z fyzického prostoru a zapojil nás do etických a morálních problémů vzdálených lidí. Tato „mobilizující síla internetu“ může prosadit „převrácenou světovou solidaritu“. Níže jsou uvedeny příklady toho, jak může být internet nástrojem posílení sociálních činů převrácené solidarity.

OD PŘEŽÍVÁNÍ K DAVOVÉMU FINANCOVÁNÍ:

Příklady solidarity skrz internet a mimo něj

Survival International je nezisková organizace, která byla založena v roce 1969 skupinou lidí rozhodnutých uskutečňovat solidární činy domorodým obyvatelům světa. Její misí je pomáhat chránit životy, země a budoucnost lidí,

kteří mají stejná práva jako ostatní současné společnosti a nabízejí jim podporu odhalit násilí a rasismus, kterým denně trpí. Jejich akce jsou rozmanité, jako například, uplatnit tlak na vládu, aby připustila práva domorodých lidí; prokázat a ohlásit zneužití proti nim a přímo zasáhnout a zastavit je. Několik let Survival neměla takové ekonomické možnosti a byla vedena dobrovolníky, nicméně brzy bylo jasné, že jediný způsob jak zajistit přežití domorodých lidí bylo najít veřejnou podporu. Díky podpoře tisíců stoupenců z celého světa, se Survival dnes stal světovým hnutím, které radikálně mění přístup k domorodým lidem v mnoha částech světa. Internet je velmi úspěšným nástrojem této mise, protože na jeho webových stránkách čtete:

Internet je velmi cenným pracovním nástrojem, který nám umožňuje nejen být rychlý a dosáhnout obrovského množství posluchačů (bez ztrát), ale také sledovat daleko více případů než předtím. Často je můžeme odhalit hned ve chvíli, kdy se vyskytly a to i v různých jazycích. Rychlost zakročení je nezbytným nástrojem pro obranu kmenů a efektivní zastrašení pro ty, kteří chtějí pokračovat v převzetí země a žít v „nepotrestanosti“. Přes internet může kdokoli ukázat svou solidaritu a nabídnout podporu. Existuje několik činů, které mohou být vykonány: zapsat se do organizace, poskytnout dar, napsat dopis nebo podepsat petici. Zaregistrováním se na internetové stránky a peněžitým příspěvkem podporujeme tyto akce. Dopisy a petice jsou také důležitou formou, poněvadž jsou nástrojem vyjádření veřejného názoru, přinucení vlády vzít na vědomí jejich jednání.

Crowdfunding (davové financování) je anglický pojem složený ze dvou slov: “dav” a “financování”, což v italštině může být přeloženo jako “finanziamento collettivo”. Jde o fenomén, který je charakterizován spoluprací skupiny lidí, kteří se dobrovolně rozhodnou použít svoje peníze k podpoře různých projektů zobrazených na daných webových stránkách (například, Indiegogo, Kickstarter, etc.). Projekty mohou být jasně ekonomického původu, spojené s osobním zájmem nebo skupinovým, a zaměřené na vydělání peněz; nebo mohou být sociálního či environmentálního původu a neziskové.

Co se týká tohoto posledního aspektu, chceme zaměřit naši pozornost poukázáním na příklad **GoFundMe**, stránka věnovaná nadačním kampaním, které zahrnují neziskové iniciativy a které jsou spojeny s principem solidarity. Spuštěn v roce 2010, GoFund Me je online program, kolem kterého je komunita 50 mil dárců, její mise je umožnit lidem pomoci jiným lidem, zatímco jejich cílem je změnit způsob jakým je dárcovství uskutečňováno. GoFundMe umožňuje komukoli, kdo má přístup na internet vytvořit nadační kampaň během pár minut a sdílet ji nejen se svými blízkými, ale s celým světem přes mail a sociální sítě. Kdokoli kdo používá GoFundMe může získat fondy pro sebe, kamarády nebo příbuzné nebo dokonce i pro cizince ve vztahu k následujícím potřebám: lékařské výdaje, školní poplatky, dobrovolné akce, centra mládeže, pohřby, památníky a zvířata.

Hlavní rozdíly mezi nejstaršími a tradičními formami solidarity a těmito novými formami „crowdfunding” jsou spojeny s rychlostí a rozsahem: v minulosti solidarita byla spojena s místními akcemi, v sousedství nebo městě, zatímco s novými technologiemi komunikace, se solidarita skrz finanční podporu může uskutečnit hned a napříč celým světem. To, co

může selhat je „fyzická“ přítomnost, tak jako s naším chytrým telefonem nebo počítačem, můžeme se chovat solidárně ke komukoli bez toho, abychom se hnuli od stolu.

Technologické inovace lidi sblíží, umožňují altruistické a solidární akce ve světě, ale to nesmí být omezeno pouze na online svět, ale spíše se může stát pohonem mobilizace v prostoru, v kterém žijeme. V tomto smyslu, je Survival tím příkladem, protože tato organizace používá internet jako nástroj ke zvýšení citlivosti veřejného názoru, ale zároveň zve všechny své stoupence přijmout opatření v jejich každodenním životě, aby se solidární akce mohly rozšiřovat a přispět k dosažení sociální soudržnosti.

KONTROLNÍ OTÁZKY

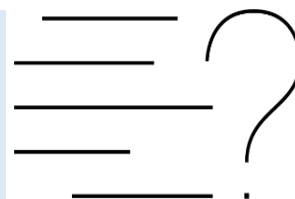
Co znamená tekutá společnost?

Jakou roli hrají digitální technologie v tekuté modernitě?

Definuj solidaritu.

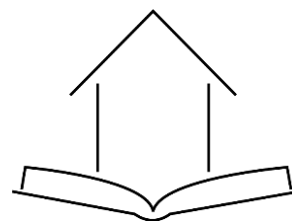
Jak se solidarita mění v digitální době?

Jaké jsou hlavní rozdíly mezi nejstaršími formami solidarity a

DOMÁCÍ ÚKOL

Vytvořte skupinu, která bude mít 4/5 členů. Každá skupina se musí setkat a diskutovat spolu o příkladech solidarity na internetu nebo skrz užití digitálních prostředků. Skupina bude muset vybrat příklad solidarity a připravit multimediální prezentaci v PowerPointu a ukázat ji příště třídě. Zástupce skupiny odprezentuje svoji práci pomocí PowerPointu. Mluvit by měl maximálně 5 minut. Každá citace/obrázek PowerPointové prezentace musí obsahovat následující informace: jméno autora, internetový odkaz nebo název knihy, místo, rok. Prezentace musí být předána učiteli alespoň 3 dny před přednesením, buď e-mailem, nebo přes USB.

C. ROZMANITOST A TOLERANCE

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co je rozdílnost;*
- *co je rasismus;*
- *jak můžeme být tolerantní;*
- *jaké jsou způsoby boje proti nenávisti a nesnášenlivosti.*

BOHATSTVÍM NAŠEHO LIDSTVA JE ROZDÍLNOST

Jak jsme mohli vidět v předchozím modulu, solidarita dnes překonává kulturní, sociální, etnické, národnostní a genderové rozdíly víc než v minulosti. Je to hodnota, která vymezuje schopnost ztotožnit se s očekáváním, potřebami a celým životem vůči těm, kteří jsou jiní.

V této poslední části chceme vyřešit problém rozdílnosti, protože v současné době zastává skutečnou výzvu k sociální soudržnosti schopnou vyvinout tlak na samotnou solidaritu, a to je vztah vzájemnosti mezi lidmi.

Rozdílnost ve své úplné formě vede zpět ke konceptu nepodstatnosti. Od roku 1800 se až do současnosti stává záměrem studií sociálních věd, včetně těch sociologa Baumana, který tomu věnoval několik prací.

Jako „vnější“ je chápán člověk, který přichází do skupiny, a protože je jiný než ostatní členové, kteří ji tvoří, znamená vnitřní narušení, jelikož není známo, jestli ho vidí jako přítele nebo jako nepřítele, a proto je definován jako „jiný“, na rozdíl ode „mě“ nebo „nás“.

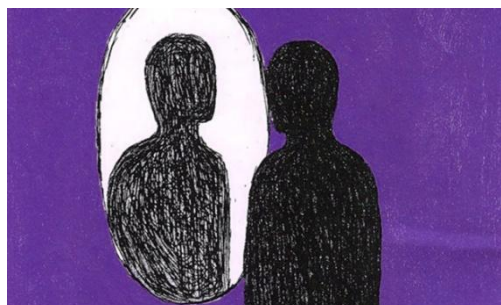

Dnes je vnější spíše cizincem, který je zodpovědný za krizi sociálního pořádku a stejnorodosti uvnitř skupiny. Migrace je fenomén, který vždy doprovázel historii lidstva, a zvláště v dnešním století je chápána jako “neobvyklost být korigován”, aby zajistila pořádek a sociální soudržnost; to vše skrz přizpůsobení se, což je utvořením cizince rovným vůči členům skupiny, kde je přijatý anebo vyloučený. Jak Bauman uvádí, v naší tekuté modernitě poznamenané masivním hnutím lidí a peněz dochází ke změnám: cizinci už nejsou něčím neobvyklým, protože žijí mezi námi už dlouho. Takže otázka se zaměřuje spíše na to, jak s klidem koexistovat s cizinci.

Ačkoli je nyní pluralismus akceptovaným principem v naší společnosti, vztahy s cizinci jsou stále problémem, což dokazují vlny rasismu napříč nejen Evropou, ale celým světem. Stále více a více lidí tvrdí, že cizinci jsou zdrojem výhod komunity. Tato rozdílnost je nejen nevyhnutelná, ale také správná, protože vytváří nové zkušenosti lidské evoluce a růstu.

Na jednu stranu nejextrémnější názory chápou cizince jako nepřítele, ale naopak umírněnější názory trvají na potřebě poznávat druhé, jejich identitu a kulturu, zatímco budují kolektivní kulturní dimenze, které sahají až za rozdíly skrz identifikaci běžných

hodnot. Cizinec je jiný, protože pochází z jiné kultury, ale zároveň jako člověk je stejný jako my.

Toto téma poznání druhého je spjata s identitou. Konstrukce naší identity je spojena s oboustranností poznání, což znamená že, abychom mohli rozvíjet a posílit naši identitu, potřebujeme ostatní lidi, kterými můžeme být poznáváni a které můžeme my poznávat. Etika poznání zavádí povinnost poznávat

druhého, ale ten druhý je chápán ne jen jako cizinec, ale může být zastoupen i našimi vrstevníky, sousedem nebo dokonce nejbližšími příbuznými. Pokud se nám nedaří poznávat ostatní, znamená to, že se nám nedaří poznávat i sebe sama.

Mělo by být bráno v potaz, že naše společnost je charakterizována rozmanitostí jedinců, s jejich vlastními zájmy, chováním a potřebami; lidskost je synonymem jednoty, ale také rozdílností mezi lidmi. Bohatství naší lidskosti je právě ve své rozdílnosti, což znamená, že pravá hodnota má být chráněna a pěstována a to skrz setkávání se a rozhovory, aby zdi nepochopení a strachu mohly být zbořeny a sociální nerovnosti aby byly smazány.

Rozhovor nám umožňuje pochopit rozdíly a pozitivně je využít. Role školy je vzdělávat mladé lidi, aby komunikovali s druhými, učili se obohatit se právě těmito rozdíly ostatních. Internet nám v tomto cíli pomáhá, protože nám umožňuje rychle komunikovat a pochytil znalosti od druhých lidí, ale to především “s a mezi ostatními” můžeme překonat předsudky vůči rozdílnosti a naučit se je akceptovat a tolerovat.

V další kapitole budeme řešit příklad toho, jak se mladí lidé mohou spolu zmobilizovat, ve prospěch vnitřně-kulturního rozhovoru a potlačit různé formy nenávisti vůči těm, kteří jsou “jiní”.

BOJ PROTI NENÁVISTI A NESNÁŠENLIVOSTI NA INTERNETU:

„Žádná nenávistná řeč“ kampaň mladých

Tato kampaň „*Mladí lidé bojující proti nenávisti online proslovy*“ je projekt vytvořený v roce 2012 skupinou mladých Evropské rady, která se snaží bojovat proti rasismu a všem formám diskriminace online, zapojením mladých lidí a agentur s nezbytnými schopnostmi rozpoznat podniknout kroky proti porušení lidských práv.

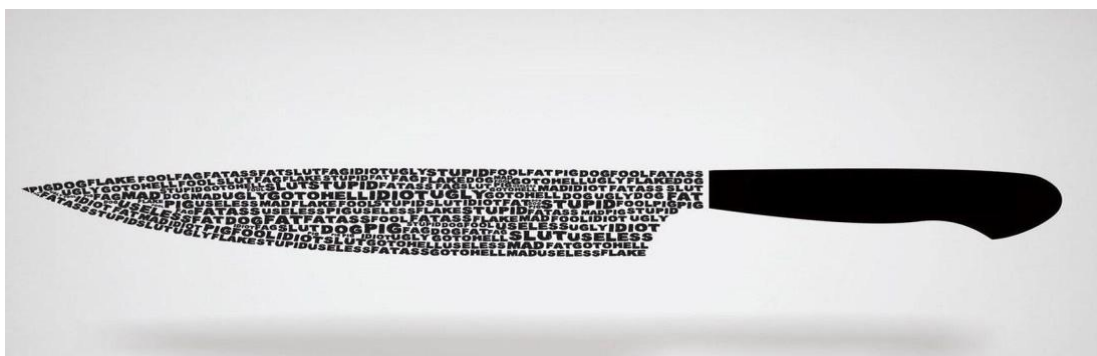
Kampaň mládeže Evropské rady proti nenávisti chce zvýšit povědomí mezi mladými lidmi; avšak tento druh akce může být přizpůsoben i jiným věkovým kategoriím a posluchačům, včetně dospělých.

Rozvoj sociálních sítí zvýšil stupeň lidské účasti ve virtuálním prostoru v mnoha směrech a dovoluje sdílení osobních obsahů a názorů. Novinkou je, že všichni s přístupem na internet jsou jak vydavatelé, tak veřejnými mluvčími a navíc mnoho studií ukazuje, že můžeme říct na internetu věci, které bychom si netroufli říct na veřejnosti ve “skutečném” světě.

V posledních letech, se nesnášenlivost a “nenávist” na internetu stává jedním z nejrozšířenějších forem zneužití lidských práv s velmi vážnými negativními následky jak v reálném světě, tak ve virtuálním. Podněcování k nenávisti, jak je definováno ministerskou komisí Evropské rady, zahrnuje všechny formy projevů, což rozšiřuje, podněcuje, podporuje nebo ospravedlňuje rasistickou nenávist, xenofobii, antisemitismus nebo jiné formy nenávisti založené na nesnášenlivosti k menšinám, migrantům a předsudky o sexuální a pohlavní orientaci.

Online proslovy a slova o nenávisti uvnitř společnosti posilují tyto stereotypy a mohou vést v některých případech k fyzickému násilí. V historii máme příklady masivního

porušení lidských práv, jako je genocida a pronásledování lidí jiného etnického původu., kteří byli vždy doprovázeni proslovem nenávisti.

Stereotypy jsou názory nebo zaužívané názory, zobecňování určitých skupin, které mohou být pozitivní, negativní nebo neutrální. Pokud jsou pozitivní, mohou být užitek pro ty, kterých se to týká. Stereotypy mohou být škodlivé, když jsou použity jako zbraně vůči diskriminačnímu zacházení. Mnoho stereotypů, které jsou neutrální, obsahují prvek určitého ohodnocení nebo posudku. Abychom lépe pochopili rozdíl mezi těmito dvěma pojmy, můžeme použít následující příklad: „Ženy nejsou zvláště nadané v řízení aut.“ Okamžitě se toto tvrzení zdá být faktem, tento úsudek vychází z technické kapacity žen.

I když se stereotypy zdají být pozitivní, skoro vždy mají negativní stránku. Například, tvrzení: „Thajci jsou ti nejvíce usměvaví lidé na světě“ je pozitivní pro lidi z Thajska, ale vysílá negativní pohled vůči ostatním lidem, kteří jsou méně srdeční.

Když je stereotyp nebo předsudek založen na barvě pleti nebo národnímu původu, můžeme snadno sklouznout k rasismu. Rasismus je ideologie, která způsobuje diskriminaci nebo urážlivé chování vůči lidem s domnělou méněcenností. Negativní chování a postoje vůči určité skupině lidí, kteří se nemohou radovat naplno ze svých lidských práv, vyvolává diskriminaci, což je opak rovnosti.

Uvedená kampaň se rozvinula díky různým akcím, nejdříve a hlavně vytvořením webové stránky, které jsou setkávacím místem, kde se všechny akce podstoupené v různých zemích Evropy sloučili spolu s velkým množstvím užitečných informací o problémech: reportáže, životní příběhy, články, zdroje, atd. Na webové stránce si může každý pročítat ve speciální části zvané „Hate Speech Watch” (“Sleduj proslovy nenávisti”), který se skládá z příkladů proslovů nenávisti online zadaných uživateli. Nabízí možnost nařknout nenávistné příspěvky na sociálních sítích (nebo jiných webových stránkách), prodiskutovat možné postoje vůči jiným mladým lidem v tomto hnutí a uspořádat akce proti nenávistné řeči, včetně tzv. “Evropských dní akce”. Každý den se akce zaměřuje na různé aspekty nenávistné řeči a povzbuzuje akce k podpoře určitých cílových skupin. Například den proti Islámofobii byl vyhlášen 21. září a den pro lidská práva online je 10. prosince. Kromě online aktivit, kampaň propaguje taky vzdělávací kurzy, semináře, konference, události mládeže, festivaly, a tím zajišťuje zapojení mladých lidí ve “skutečném” životě. Na webové stránce kampaně je stručný seznam k povzbuzení mladých lidí v účasti na kampani, což můžeme vidět níže:

Přidej se k hnutí na www.nohatespeechmovement.org;

- Podepiš dopis kampaně, pošli fotky nebo videa a komunikuj s ostatními na webové stránce (<http://forum.nohatespeechmovement.org>);
- Sleduj nenávistnou řeč online a pošli příspěvek příkladu na Hate Speech Watch: www.nohatespeechmovement.org/hate-speech-watch;
- Dávej pozor na European Action Days zorganizuj svoji vlastní národní událost;
- Navštiv koordinační stránku kampaně: www.coe.int/youthcampaign;
- Zjisti kdo je tvůj národní koordinátor a zjisti jak ty a tvoje skupina se můžete zapojit do kampaně ve své zemi;

- Sdílej svoje aktivity – a informuj se o ostatních – na blogu “The Campaign in Action” (Kampaň v akci);
- Připoj se k diskuzím o nenávistné řeči online a k fóru kampaně: <http://forum.nohatespeechmovement.org>;
- Rozšiř kampaň na Facebooku - <https://www.facebook.com/nohatespeech> a Twitteru #nohatespeech @nohate_speech;
- Prováděj vzdělávací aktivity o nenávistné řeči s použitím manuálu (Bookmarks);
- Podnikej opatření online i offline k propagaci lidských práv pro všechny a bojuj proti nenávistné řeči!

Hnutí „Žádná nenávistná řeč“ je pozitivní příklad, jak internet může podpořit lidi, kteří chtějí jednat proti různým formám sociálního bezpráví proti těm, kteří jsou označeni jako “jiní”. Z toho důvodu jsou učitelé a studenti vyzváni k návštěvě určitých internetových stránek a zapojení se k boji o sociální rovnost a toleranci rozdílnosti.

KONTROLNÍ OTÁZKY

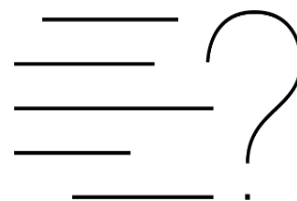
Jak můžeme překonat pocity strachu vůči ostatním?

Co je Kampaň mladých Žádná nenávistná řeč?

Co znamená “podněcování k nenávisti”?

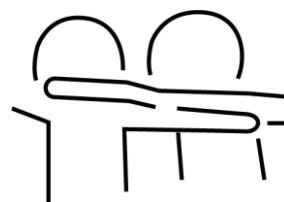
Co je stereotyp?

Jaké jsou principy hnutí “Žádná nenávistná řeč”?

TŘÍDNÍ HRA

Rozdělte se napůl, na jedné straně budou příznivci tolerance, na druhé straně budou ti, kteří odmítají akceptovat “jiné”. Abychom podpořili konfrontaci mezi opačnými skupinami, učitel může navrhnout nějaké podněty, například, poskytnutím novinových článků (např. příchod migrantů do města) nebo přednesení nějakých obrázků (př. uprchlický člun, apod.)

Učitel bude mít úkol zachytit komentáře obou stran, napsat klíčová slova na tabuli, vhodně rozdělit do dvou sloupců, jeden pro slova k toleranci, druhý pro slova proti toleranci (př. respekt, tolerance, inkluze, láska, atd./ diskriminace, rasismus, předsudky, nepřátelství, atd.) Hra trvá 10 min, poté učitel povede brainstorming slov vyplýnutých během diskuze mezi dvěma stranami.

IV. SOUŽITÍ OBČANŮ V DIGITÁLNÍM VĚKU

Společnost je výsledkem vědomého a úmyslného chování. To neznamená, že jednotlivci uzavřeli smlouvy, na jejichž základě založili lidskou společnost. Akce, které vyvolaly sociální spolupráci a které ji každý den znovu reprodukují, nesměřují pouze k spolupráci a pomoci mezi ostatními, aby se dosáhlo určitých konkrétních výsledků. Soubor vzájemných vztahů vytvořených těmito společnými akcemi se nazývá společnost. Společnost není pouhým souborem individualit. Právě spoluprací jednotlivci vytvářejí společnost.

Velký řecký filozof, Aristoteles řekl, že člověk je „*zoon politikon*“, tj. „společenské stvoření“; tj. bytost žijící ve společnosti“. Některá zvířata také žijí ve skupinách společně, ale lidé nemohou žít mimo společnost bez lidí.

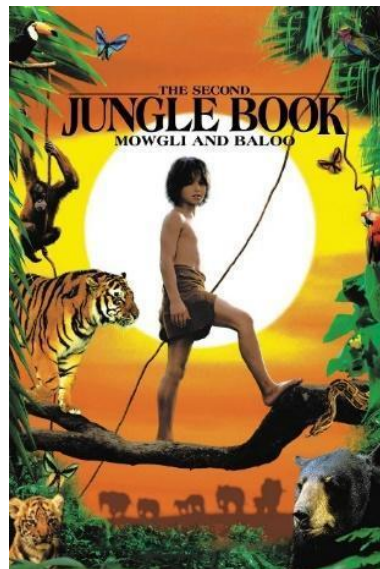
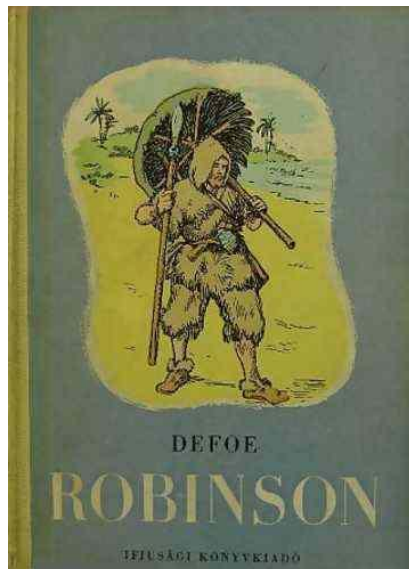
A. SPOLUPRÁCE A TÝMOVÁ PRÁCE

Po prostudování tohoto modulu žáci porozumí:

- *co je spolupráce;*
- *co je soutěživost;*
- *rozdíl mezi jednotlivci, skupinou a týmem;*
- *kterým digitální věk ovlivnil týmovou práci.*

SPOLUPRÁCE

Dalo by se říci, že Robinson Crusoe žil na opuštěném ostrově zcela sám, ale to není tak úplně pravda. Robinson žil nejprve ve společnosti a všechny své zkušenosti a dovednosti z této doby si s sebou vzal na ostrov. Fyzicky tedy na ostrově žil sám, ale po mentální stránce stále těžil ze svých zkušeností, které nabyl ve společnosti. Dokonce i Kiplingův Mauglí z “Knihy Džunglí” žil ve společnosti. Je pravda, že to byla nejprve vlčí společnost, ale později, nesoucí v krvi geny svých předků, se vrátil do lidské společnosti.

Jak lze vidět na obrázku, Robinson si vyrobil obuv (pamatoval si, že lidé obuv nosí), dovedl si vyrobit také zbraň, kterou byl oštěp, protože si pamatoval, jak se lidé chrání proti nepřátelům. Nosil i deštník, protože věděl, že deštník chrání před sluncem a deštěm. Mauglí chodil vzpřímeně jako lidé a ne po čtyřech, jako většina zvířat.

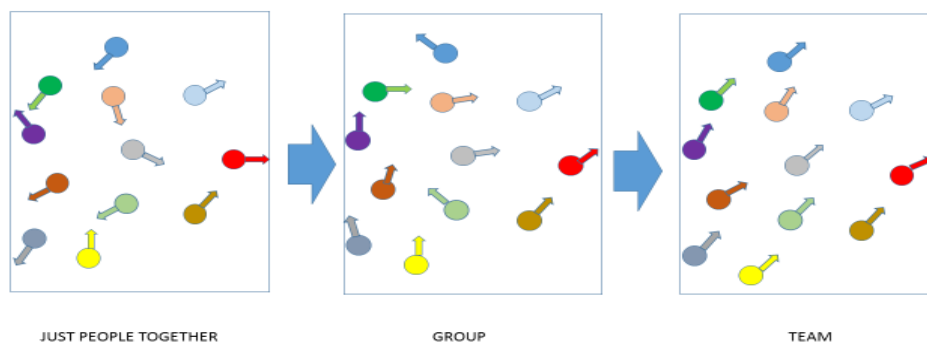
Soužití s ostatními lidmi tedy musí vést k otázce: jak se chovat vůči ostatním lidem.

- Ostatní jsou přátelé (přítel) a společně si pomáháte. **Tento vztah je nazýván jako spolupráce** nebo „kooperace“, což znamená „pracovat společně“.
- Ostatní jsou nepřátelé (nepřítel), a tak se proti nim musíme chránit. Otázkou je „kdo - koho“, to znamená, kdo je silnější. **Tento vztah jedinců se nazývá soutěžení.**
- Ostatní jsou vůči nám neutrální; nejsou ani našimi přáteli, ani nepřáteli. S takovými lidmi ani nespolupracujeme, ani nesoutěžíme. Obvykle s takovými lidmi nejsme ani v nějakém vztahu, ani v kontaktu.

Všichni máme určité cíle a prostředky, které k cílům používáme. Pokud jsme s jinými lidmi, nelze než přijmout, že to tak má každý a že cíle ostatních se od těch našich mohou diametrálně lišit. Příkladem může být to, když chceme jít do kina, ale náš partner by raději šel na diskotéku. Nejen cíle, ale také prostředky jsou velmi často rozdílné. Někdo pro své potřeby může použít auto, ten, který ho nevládní, většinou využije jiný způsob.

Vědci udělali pokus. Zjišťovali, proč se lidé rozhodli pro spolupráci nebo soutěžení. Spolupráce je dobrá pro všechny v případě, že někdo nedává svoje osobní cíle na první místo. To je důvod, proč důvěra ve druhé a schopnost obětovat svoje cíle (nebo alespoň vytvořit kompromis), je základem spolupráce. Pokud se podíváme na tyto společné cíle, můžeme definovat tři různé přístupy: jedinci, skupiny a týmy.

Jedinci mají často “úplně” jiné cíle. Cíle **skupiny** začínají být více upevněné (na obrázku je vidět, že žádné šipky nesměřují dolů), ale cíle (zájmy) se pořád mohou lišit a jednotlivci spolu mohou soutěžit, zatímco u **týmu** jsou jeho cíle (i když šipky nejsou zcela identické, protože je zde stále malý podíl “individuality”) v mnohem větší harmonii, protože tým má velmi podobné (až téměř identické) cíle. I když je patrné, že skupina může být v dosažení určitých cílů úspěšná (lépe řečeno, je schopná zcela vymazat protichůdné cíle), tým je v této činnosti mnohem efektivnější, jelikož cíle, a proto i snaha, není protichůdná, ale směřující jedním směrem. Toto posílení společných cílů je také nazýváno jako „**synergie**”, kdy součet úsilí jednotlivých členů týmu je větší než součet úsilí jednotlivce.

Co je typické pro skupinu?

- Je to ryze administrativní útvar.
- Každý se soustřeďuje na sebe, svoji práci a svoje cíle.
- Členové jsou velmi opatrní v tom, co říkají.
- V komunikaci nejsou otevření.
- Jednotlivci si navzájem konkurují.
- Organizace je nezávislá a otevřená.
- Znájí se jen velmi málo, ve skupině je velmi malá důvěra.
- Členové spolu soupeří.
- Není přesně daný počet členů.

Co je typické pro tým?

- Členové týmu jsou na sobě závislí.
- Všichni mají společný, stejný cíl.
- Komunikace je otevřená a přímá.
- Členové se znají a důvěřují si.
- Konkurence je zaměřená směrem ven.
- Organizace je pevná, jasná.
- Má přesně definovaný počet členů.

Spolupráce je tedy práce zaměřená na dosažení společného cíle, který byl předem dohodnutý, a **týmová práce** je harmonizované společné úsilí o dosažení těchto společně dohodnutých cílů. V určitém slova smyslu jsou kooperace a týmová práce shodné pojmy, i když ne zcela identické, protože u spolupráce může být stále patrné individuální dosažení cíle. Můžeme tedy říci, že členové týmu si uvědomují, že společně a společnými silami se jejich individuální cíle setkávají efektivněji, než pokud budou na tomto cílů pracovat sami, bez ostatních členů týmu.

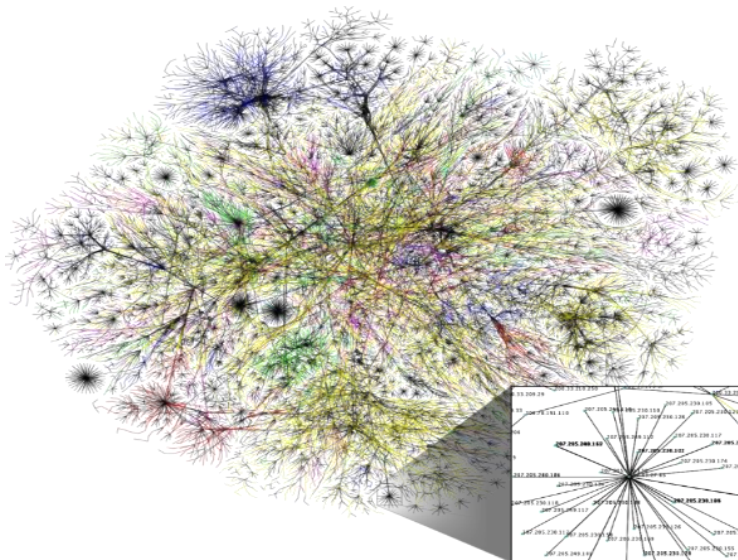
DIGITÁLNÍ VĚK

Digitální věk přinesl několik velmi důležitých změn ve spolupráci a týmové práci:

- Díky zvýšené komunikaci se svět „zmenšil“. Dříve nebylo tak důležité, co se stalo v jiném městě - nyní je důležité i to, co se děje v Japonsku, Číně nebo Peru. Svět se stal „globální vesnicí“; tj. počet neutrálních lidí prudce poklesl. Zajímá nás, co se děje ve Venezuele nebo na hranici mezi USA a Mexikem. Stali jsme se „světovými občany“.
- Díky intenzivní komunikaci a virtuální společnosti (virtuální sociální komunita jako např. Facebook) je mnohem snazší spřátelit se s někým, nebo se stát členem skupiny/týmu s kýmkoli na světě, i když jste dotyčného nikdy neviděli a

pravděpodobně nikdy nevidíte. Připojení k internetu umožnilo přístup všem. Každý může na světě kontaktovat kohokoli jiného na světě, kdo má připojení k internetu. Můžete být v kontaktu s prezidentem USA, Cristianem Ronaldem nebo římským papežem.

- Díky digitální komunikaci je mnohem snazší identifikovat společné cíle, a proto je mnohem snazší budovat přátelství, týmy. I děti jsou dnes členy desítek různých internetových skupin, a pokud jsou zájmy podobné, nejedná se o skupiny, ale o týmy. Připojení k internetu může být zobrazeno jako na obrázku níže. V jistém smyslu lze tyto „body s hustějšími spoji“ považovat za týmy - nebo alespoň za možný tým. A tyto týmy (seskupení) mohou obsahovat stovky tisíc nebo dokonce miliony lidí! V roce 2018 bylo na světě více než 4,2 miliardy uživatelů internetu!

Digital Internet network (connections) in the world

- Díky digitální komunikaci je mnohem snazší připojit se k jednotlivým cílům, které člověk může mít. Společné úsilí přináší lepší výsledky a společné zájmy jsou mnohem snáze splněny.

- Připojení k internetu a virtuální společnosti, jako jsou přátelé na Facebooku, se mohou dnes mnohem snadněji změnit na „skutečná“ přátelství. Lidé mohou mít „virtuální přátele“, řekněme v Bolívii, a poté je pro ně snazší se rozhodnout pro návštěvu Bolívii - mají tam přátele...! Vnitrostátní i mezinárodní cestování se ohromně zvýšilo; počet turistů dosáhl v roce 2018 1,3 miliardy! Čím více cestujete, tím opravdovější přátele máte; čím více spojení máte, tím více s nimi chatujete; čím snáze se s nimi spojíte, tím snazší je identifikace společných zájmů a cílů - to znamená, že je opět snazší vybudovat tým a týmovou práci.

KONTROLNÍ OTÁZKY

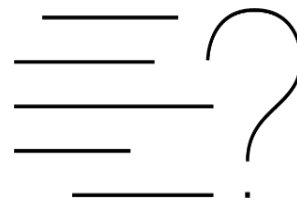
Co je to spolupráce?

Jaký je rozdíl mezi skupinovou a týmovou prací při dosahování cíle?

Jaký je rozdíl mezi spoluprací a soutěživostí?

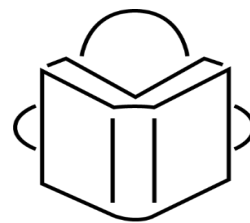
Za jakých okolností se mohou stát ze soupeřů spoluhráči?

Kdy se z malé sociální skupiny (např. třídy) stane tým?

SAMOSTATNÁ ČETBA

Ve vzdělávacím procesu se učitel často potýká s tím, že si studenti pletou konkurenci se spoluprací. Tento text pomáhá studentům pochopit rozdíl mezi spoluprací a konkurencí v malé sociální skupině zvané třída.

Studenti ve třídě 6. A mezi sebou často soupeří, místo aby spolupracovali. Když se malá skupina studentů snaží individuálně dosáhnout stejného cíle - být nejlepší ve třídě, musí se o to více snažit. Třída 6. A je malá sociální skupina. Studenti jsou partnery. Komunikují mezi sebou, sdílejí stejný cíl. K dosažení tohoto cíle musí spolupracovat. Příkladem jejich spolupráce jsou aktivity, jejichž cílem je, aby jejich učebna vypadala dobře před schůzkou rodičů. Chlapci začali čistit stoly. Jakub někde četl, že společný cíl může spojit dvě opačné skupiny dohromady. Třídy 6. A a 6. B. jsou většinou soupeři. V regionální atletické soutěži však reprezentovali školu v štafetách. Jejich společný cíl je spojit. Pracovali společně a snažili se být nejlepší, jak mohli. Z rivalů se tedy díky společnému cíli stali soupeři.

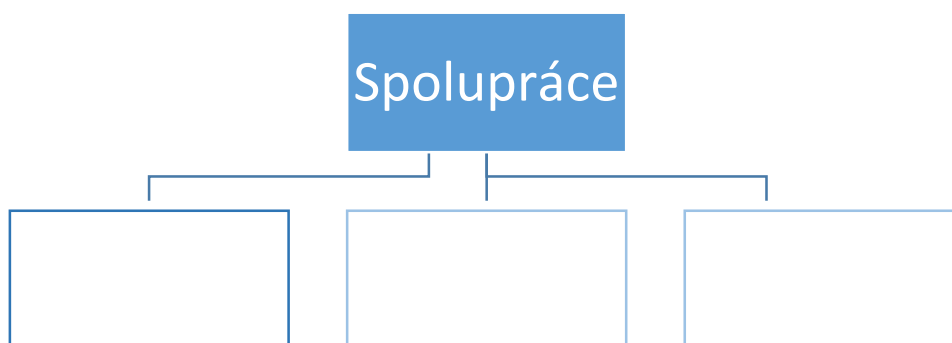
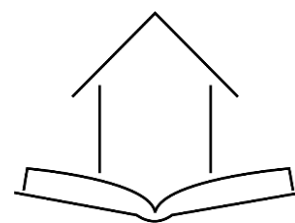
Vědci provedli experiment. Snažili se přijít na to, proč se lidé rozhodují soutěžit nebo spolupracovat. Spolupráce je dobrá pro všechny pouze tehdy, pokud nikdo nestaví svůj

osobní cíl na první místo. Proto je důvěra a schopnost obětovat své vlastní cíle základem spolupráce.

Podle chlapce Jakuba by měla být spolupráce během hodiny realizována u různých předmětů. Sám rád pracuje ve skupinách. Každý má svůj vlastní úkol a společně mají společný cíl. Shromažďují a třídí informace, diskutují, hledají řešení a kompromisy. Posilují tak i jejich empatii, potlačují násilí a stávají se vůči ostatním odpovědnější.

DOMÁCÍ ÚKOL

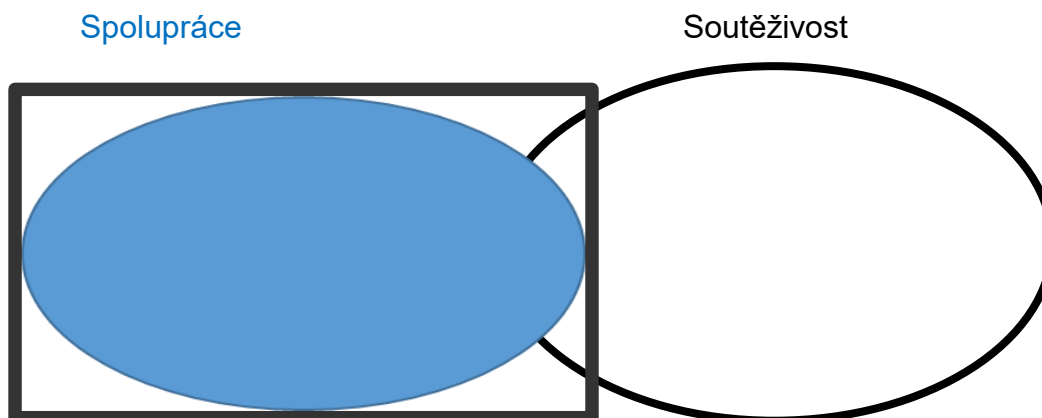
1. Přemýšlej a napiš, jaké příklady spolupráce Jakub v textu zmínil.

2. Vraťte se k popisu rozdílů mezi skupinou a týmem. Vyplňte tabulky a přidejte charakteristiky, ve kterých se skupina a tým liší.

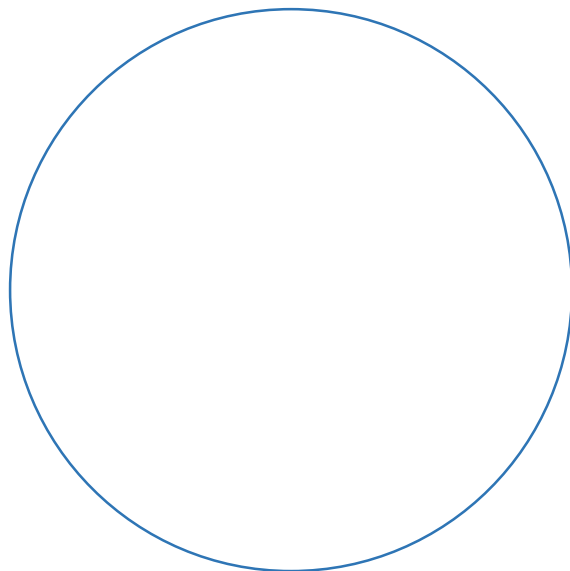
Charakteristika	Skupina	Tým
Jaké mají zájmy?		
Jaké mají cíle		
Jaká je jejich priorita?		
Jak vypadá jejich organizace?		
Kdo s kým soupeří?		
Jaká je jejich komunikace?		
Jaká je vzájemná důvěra?		
Jaký je počet členů?		

3. Napište, jaké jsou společné a odlišné charakteristiky spolupráce a konkurence.

4. Rozhodněte se, které z následujících dovedností budete posilovat během kooperativního učení. Vysvětlete svůj názor a napište jej.

Dovednosti: *asertivita, sobectví, schopnost organizovat vaši práci, odpovědnost, sebevědomí, prosazování vašeho názoru, schopnost vypořádat se s konflikty.*

B. ROZDĚLENÍ MOCI V DIGITÁLNÍM VĚKU

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co je to moc;*
- *které jsou faktory, na kterých moc závisí;*
- *rozdíl mezi diktaturou a demokracií;*
- *způsob, jakým digitální věk ovlivnil rozdělení moci.*

MOC

Moc je obvykle schopnost něco udělat. Ve společnosti je moc víc než to: **moc není jen schopnost dělat něco, ale také schopnost přesvědčit ostatní, aby něco udělali.** V některých jemnějších termínech může být člověk, který je mocný, také nazýván jako „ovlivňovatel“ (influencer).

Moc závisí na mnoha faktorech:

- **materiální (peněžní) faktory:** daný člověk je jednoduše schopen (je v pozici) platit někomu jinému, aby udělal to, co si přeje;
- **etické faktory:** influenceři se mohou odkazovat na takové zájmy, které jsou založeny na celkové lidské etice. (Například: influencer může přesvědčit ostatní, aby neukradli, protože se jedná o celkový lidský etický příkaz, jako v deseti přikázáních.
- **politické faktory:** moc může vznikat u politických stran, které mají silnější podporu ve společnosti než jiné strany. Politické faktory berou v úvahu zejména vývoj společnosti, způsob, jakým se vyvíjí, metodologii, která se k tomu používá a zacházení s nimi nebo jejich částmi. (Například: komunisté tvrdili, že jednají jménem a v zájmu dělníků; klasický kapitalismus byl považován za podporu zájmů kapitalistů.)

- **lidské faktory.** Jsou velmi blízko k etickým faktorům. Lidské faktory jsou obvykle založeny na celkových lidských zájmech, jako je svoboda, solidarita, vzájemný respekt, tolerance. (Například: boj za stejná práva žen nebo za rovné zacházení s bílými a černými lidmi atd.)
- **egoistické faktory.** Moc je obvykle výhodou (většinou materiální výhodou) pro ty, kteří jsou u moci. Mnozí tedy mohou bojovat a bojují jen pro to, aby udrželi moc, tj. zůstat u moci.

ROZDĚLENÍ A ODDĚLENÍ SIL

Pokud má někdo (jakákoli skupina) ve svých rukou veškerou moc, může ve společnosti dělat, co chce, protože nemá žádnou kontrolu. Takový systém se nazývá **diktatura**. Známe několik diktátorů v historii, jako je Hitler nebo Stalin.

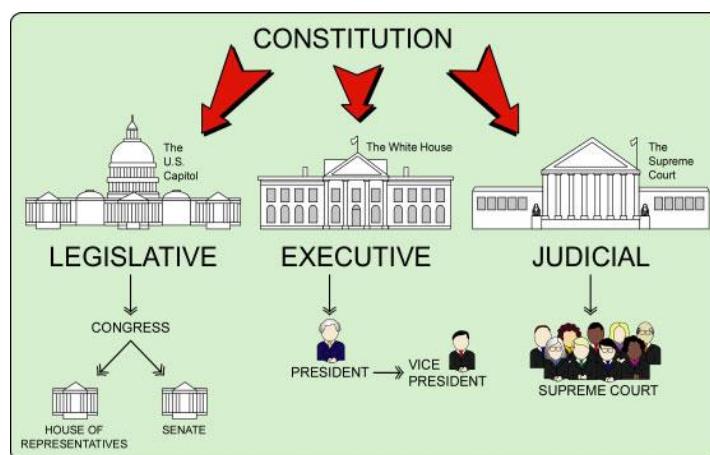
Diktatura se vyznačuje tím, že veškerá moc je soustředěna v rukou jednoho člověka (nebo v rukou malé skupiny). Může se také jednat o diktaturu, kdy existují různé formy moci a zvenčí to vypadá jako „normální demokracie“, ale různé druhy moci jsou silně ovlivněny (určovány) „diktátorem“.

Opačný politický systém se nazývá **demokracie**. Doslova to znamená „moc lidí“ (demos = lidé; cratos = moc; z řečtiny). Základním principem demokracie je oddělení různých druhů moci. Je nezbytné rozdělit moc tak, aby nebyla soustředěna do rukou jedince bez kontroly. Takto obvykle funguje ústava, která stanoví princip rozdělení (oddělení) moci.

Obecně existují tři základní formy moci:

- **Zákonodárná moc** – jsou to ty orgány, které určují, přijímají a kontrolují základní pravidla, kterými jsou zákony. V demokratických zemích je to hlavní orgán, který je přímým výsledkem voleb: Parlament.
- **Výkonná moc** – vláda. Je to de facto vládnoucí orgán země. Vláda se řídí zákonem a zodpovídá se parlamentu.
- **Soudní moc** – třetí nezávislý orgán, který kontroluje dodržování zákona. Tyto funkce plní nezávislé soudy.

V demokracii jsou tato tři odvětví moci na sobě nezávislé. **Říká se tomu rozdělení moci.** Například v USA vypadají tato odvětví moci takto:

V některých dalších demokratických zemích EU má legislativní moc pouze „jednu část“: Sněmovnu reprezentantů, která je obvykle nazývána Parlamentem. Vedoucím výkonného orgánu není prezident, ale předseda vlády.

Oddělení moci a její rozdělení je jedním ze základních principů demokracie. Je nutné, aby se jednotlivé “větve” navzájem nemohli ovládat. Tato kontrola se nazývá systém „brzd a protivah“. Bez nich se politický systém blíží de facto k diktatuře, i když jsou formálně patrné „příznaky demokracie“.

Existují vzácné situace, kdy se diktatura zdá být efektivnější: rozhodování je mnohem rychlejší, snadné soustředění úsilí. Při velkém požáru musí být vedoucí hasičů diktátorem: není čas na debatu, není čas se ptát lidí na jejich názor, co dělat. Podobně může být v určitých situacích diktátor účinnější než demokratický systém. (Není divu, že se diktátoři obvykle objevují ve válce: Napoleon, Hitler, Mussolini, Stalin.) Skutečný problém nastává, když přejdou těžké časy, ale diktátor nechce „vrátit“ svou moc - jako Stalin po druhé světové válce.

ROZDĚLENÍ MOCI V DIGITÁLNÍM VĚKU

V současnosti je ve světě jen několik málo diktatur. V praxi je 99% všech zemí světa zeměmi demokratickými. To znamená, že ve všech těchto zemích existuje oddělení a rozdělení moci - i když v některých „demokratických“ zemích jen formálně. Je tomu tak i dnes, v digitální éře.

V určitém slova smyslu přinesl digitální věk zásadní změny v této oblasti. Jak jsme se dočetli výše, základní mocenskou strukturou je legislativní odvětví, kde zástupci lidí zasedají, rozhodují a hlasují. Zástupci jsou voleni řádným hlasovacím postupem; obvykle na čtyři až pět let. Volby - to je místo, kde digitální éra zakoupila obrovské změny.

Aby lidé mohli volit, potřebují nejprve informace. Informační systémy a hromadné informační kanály se s digitální érou změnily. Lidé jsou bombardováni obrovským množstvím informací, což často vede k dezinformacím. Ten, kdo ovládá informační kanály, kdo může manipulovat s lidmi, může ve skutečnosti hluboce ovlivnit názor lidí. To znamená, že rovnováhu moci musí doprovázet vyvážená média, aby lidé mohli získat objektivní informace.

V digitální éře se moc nad hromadnými sdělovacími prostředky stala přímou otázkou moci: prostřednictvím hromadných komunikačních kanálů může daná politická skupina získat de facto diktatorní postavení, i když existují demokratické orgány jako parlament a soudy. Díky této situaci se mediální gramotnost stala pro demokratické občany skutečnou podmínkou sine-qua-non (nezbytnou podmínkou).

KONTROLNÍ OTÁZKY

Proč nazýváme éru, ve které žijeme věkem digitálním.

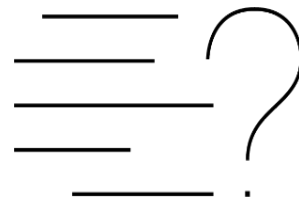
Vyjmenuj alespoň 5 digitálních technologií, které znáš.

Vyjmenuj několik výhod internetu a sociálních médií.

Vysvětli pojem "moc".

Je pravda, že moc je dnes pouze v rukou politiků?

Napiš, jak může digitální věk ovlivňovat a měnit lidi.

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Jaká slova začínající těmito písmeny ti přijdou na mysl, když mluvíme o digitálním věku a moci?

D .....

E .....

P .....

I .....

R .....

O .....

G .....

A .....

W .....

L .....

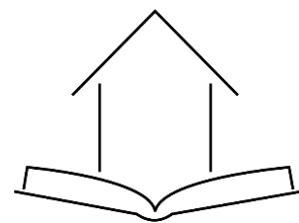
E .....

T .....

R .....

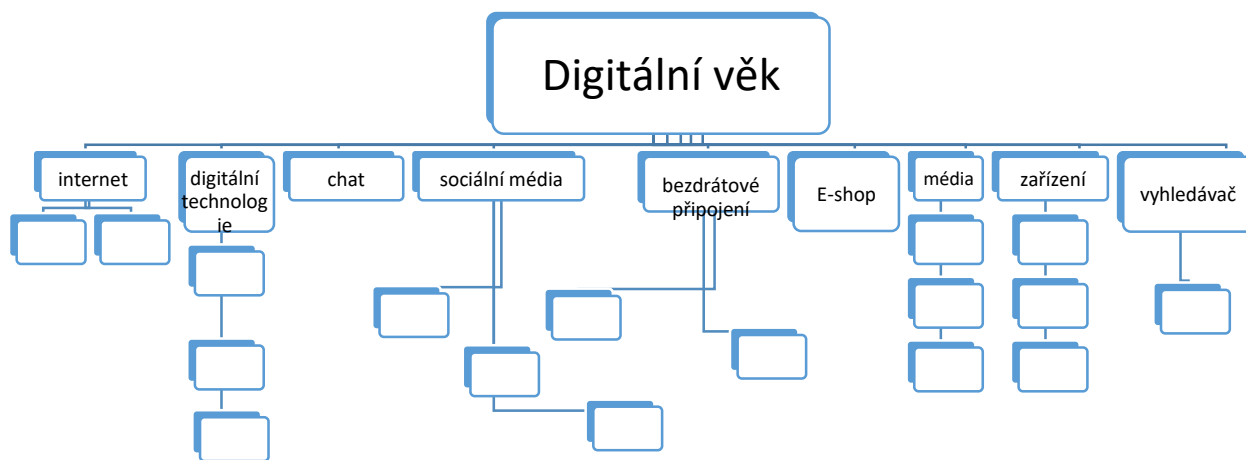
A .....

L .....

2. Jak už bylo mnohokrát popsáno, žijeme dnes v digitálním věku. Mohli bychom ho také nazvat věkem informačním, věkem nových technologií a internetu. Jsme

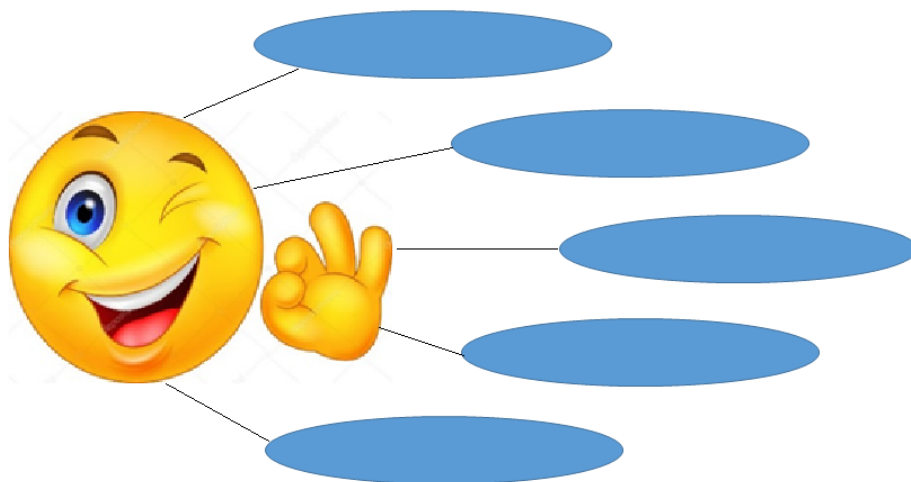
neustále obklopeni informační a digitální technologií. Zkuste do grafu vyplnit chybějící výrazy, o kterých si myslíte, že se vztahují k digitální éře.

3. Vytvořte si vlastní pyramidu pomocí slov z mapy nahoře. Použijte ty, které používáte v každodenním životě nejvíce. Slovo ve spodní části pyramidy je něco, co používáte ve svém každodenním životě. Vysvětlete, proč dáváte toto konkrétní slovo na spodek pyramidy a proč je to nejčastěji používaná věc. Pyramida má 8 úrovní.

4. Napiš alespoň 5 výhod internetu a sociálních médií, díky kterým bylo pro Jakuba snazší vypracovat domácí úkol.

Jakub je studentem 8. ročníku. Jednoho dne byli studenti během lekce občanské výchovy požádáni, aby zjistili, co je to moc a co znamená moc v digitálním věku. Myslel si, že mu jeho rodiče mohou pomoci s domácími úkoly, ale byli v práci a přijeli domů pozdě večer. Zapnul notebook a začal hledat. Našel spoustu informací o moci v digitálním věku. Zjistil, že naše éra je ve skutečnosti digitální érou a moc je určitá schopnost jednotlivců nebo skupin vykonávat sociální aktivity a ovlivňovat sociální procesy, jako je myšlení, komunikace, vztahy, náboženství, kultura atd. ve svůj prospěch, bez ohledu na dopad na ostatní jednotlivce.

Pokračoval v hledání a zjistil, že existují různé druhy moci, například státní moc, která zahrnuje zákonodárnou moc, výkonnou moc, soudní moc a také našel, že lidé také stále více mluví o síle médií. Začal se cítit zvědavý a stále hledal. Zeptal se sám sebe: „Pokud existuje tolik druhů moci, kdo tuto moc drží v rukou v digitální éře? Zjistil, že to mohou být jednotlivci (politici) a různé sociální skupiny (politické strany, různá hnutí, náboženství, obchodní společnosti). Jejich síla spočívá v zvládnutí digitálních technologií, které se stávají nástroji ovlivňující veřejné myšlení a jednání

Bylo tam opravdu spousta informací a nebyl si jistý, zda dělá věci správně. Kontaktoval svého spolužáka Mirka na Facebooku, který také dělal domácí úkoly, aby zjistil, jaké informace našel. Miro mu poslal odkaz na skvělé video o tom, jak nás osobní kontakty a konverzace mezi lidmi mohou chránit před manipulací jednotlivců nebo sociálních skupin

Poté, co udělal domácí úkol, měl Jakub čas na sebe, takže napsal Mirkovi a požádal ho, aby si s ním zahrál počítačovou hru (oba z vlastního domu). Mirek neměl čas, musel jít na fotbalový trénink, ale požádal jiného přítele Thea přes Facebook, který byl nemocný a nemohl jít na fotbalový trénink, aby si zahrál. Theo souhlasil. Jakub byl večer velmi šťastný, měl hotový domácí úkol a potkal nového kamaráda na hraní her, Thea.

C. OCHRANA PRÁV, ZÁJMŮ, LIMITŮ A POTŘEB V DIGITÁLNÍM VĚKU

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co jsou práva;*
- *jaké jsou důsledky toho, když někdo nedodrží své povinnosti;*
- *co jsou zájmy;*
- *jaká jsou omezení práv a povinností;*
- *co jsou to potřeby.*

PRÁVA

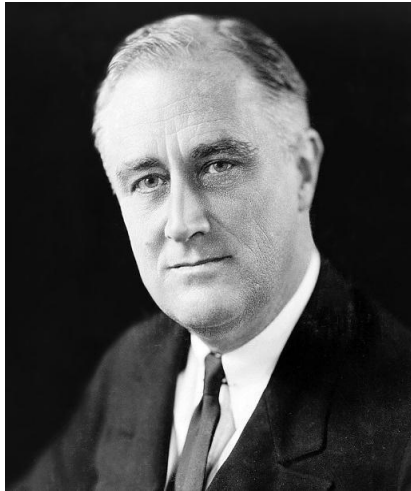
Každá lidská bytost - jednoduše proto, že existuje - má právo provádět určitou činnost. Tato „oprávnění“ se nazývají práva. V rovnováze se očekává, že každá lidská bytost - například proto, že existuje ve společnosti - se bude řídit určitými pravidly. Tato pravidla se nazývají „povinnosti“, protože všichni jsou povinni je dodržovat. Závazky

jsou obvykle definovány zákonem, stejně jako práva. Existují i další „povinnosti“, které jsou „měkčí“: nejsou nutně dány zákonem (tj. nemohou být vymáhány), ale společnost přesto očekává, že všechny osoby budou dodržovat i tato měkčí pravidla. Obvykle se jim říká odpovědnost, protože osoby mají morální zodpovědnost jednat podle toho. Například „neukrást“ je povinnost a ten, kdo ji nedodrží, bude potrestán zákonem; ale „pomoc těm, kteří to potřebují, projev solidarity“ je „pouze“ určitou morální povinností a pokud ji někdo nedodrží (tj. nepomůže), obvykle nebude potrestán. „Práva a povinnosti“ by měly být v rovnováze: od každého se očekává, že splní své povinnosti a je oprávněn vykonávat to, na co má právo.

Z morálního úsudku často vyvstává otázka: „A co když někdo neplní své povinnosti a závazky?! Vede to k tomu, že osoba ztratí také svá práva?“ Na tuto otázku existují protichůdné odpovědi:

- Podle zákona mají lidé práva prakticky bez podmínek. Podle tohoto pravidla má osoba, která si neplní své povinnosti, stále práva. Můžeme říci, že „vrazi mají také práva“. Existují samozřejmě případy, kdy samotný zákon omezuje schopnost svá práva vykonávat: trest odnětí svobody omezuje právo na volný pohyb. Obvykle je to výsledek trestu za nedodržování zákona.
- Podle morálního úsudku společnosti ztrácí práva ten, kdo si neplní své povinnosti. Morální očekávání vyžadují rovnováhu mezi právy a povinnostmi, a pokud nejsou povinnosti splněny, ztrácí osoba svá práva.
- I když práva a povinnosti existují od té doby, co ve společnosti existují lidské bytosti, práva nebyla formulována ještě ani před 20. stoletím. Dříve byly dobře formulovány především povinnosti, ale práva byla často utlačována nebo omezována. Například otroci prakticky neměli žádná práva. Až v roce 1941 tehdejší prezident USA stanovil ve svém slavném projevu „*Four freedoms*“, který stanovil základní lidská práva:
  - svoboda projevu (tj. právo vyjádřit svůj názor);
  - svoboda vyznání (tj. právo zvolit si své náboženství);
  - osvobození od strachu (tj. právo na bezpečnost);
  - svoboda z potřeby (tj. právo žít slušný lidský život).

Franklin Delano Roosevelt - americký prezident

Tato deklarace lidských práv byla OSN později přijata jako „*Všeobecná deklarace lidských práv*“. Přijaly ji prakticky všechny země světa

ZÁJMY

Každá člověk má ve svém životě menší nebo větší cíle. Menším cílem může být to, že dnes nebudu hladový; zatímco větší cílem může být, řekněme, studovat a stát se inženýrem. Vše, co pomáhá k dosažení cíle, je podpora; a všechno, co ztěžuje splnění cíle, je překážkou. Lidé se snaží zvýšit množství podpory a snížit množství překážek. Toto se nazývá „**zájem**“: lidé mají zájem dosáhnout svých cílů.

Zájmy prakticky zahrnují snahu o větší podporu z různých zdrojů. A protože zdroje jsou ve světě omezené, zájmy se mohou navzájem dostat do konfliktu. Pokud chci koupit bochník chleba a ten samý úmysl má také můj soused, ale v obchodě zůstal jeden bochník, jsou naše zájmy v konfliktu a musíme se dohodnout, jak to vyřešit.

V závislosti na charakteru cíle můžeme mít krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé zájmy/cíle. Mým krátkodobým zájmem může být dnes večer jít na diskotéku, ze střednědobého hlediska to může být dokončení školy a dlouhodobě - stát se inženýrem. Tyto zájmy také mohou být ve vzájemném konfliktu - řekněme, místo abych dnes večer šel na diskotéku, měl bych studovat na ranní výuku.

Své zájmy mohou mít nejen osoby, ale také menší či větší skupiny, regiony, národy, kontinenty a dokonce i celý svět: zájem mé rodiny je, abychom si příští rok koupili auto; Mezi zájmy EU patří udržování demokracie a rozvoj ekonomiky, a je skutečně v zájmu světa, aby lidstvo neznečišťovalo životní prostředí. Tyto extrémně složité systémy zájmů jsou často ve vzájemném konfliktu, což situaci ještě zhoršuje. Svět, společnost je plná střetů zájmů a nemůžeme tyto konflikty přijmout, ale pokusit se je přizpůsobit - tj. najít přijatelná řešení pro všechny zúčastněné strany.

Řešení konfliktů je jednou z hlavních kompetencí kteréhokoliv člověka. Tato kompetence je naučitelná a především zkušenosti pomáhají najít nejlepší řešení. Život je plný střetů zájmů, takže i malé děti často mají nějaké zkušenosti s tím, jak lze přizpůsobit různé zájmy.

LIMITY/OMEZENÍ

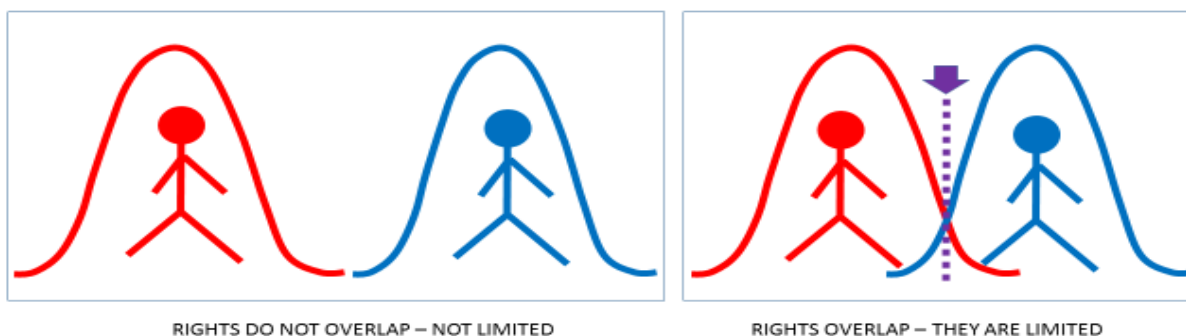
Omezení práv

Pokud má každý ve světě svá vlastní práva, vyvstává otázka: jsou tato práva omezena nebo neomezena...? Pokud jde o zájmy, již jsme výše zmínili, že vzhledem k omezeným zdrojům nemohou být zájmy lidstva omezeny. Ale co práva - mám právo na svobodu projevu, nehledět na to, pokud na Zemi žije 500 nebo 7 miliard lidí - zdá se tedy, že práva nejsou omezena.

Práva osob v zásadě nejsou omezena, dokud se neseťkávají s právy jiných osob. Pokud chci postavit dům v Maďarsku a jiný chce postavit dům ve Španělsku, naše práva se „neseťkávají“, nekolidují - naše práva nejsou omezena. Situace je ale zcela jiná, pokud jsou naše práva ve srážce - chci postavit dům a chce to i můj soused. Zde jsou naše práva v kolizi. (Na obrázcích níže ukazujeme práva osob, pokud nekolidují. Na druhém obrázku však pozorujeme kolizi práv.) Pokud dojde ke kolizi našich práv, musíme učinit kompromis. (Říká se: „*Práva mého mávání pěstí končí tam, kde začíná váš nos*“ - tj. Nemám právo vás zasáhnout.) Vaše právo omezuje moje právo a naopak: moje práva mohou omezovat práva někoho jiného.

Omezení povinností

Povinnosti (odpovědnosti) jsou obvykle definovány psaným zákonem, nebo nepsaným morálním očekáváním společnosti. Povinnosti většinou nemohou být omezeny. Existuje však jeden limit: a to je fyzický limit. Nikdo nemůže být nucen vykonávat to, co fyzicky (nebo morálně) nemůže splnit. Pokud by existoval zákon, který stanoví, že musím plavat 100 metrů, ale nemohu plavat, nemůžu být nucen plavat 100 metrů.

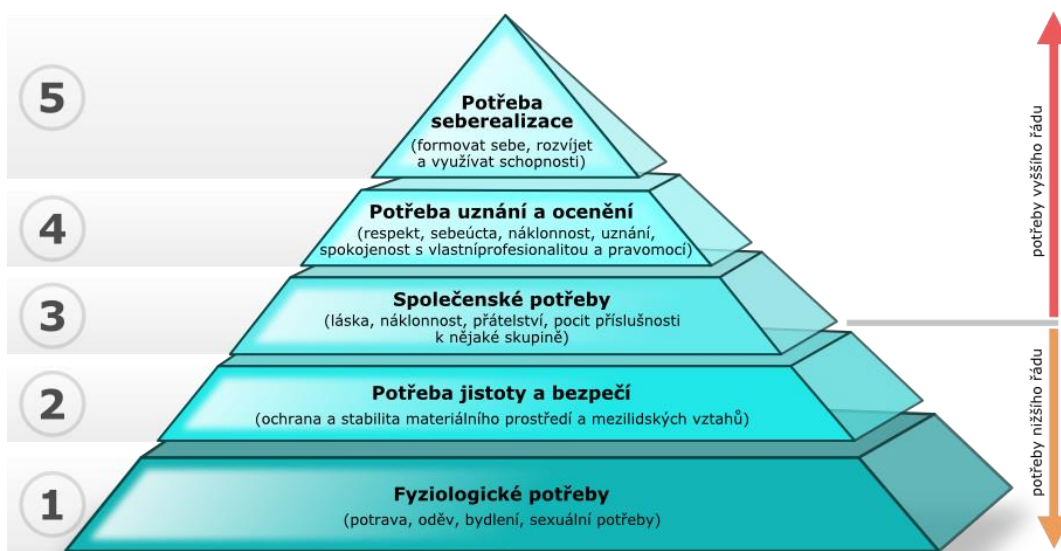

Pokud jde o morální povinnosti, je to o něco obtížnější. Pokud hoří dům, je mou morální povinností přijít a pokusit se uhasit oheň. Ale pokud jsem například postižený a není v mých silách oheň uhasit, nemohu nést odpovědnost za to, že nedokážu oheň uhasit.

Trochu složitější problém: některé náboženské skupiny popírají ozbrojené boje, a proto odmítají vojenskou službu, ve které jsou vojáci povinni používat zbraň. Ale co když jsou povinné roky strávené v armádě?! Dříve byli tito lidé uvězněni za to, že nedodržovali zákon, odmítnutím nastoupit vojenskou službu a nosit zbraň. Později bylo nalezeno „normálnější“ a lidské řešení: v obraně země je spousta služeb, pro které není bezpodmínečně nutné mít zbraň. (Administrativní pracovníci, lékaři armádních nemocnic, zdravotní sestry atd.) Bylo jim nařízeno vykonávat své povinnosti v těchto službách a tím byla všechna práva a povinnosti v rovnováze.

POTŘEBY

Všechny lidské bytosti (a skutečně všechna živá stvoření) mají určité **potřeby** a snaží se je uspokojit. Potřeba je něco, co je pro zdravý život organismus nezbytné. (Například: rostliny potřebují sluneční paprsky a vodu, ryby - nějaké jídlo, osoby - řekněme, přístřeší, dům, ve kterém žijí.) Pro lidi je třeba vybudovat komplexní systém rozlišený podle jejich důležitosti a dalších funkcí. Lidské potřeby vytvářejí hierarchii. Nejznámějším obrázkem, který ukazuje hierarchii lidských potřeb, je tzv. Maslowův diagram (viz. obrázek):

Pro Maslowovu pyramidu je charakteristické, že ukazuje hierarchii potřeb postupně: nejprve musí být splněny základní potřeby; pokud jsou splněny, stávají se také důležité psychologické potřeby a pokud jsou splněny i ty, seberealizace korunuje snahu o naplnění potřeb.

Potřeby vytvářejí zájmy k jejich plnění a tyto zájmy jsou upraveny právy a povinnostmi. Ve skutečnosti všechny potřeby existují současně, ale jejich priorita se v průběhu času mění. (To znamená, že pokud má člověk hlad, neznamená to, že nemá jiné potřeby. Má je, ale jídlo je v dané chvíli nejdůležitější. Jakmile je osoba nakrmena, přicházejí další potřeby, které se v té chvíli stávají důležitějšími.) Struktura potřeb člověka je nástrojem jeho motivace - ale také manipulace.

SPECIFIKA DIGITÁLNÍHO VĚKU

Digitální věk přinesl obrovské změny v toku informací. S tím se práva, povinnosti, zájmy a potřeby do velké míry změnily a přizpůsobily se nové situaci. Právo nyní zahrnují také digitální právo: právo jakékoli osoby na přístup k elektronickému toku informací. Digitální práva neznamenaají, že každý musí mít počítač - znamená to pouze, že každý má stejná práva na přístup, řekněme, na internet. To, pokud si člověk koupí počítač nebo ne, je však jeho svobodné rozhodnutí.

Povinnosti nyní také zahrnují digitální povinnosti: správně se chovat v různých médiích, řídit se pravidly elektronické komunikace atd. Digitální pravidla se také běžně nazývají „mediální gramotnost“. Protože vše “virtuální” může skutečně představovat neočekávaná nebezpečí pro nadcházející generaci, je mediální gramotnost v dnešní době prakticky morální povinností.

K potřebám patří v současnosti i digitální potřeby: potřeba být informován, právo na objektivní informování, potřeba a právo dát cokoli na internetu (vše by však mělo být slušné!). Pravidla chování na internetu se nazývají „netiketa“.

Digitální věk změnil nebo ovlivnil celý systém potřeb; informační potřeby a informační povinnosti jsou nyní součástí všech potřeb v hierarchii. Digitální éra přinesla ještě jeden velmi důležitý aspekt a tím je nová morální povinnost. Svět se stal malým; žijeme v globální vesnici. Dříve jsme nevěděli, co se děje ve městě vedle nás - nyní víme, proč lidé bojují ve Venezuele nebo co důležitého se zrovna stalo v Austrálii. To znamená, že naše znalosti z celého světa mají mnohem širší záběr, než dříve - a proto je naše povinnost solidarity a povinnost být aktivním světovým občanem, mnohem širší a větší.

KONTROLNÍ OTÁZKY

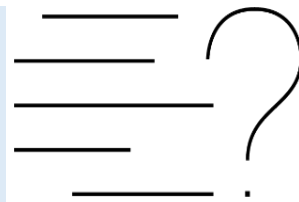
Vyjmenuj rizika, kterým můžeš čelit při používání internetu a sociálních sítí?

Jaké osobní údaje bychom měli chránit při setkání s novými přáteli prostřednictvím sociálních sítí?

Vyjmenuj linky pomoci, kterými můžeš kontaktovat v případě porušení tvých práv.

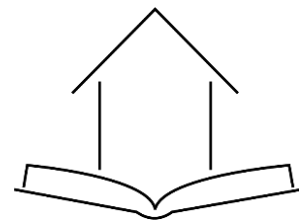
Myslíte si, že zneužití vašich fotek nebo videí je považováno za trestný čin?

Co je to netiketa?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Zamysli se a odpověz: Jakou aktivitu na počítači si užíváš nejvíce?
2. Podívej se na obrázky a odpověz na otázku: kdy a kde se cítíš bezpečně?

3. Najdi tato slova v osmisměrce a zjisti jejich český význam: racism, grooming, cyberstalking, cyberbullying, phishing, videos, photos, abuse, happy slapping, netiquette

G	R	O	O	M	I	N	G	D	R	V	D	A
S	A	A	P	Y	E	K	K	K	K	P	O	B
V	C	N	H	U	T	P	M	L	H	W	J	U
I	I	A	O	Q	I	R	B	I	L	F	K	S
D	S	D	T	J	K	D	S	L	W	A	L	E
E	M	I	O	K	E	H	F	K	L	I	Y	I
O	U	Š	S	O	I	A	G	O	H	Á	S	T
S	S	R	K	N	S	Q	O	P	I	E	R	I
D	P	E	G	G	C	S	P	D	B	D	D	E
C	Y	B	E	R	S	T	A	L	K	I	N	G
C	Y	B	E	R	B	U	L	L	Y	I	N	G
D	W	N	E	T	I	Q	U	E	T	T	E	F
H	A	P	P	Y	S	L	A	P	P	I	N	G

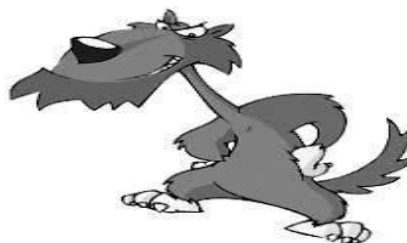
4. Přečtěte si následující odstavce a pokus se pojmenovat pojmy, které lze použít při ochraně lidských práv, a také rizika, s nimiž se na internetu můžeme setkat. Poté je spoj s termíny z osmisměrky.
- *Přítel, kterého jste potkali na internetu, navrhuje soukromé setkání. Když jste sami, začne mluvit o své nenávisti vůči židům. Zeptá se vás, jestli jste už slyšeli o holocaustu. Když řeknete ano, říká, že je to všechno lži, které si židovští lidé vymysleli a nikdy se to nestalo. Dá vám webovou adresu, aby prokázal, že má pravdu.*
  - **(Výňatek z pohádky. Číslo jedna - Tajný přítel.)** *Jednoho dne se pastýř zeptal pomocníka, co se stalo s jednou z jeho ovcí, která měla mobilní telefon. Pomocník řekl, že ovce s nikým nemluvila, ani se na nikoho dlouho nepodívala. Starý pastýř řekl, že vlk chce mladé maso. Vlka začal psát ovci online a slíbil, že bude její nejlepší kamarád a koupí jí nové šaty, pokud mu řekne své celé jméno, adresu, e-mail a pošle fotografii. O jejich vzájemném přátelství však nesmí nikomu říct. Slíbil jí také nový mobilní telefon, pokud se s ním setká o samotě v lese. Ovce lhala pastýři a řekla mu, že se chystá na procházku. Ve skutečnosti šla za vlkem. Vlka ji viděl a*

chtěl jí ublížit, ale naštěstí šel kolem myslivec a zachránil ji. (Kdo ví, co se mohlo ovci stát?)

- **(Výňatek číslo dva – Netancuj s vlkem)** Jednoho večera, když pastýř a jeho pomocník odešli do postele, měly ovce párty. Pomocníka probudil hlasitý zvuk. Viděl, jak ovce tančí a baví se. Nevšimly si však, že je vlk vyfotil a následujícího dne tyto fotky ukázal svým přátelům. Společně s přáteli se těmto fotkám smáli a posmívali se. Hluk byl tak hlasitý, že probudil lovce, který vlkovi vzal fotoaparát. Vlk však měl dostatek informací a obrázků o ovcích a mohl začít rozesílat výhružné zprávy.

5. Spoj postavy z příběhů ke slovům, která s nimi mohou souviset:

(děti, policie, linka pomoci, porušovatel lidských práv, rodič, učitel, teenager, agresor):

6. Vytvořte plakát o 10 pravidlech, jak se chovat na internetu. Ti, kteří chtějí, mohou vytvářet piktogramy, které symbolizují dobré chování na internetu.

SAMOSTATNÁ ČETBA

Digitální doba, v níž mladí lidé žijí, představuje kulturu softwaru a informací. Tato kultura zahrnuje komunikaci ve virtuálním světě internetu, mobilních telefonů a sociálních sítí. Mladí lidé jsou často fascinováni postmoderními technologiemi. Prostřednictvím těchto technologií provádějí své komunikační vazby a sociální uznání.

Tyto nástroje pro ně představují svobodu, nezávislost, dynamiku života a sociální média se často stávají způsobem, jak si najít přátele. Mladí milovníci virtuálního prostoru a virtuálních spojení jsou ve skutečném světě často zklamáni a jsou šokováni a osamělí, protože přátelství, spolupráce a soužití v reálném světě znamená překonávání překážek, vzájemné poznávání, hledání kompromisu a investování pocitů, které internet a sociální média nemohou do velké míry poskytnout. Internet a mobilní komunikace se v digitální éře stávají výraznější, oslabují vztahy, fyzický dotyk, gesta, pohyby těla, mimiku, atmosféru, rozmanitost komunikačních situací a schopnost spolupráce. Ve virtuální komunitě v kyberprostoru nemohou najít „kvalitu“ intimity.

Dnešní přístup ke vzdělávání zdůrazňuje význam provádění kooperativní učení založeného na vzájemné spolupráci. Školy by měly připravovat děti na tento svět plný skutečných vztahů a spolupráce.

V. HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY A VEŘEJNÝ NÁZOR

Od pradávna hledal člověk způsob, jak komunikovat. Hieroglyfy nebo staré obrázky ze stěn jeskyní jsou ukázkami informací, které odrážejí záměr člověka komunikovat a předávat znalosti z člověka na člověka, z jedné generace na druhou.

Co jsou tedy ve skutečnosti informace? Informace můžeme jednoduše definovat jako sílu. A kvůli jejich důležitosti lidstvo vždy hledalo rychlejší a efektivnější způsoby předávání informací.

Nikomu například nepomůže dozvědět se o blížícím se zemětřesení v době, kdy k němu už došlo. Čím dříve se zprávy budou pohybovat a šířit, tím lépe. Tak se zrodily hromadné sdělovací prostředky.

A. HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY A JEJICH VLIV

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

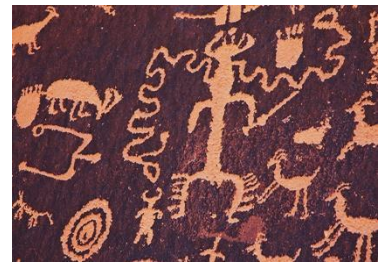
- *co jsou to hromadné sdělovací prostředky (masmédia);*
- *jaké byly formy hromadných sdělovacích prostředků z chronologického hlediska;*
- *způsobům, jakým lze hromadné sdělovací prostředky použít k ovlivňování lidí;*
- *fenoménu „fake news“.*

Slovník Oxford Learner's definuje masmédiá jako „zdroje informací a zpráv, které oslovují a ovlivňují velké množství lidí“. K hromadným sdělovacím prostředkům patří především z televize, rádia, novin, internetu, e-mailu atd.

HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY V ČASE

Předpokládá se, že rané formy hromadných sdělovacích prostředků patří již prehistorickým lidem, kteří se snažili komunikovat prostřednictvím skalních kreseb a řezbářských prací. Říká se jim petroglyfy a lidé je používali k předávání informací o jídle, počasí, nebezpečí nebo jen aby někomu dali vědět, že tam byli.

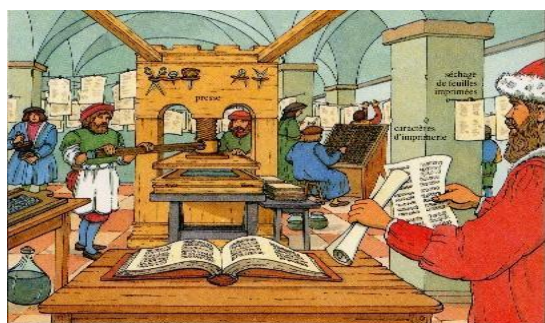

Později přišly **starověké hry a představení**, například římské, které lze rozdělit do tří hlavních kategorií:

- Takzvané „ludi scaenici“, což byly dramatické hry, které se odehrávaly v obrovských amfiteátrech;
- „Ludi circenses“, což byly na jednu stranu úžasné, ale někdy také velmi děsivé cirkusové show;

- „Munera“, sestávající z krvavých gladiátorských her, jejichž úlohou bylo uhasit touhu davu po násilí.

Bez ohledu na jejich formu a účel představují tyto starověké formy první pokusy “vysílat” širšímu publiku živě a současně specifickou formu médií.

Dalším zlomem ve vývoji masmédií bylo **psaní knih**. Ve 40. letech 14. století vedl Guttenbergův tiskařský lis ve velkém měřítku k šíření knih, protože snížil náklady a čas potřebný pro ruční psaní knih. Informace se tak staly přístupné téměř všem. Přestože je Johannes Guttenberg

považován za vynálezce tiskařského lisu, začátky tisku jsou mnohem starší. Už o 600 let dříve (tedy v roce 868) byla na žádost Wang Jie vytištěna a přeložena buddhistická kniha „Diamond Sutra“ ze sanskrtu do čínštiny. V současné době je jeho kopie k dispozici v Britské knihovně a je považována jako jeden z nejzajímavějších dokumentů vůbec. Je známo, že před ním byly další spisy. „Diamond Sutra“ však zůstává nejstarší kompletní a datovaná tištěnou knihou na světě.

Termín „médiá“, definovaný ve slovníku Longman’s Exams jako *organizace poskytující zprávy a informace pro veřejnost*, se používá od dvacátých let a týká se zejména psaných médií, jako jsou **noviny**. I když se vyvíjel mnohem dříve, už kolem roku 1600, trvalo několik století, než noviny získali moc ovlivňovat velké masy lidí.

Po druhé světové válce se význam médií rozšířil. Zahrnovala především **rozhlas, televizi a video**. Tyto nové formy hromadných sdělovacích prostředků získaly na popularitě, protože kromě informací, které poskytovaly, nabízely také zábavu. Pro masy bylo snazší přijímat informace audiovizuálními prostředky, než je číst.

Vývoj jedné konkrétní formy hromadných sdělovacích prostředků v posledních desetiletích překonal všechna očekávání: touto formou je **internet**. Nyní mohou být informace vyhledávány přímo na webových stránkách nebo přístupné prostřednictvím vyhledávačů. Důležitým faktorem internetu je to, že poskytuje současně celou řadu aktivit, jako je poslech hudby, sledování videa, hraní her a sociální sítě. Informace poskytované na internetu jsou komplexní a ve své podstatě nekonečné.

MASMÉDIA A JEJICH VLIV

Masmédia jsou výsledkem přání lidí komunikovat a předávat velké množství informací co největšímu počtu lidí v co nejkratším čase. Účelem komunikace je kromě její praktické funkce získávat od ostatních informace také reakce od partnera. Když s někým mluvíme, očekáváme od něj zpětnou vazbu. Kromě toho máme tendenci ovlivňovat našeho partnera v komunikaci, abychom podporovali naše myšlenky. To je přesně to, co po nás masmédia chtějí: ovlivnit nás a vzbudit určitou reakci. Je známo, že masová média byla a jsou mocným nástrojem informací. Velmi však záleží na tom, jaký typ informací média vysílají. Protože teď se lidé více než kdy jindy spoléhají na masmédia, aniž by měli zaručenou pravdivost informací, které se k nim dostávají.

Masmédia během druhé světové války

Pokud se podrobněji podíváme na masmédia během druhé světové války, všimneme si, že rozhlasové vysílání a noviny představovaly jediný způsob, jak sledovat zprávy ze zahraničí. Sdělovací prostředky byli spojovatelem mezi válečnou frontu a těmi, kteří zůstali doma. Hlavním úkolem bylo poskytovat informace o průběhu bojů. Veškeré informace předávané během druhé světové války byly kontrolovány úřady. Prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků se často pokoušeli přesvědčit občany, aby se zapsali do armády a obětovali se pro svou zemi. Často se to dělo prostřednictvím krátkých filmů, kde byli prezentováni vojáci, kteří porazili armádu cizího vojska jako hrdinové zasluhující si tu největší úctu a čest. Každá země účastnící se války také využila média k šíření myšlenky, že jejich národ je největší a nedotknutelný, i když tomu tak vždy nebylo.

Masmédia během komunismu

Dalším příkladem úplné kontroly nad vysílanými informacemi je období komunismu. Komunistická strana viděla média jako nástroj předávání svých propagandistických filmů. Prezentovali pouze pozitivní aspekty každodenního života, ekonomiky, armády, průmyslu, aby vytvořili dokonalý portrét diktátora, který zemi vládl. Je zřejmé, že úmyslně zapomněli zmínit zneužívání nebo nespravedlnost. Komunistická strana přísně filtrovala všechny formy umění a “nepříjemní a nepřizpůsobivý” umělci byli potrestáni. V novinách a v televizi se do systému dostaly téměř vždy pro režim pouze pozitivní zprávy. Masmédia tak hrála zásadní roli v tom, aby lidi věřili, že komunistický systém je pro národ tím správným.

Masmédia v současnosti

Když se podíváme blíže na to, co se dnes děje, můžeme si všimnout znepokojující skutečnosti: v minulosti mělo jen málo lidí nebo institucí přístup k vysílání informací. Nyní může kdokoli, kdo vlastní telefon nebo počítač s připojením na internet, vysílat cokoli, co

chce. Na internetu je velké množství protichůdných zpráv a z tohoto důvodu je často těžké říci, co je skutečné a pravdivé a co nikoli. Za těchto nejistých okolností vzkvétal nový fenomén: tzv. fake news (falešné zprávy). Existuje množství případů, kdy falešné informace vysílané na sociálních sítích vedly k násilí s často fatálními následky. To vše se však mohlo stát především proto, že se lidé rozhodli jednat před ověřením informací, kterou našli na internetu. Toto je hlavní varovný signál: nikdy bychom neměli uvěřit informacím, které nám byly poskytnuty, aniž bychom ověřili jeho autora a pravost.

KONTROLNÍ OTÁZKY

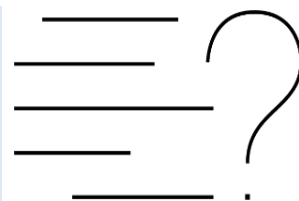
Co je to informace?

Co jsou to hromadné sdělovací prostředky (masmédia)?

Jaké byly rané formy sdělovacích prostředků?

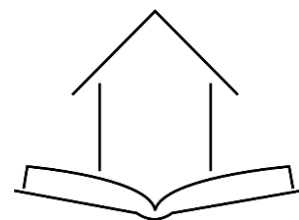
Kdo vynalezl první knihtisk?

Co bychom měli udělat po obdržení informace online?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vysvětli, jakým způsobem vynález knihtisku ovlivnil život lidí.
2. Vysvětli fenomén fake news a v čem je jeho největší nebezpečí.
3. Vysvětli, jak byly hromadné sdělovací prostředky použity k ovlivňování lidí.

B. MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- co je „gramotnost“;
- co znamená „mediální gramotnost“;
- jaké jsou dimenze mediální gramotnosti;
- co a kdo je to mediálně gramotný člověk.

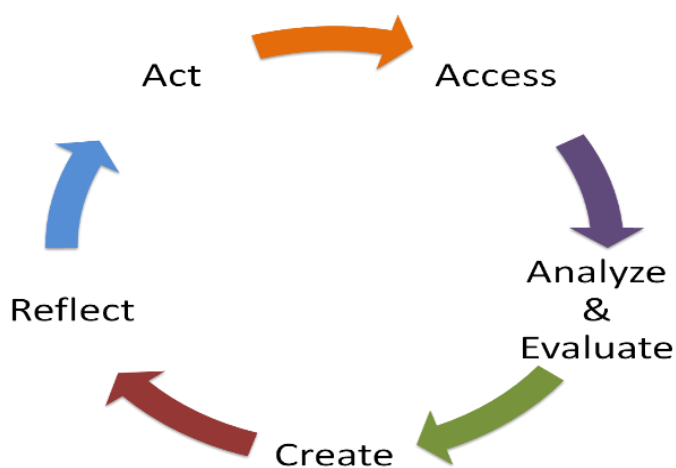
Média představují různé způsoby komunikace lidí, například čtení novin, poslech rádia, sledování televize nebo prohlížení internetu.

Slovník Longman Exams definuje gramotnost jako *stav, kdy je člověk schopen číst a psát*. Souhrnně řečeno pojem gramotnost označuje něčí schopnost číst psané slovo. V posledních desetiletích se však v důsledku neustálého rozvoje technologií význam tohoto pojmu rozšířil a dnes můžeme hovořit o vizuální gramotnosti (schopnost vnímat rozmanité dimenze okolního světa), příběhové gramotnosti (schopnost sledovat příběhy nebo filmový děj) a počítačovou gramotnost (což představuje schopnost člověka číst, psát, odesílat a přijímat informace pomocí počítače).

Kombinace slov tvoří nový koncept, tzv. „mediální gramotnost“, která (jak je definováno na Wikipedii³) zahrnuje praktiky, které lidem umožňují přístup, kritické hodnocení a vytváření médií. Osoba, která je mediálně gramotná, je schopna pochopit způsob, jakým jsou média vytvářena a jak může obsah ovlivnit ostatní.

Abychom tomuto konceptu porozuměli, musíme vzít v úvahu pět dimenzí, na nichž je mediální gramotnost založena, jak ukazuje obrázek níže:

1. **Access (přístup)** – Toto je první krok v používání médií. Zahrnuje shromažďování informací, jejich porozumění a používání odpovídajících technologických nástrojů k jejich zpracování.

2. **Analyze (analyzování)** – je to zásadní prvek v oblasti gramotnosti, protože z něj vyplývá skutečnost, že uživatel médií musí ověřit kvalitu, pravdivost, účel a možné důsledky informací. Pro dobré vyhodnocení musíme uvažovat o údajích, které dostáváme v současném hospodářském, sociálním a politickém kontextu. Rovněž

---

³ https://en.wikipedia.org/wiki/Media_literacy

je třeba položit správné otázky, abychom mohli posoudit kvalitu informací a zjistit, zda jsou pro nás vhodné.

3. Create

(tvořit) – pokud se podíváme na tvorbu z pohledu žáků, účelem psaní již není pouze děláním domácích úkolů, u kterých se očekává, že budou kontrolovány pouze učitelem, ale v současné době mladá generace píše často s účelem, který je pro

ně více smysluplný a žáci se často při psaní zaměřují na skutečné cílové “publikum”. Digitální kompozice dává uživateli médií absolutní svobodu. Nabízí nejen možnost využití kreativity a sebevyjádření, ale také sdružuje lidi z celého světa, což jim umožňuje spolupracovat a šířit jejich zprávy a výtvořky. Aby bylo možné využívat masmédiá s plnou účinností, musí mít osoba tu schopnost, že vytvořený mediální obsah skutečně představuje smysluplnou formu komunikace a že tvůrce médií by měl vždy dávat do souvislosti obsah a formu zprávy, s cílem a cílovým publikem. Pokud bude věnována pozornost výše uvedeným podmínkám, může se kdokoli stát úspěšným tvůrcem médií.

- 4. Reflect (přemýšlet)** – jednou z nejdůležitějších vlastností hromadných sdělovacích prostředků je její „okamžitost“, která nemusí být vždy pouze výhodou. Například někdo může vložit text nebo sdílet obrázek, který se v tuto chvíli může zdát zábavný nebo zajímavý, ale později se může jiný člověk cítit uražen jeho obsahem nebo zprávou, kterou vysílá. Proto před vytvořením mediálního obsahu musíme vždy vzít v úvahu etické zásady a sociální odpovědnost. Všichni tvůrci médií by měli uvažovat v perspektivě, pokusit se předpovídat důsledky a převzít odpovědnost za své činy. Protože věci, které děláme online, mohou do velké míry ovlivnit náš život a vztahy s ostatními.

5. **Act (jednat)** – mezi vzděláním a občanstvím je koncept jednání. V současné době nabízí masmédiu svým uživatelům možnost jednat, dělat něco ve prospěch ostatních.

Například pokud byl někdo svědkem trestného činu, může okamžitě sdílet údaje online a pomoci chytit zločince. Nebo pokud někdo potřebuje pomoc (např. chudá rodina nebo lidé, kteří trpí kvůli nemoci), může uživatel sdílet video online a je pravděpodobné, že se najdou dobří lidé schopni jakkoliv pomoci. Jako občané i jako tvůrci a příjemci hromadných sdělovacích prostředků je v naší moci pracovat samostatně nebo ve spolupráci s jinými lidmi na řešení místních, národních nebo mezinárodních otázek. Všichni tedy můžeme (z)měnit svět.

Jak jsme mohli vyčíst z předchozích odstavců, masmédiu jsou mocným nástrojem, který nás obklopuje a formuje rozhodnutí, která přijímáme a děláme. Je jen na nás, abychom je používali rozumně.

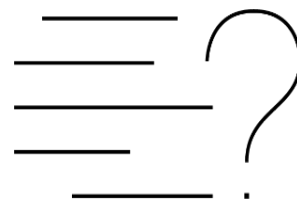
KONTROLNÍ OTÁZKY

Jaká je definice gramotnosti dle slovníku The Longman Exams?

Jak můžeme definovat mediální gramotnost?

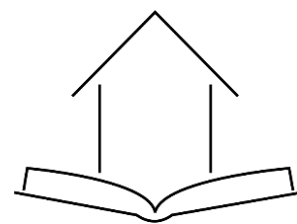
Vyjmenuj 5 oblastí mediální gramotnosti?

Jaké aspekty bychom měli mít na mysli, pokud vytváříme mediální obsah?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vysvětli vývoj gramotnosti v posledních desetiletích.
2. Vysvětli, co způsobuje, že člověka můžeme pokládat jako mediálně gramotného.
3. Vysvětli, jak můžeme jako občané jednat ve prospěch druhých online.

C. VIRTUÁLNÍ SPOLEČNOSTI, ALTERNATIVNÍ REALITA

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co znamená „virtuální“;*
- *kdo je „otcem“ virtuální reality;*
- *co znamená rozšířená realita;*
- *jaké jsou oblasti využívající virtuální společnost.*

KDY JSME ZAČALI ŽÍT VIRTUÁLNĚ?

Okolní svět, ve kterém všichni žijeme, může způsobit, že se někdy cítíme docela unavení. Každý z nás má spoustu práce, úkolů a termínů, které musí dodržet, ale také různé jiné vzestupy a pády. Takže jednou za čas cítíme potřebu uniknout. Někteří dávají přednost spánku, jiní volí sportovní aktivity, zatímco další jedou na dovolenou. V dnešní době však technologie nabízí lidem novou možnost: vstoupit do prostoru

jiného světa, aniž by opustili vlastní dům. Můžete si nasadit brýle na oči, sluchátka do uší, zapnout počítač, spustit novou hru a najednou jste ve světě, ve kterém např. bojujete s nepřáteli, vidíte a slyšíte výbuchy, pronásledujete obří hmyz a stáváte se hrdiny! Tomu se říká virtuální realita.

S využitím vědeckého přístupu definuje Wikipedie **virtuální realitu** (VR) jako „*interaktivní počítačem generovaný zážitek probíhající v simulovaném prostředí*“. To znamená, že virtuální realita je umožněna moderní technologií.

Přestože jsou moderní zařízení dostupná v posledních desetiletích, myšlenka na novou, jinou realitu už existuje poměrně dlouhou dobu. První, kdo o tom mluvil, byl Stanley Grauman Weinbaum ve svém díle *Pygmalionovy brýle*, v němž je Dan, hlavní postava příběhu, po nasazení brýlí okamžitě teleportován do jiné dimenze, do podivného lesa, kde slyší a vidí zvláštní věci a v jednom okamžiku se dokonce musí dotknout některých věcí, s nimiž se setkává. Díky tomu se celá zkušenost zdála velmi realistická.

Dalším zlomovým bodem v pokusu o vytvoření alternativních světů byl vynález Sensoramy v roce 1957, jehož tvůrcem byl Morton Heilig. Jeho zařízení mělo asi velikosti jukeboxu. Při jeho použití museli lidé sedět na židli, držet se za rukojeť a dívat se do obrazovky. Když film začal, rukojeť vibrovala, zvuk byl hlasitý a z ventilátoru umístěného nad hlavou diváka začal foukat vítr, to vše proto, aby byl zážitek co možná nejvíce autentický. Za svůj vynález byl Heilig často považován za otce virtuální reality.

VIRTUÁLNÍ VERSUS ROZŠÍŘENÁ REALITA

V počátcích médií se lidé dívali pouze na obrazovky. Později přišla virtuální realita, která umožnila cestování do jiných světů takovým způsobem, při kterém byla odstraněna „hrana“ velkých obrazovek. V současnosti se objevuje další zajímavý jev: kombinace počítačové grafiky a okolního světa. Pomocí fotoaparátu na svém mobilu mohou lidé skenovat reálné prostředí, ve kterém se překrývá realita a virtuální informace. Tomu říkáme rozšířená realita.

Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je obrovský. Virtuální realita znamená, že člověk se musí ponořit do prostředí, které je zcela generováno počítačem. Oproti tomu rozšířená realita věci nahrazuje. Místo toho to využívá reálný svět, který vidíme, a přidává k němu další grafické aspekty.

Jedním z úspěšných příkladů rozšířené reality je hra Pokemon Go, ke které se využívaly chytré telefony. Hra byla vydána v roce 2016 a spočívala v tom, že pomocí foťáku na mobilu hráči prozkoumávali okolí a na obrazovku telefonu vyskakovaly různé postavičky vytvořené počítačem. Vypadalo to, jako by tyto postavy poskakovaly kolem hráče, který na ně

musel klepat, aby získal body a přiměl je zmizet. Nicméně přes jeho popularitu byla hra považována za nebezpečnou, protože rozptylovala pozornost uživatele od skutečného světa. Docházelo tehdy k mnoha nehodám.

VIRTUÁLNÍ SPOLEČNOST, ALTERNATIVNÍ REALITA

Virtuální společnost představuje, jak je definováno ve Wikipedii, „*sociální síť jednotlivců, kteří interagují prostřednictvím specifických sociálních médií a potenciálně překračují geografické a politické hranice za účelem sledování společných zájmů nebo cílů*“. To znamená, že virtuální společnost zdůrazňuje funkční na úkor fyzického. Lidé tedy již nemusí být fyzicky přítomni v obchodě, aby mohli nakupovat zboží. Mohou si jakékoliv zboží objednat z domu pouhým kliknutím. Také zaměstnanci již nejsou nuceni být fyzicky přítomni ve své kanceláři, v sídle společnosti. Mohou dělat své úkoly z domova nebo odkudkoli. Vzniká tzv. „*Telework*“. Nezáleží na osobním kontaktu, ale na funkčnosti a praktičnosti každodenního života. V tomto novém světě se tedy technologie stává mostem mezi cílem, který máme, a prostředky, které používáme k dosažení tohoto cíle.

Existuje celá řada oblastí, které využívají virtuální společnost s dobrými výsledky:

Globální ekonomiky využívají média ke zvýšení svého tržního podílu. Internet ruší hranice a snižuje náklady na transakce. Dodržování regionálních obchodních bloků, jako je EU nebo NAFTA, v kombinaci s přijetím angličtiny jako celosvětového ekonomického jazyka vede ke globalizaci ekonomiky.

Politika může a do velké míry bude utvářet virtuální společnost. Většina vlád se snaží podporovat využívání telekomunikací tím, že činí opatření příznivá pro infrastrukturu IT. Takové příklady lze nalézt v zemích, jako je Singapur, který v roce 1980 zavedl svou první národní IT politiku, Dánsko, které využívá tok informací k vytvoření podílu na globálním trhu, nebo USA, které hodlají poskytovat internetovou infrastrukturu všem školám ve státě.

Internet může také poskytnout osvětu celým **národům**. Nejenže zaměstnanci mohou pracovat z pohodlí domova, ale v dnešní době mohou lidé rozšířit své kulturní obzory pomocí médií. Například člověk může virtuálně cestovat do odlehlých míst a poznat nové kultury. I když jsou prostředky odlišné, cíl, kterého má být dosaženo, je stejný: efektivní získávání informací.

Osobní využití virtuálního prostoru jako alternativní reality je obrovským tématem, které je třeba prozkoumat. Virtuální společnost je prospěšná za podmínky, že ji používáme rozumným způsobem. Musíme konkrétně vymezit hranice mezi virtuálním a skutečným životem. A za žádných okolností tyto hranice nepřekračovat! Efektivní využití internetu může být např. práce na výzkumu, nákup zboží nebo práci na dálku z domu, tzv. home office. Internet může být užitečný, i když ho využíváme jako alternativu k příjemnému trávení volného času, poslechu hudby, hraní her nebo sledování filmů. Zde však může dojít k problému, že se PC a internet stává pro člověka jediným způsobem, jak trávit svůj volný čas.

Čím více času však trávíme online, tím větší je šance, že tato virtuální společnost zaujme naši pozornost do té míry, že se stane alternativou k našemu reálnému životu. To je skutečné nebezpečí: když opouštíme svůj skutečný život a noříme se do virtuálního prostředí.

Je mnoho případů, kdy se lidé, zejména mladí lidé, zamknou ve svém domě a zůstanou po celý den před počítačem, kde tráví čas na sociálních sítích. Můžeme mít tisíce přátel na Facebooku nebo Instagramu, když však potřebujeme pomoc, žádný z našich „virtuálních“ přátel nepřijde. Existují také jednotlivci, kteří si vytvořili nové, ale falešné identity online, aby získali pozornost a uznání, které hledají. Ale lež, i když je to virtuální lež, je stále lží. I když by měly existovat silné hranice mezi skutečným a virtuálním světem, naše online jednání může mít závažné důsledky pro náš skutečný život.

Závěr je takový, že lidé by měli používat média rozumným způsobem a dělat z něj rozšíření a nástroj pro jejich každodenní život, nikoli alternativu k úniku z problémů. I když je jednoduché to říci a často o to těžší tak doopravdy jednat, měli bychom žít svůj život realisticky, ne virtuálně!

KONTROLNÍ OTÁZKY

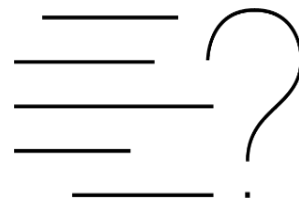
Co je to virtuální realita?

Kdy byla vynalezena Heiligova Sensorama?

Jak můžeme definovat virtuální společnost?

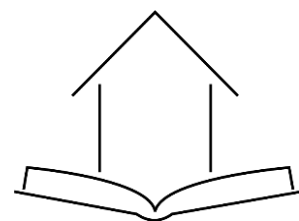
Co je to “telework”?

Jakých aktivit či oblastí se virtuální společnost týká?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vysvětli, jak pracovala Heiligova Sensorama.
2. Vysvětli rozdíl mezi virtuální a rozšířenou realitou.
3. Vysvětli, jaké nebezpečí přináší virtuální realita.

VI. ZDRAVÁ DIGITÁLNÍ SPOLEČNOST

Člověk je tvor společenský. Většina z nás si neumí představit život bez rodiny, přátel, spolužáků nebo kolegů. Proto se lidé od pradávna sdružují v různých společenstvích.

Ale co je to společnost ve skutečnosti? Je velmi obtížné napsat jednu univerzální, obecně platnou definici. Pro naše potřeby musíme vědět, že společnost je skupina lidí, kteří sdílejí stejné hodnoty a jsou spojeni společnými tradicemi, historií, normami a kulturními vzory.

Společnost pak může být chápána jako společenství lidí konkrétního státu nebo národa, ale může být také chápána z mnohem širší perspektivy, jako v případě tzv. západní civilizace (vyspělá část světa, která je spojena mnoha historickými, politickými, ekonomickými a náboženskými aspekty).

A. CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI

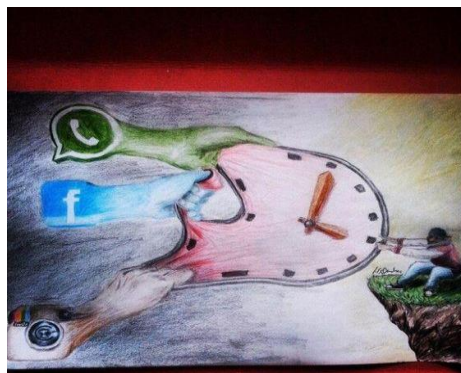
Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co je to konzumerismus;*
- *jak může konzumerismus ovlivnit lidské vztahy;*
- *jaké jsou charakteristiky digitální společnosti;*

Doba, ve které žijeme, je úplně jiná než doba, v níž žili náš předkové, a to jak v pozitivním, tak i negativním slova smyslu. Většina lidí v rozvinuté části světa má vše, co potřebuje, a proto neřeší existenciální problémy. To však neznamená, že by neřešili žádné problémy. Technologie se postupem času staly každodenní součástí našeho života. Díky digitalizaci se celý svět globalizoval, vše se stalo rychlejším a dostupnějším. Ale věci, které byly vytvořeny, aby pomohly lidem, mají svá rizika a nebezpečí. Mohou být dobrým sluhou, ale špatným pánem.

Nejsme jen „chodící stojany“ na mobilní telefony, ale především jsme živými bytostmi patřícími k určité společnosti a nemůžeme se vyhnout interakci s ostatními. Existuje dokonce i vědní obor, Digitální sociologie, která zkoumá dopad všech digitálních technologií na naše chování, jakým způsobem ovlivňují vztahy mezi lidmi a naším sebepojetím. Je bezpochyby vhodné zabývat se jednou ze základních otázek současnosti: „*Jak udržovat zdravou společnost v dnešní digitální éře?*“

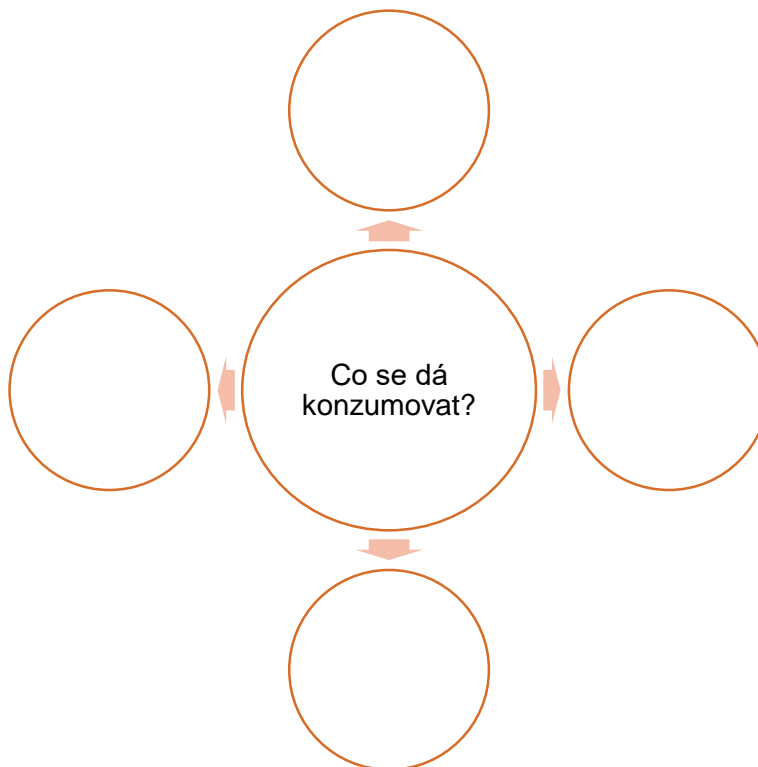
Aktivita: Zkus popsat své pocity při pohledu na tyto obrázky.

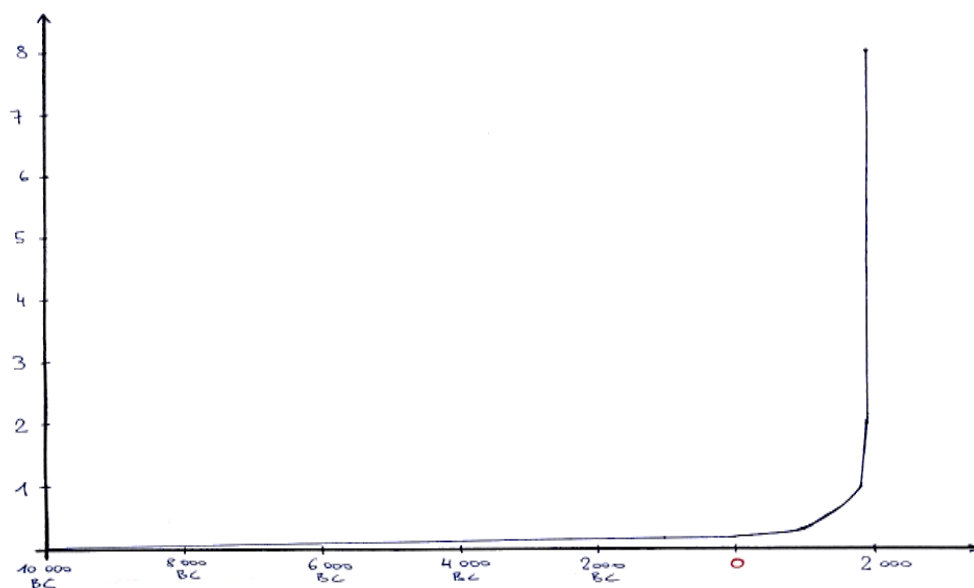

KONZUM

Krátké zamyšlení: Setkal ses někdy s pojmem „konzum“? Vnímáš ho spíše pozitivně, nebo negativně? Víš, z jakého slova je tento pojem odvozen?

Abychom si lépe uvědomili intenzitu změn ve společnosti, pojďme se podívat na následující graf:

Graf zachycuje vývoj jednoho důležitého aspektu pobytu člověka na Zemi. Dokážeš uhodnout kterého? A napadne tě, z jakého důvodu si vůbec tento graf ukazujeme?

A nejenom, že je nás lidí na Zemi stále víc, podstatnější je, že tzv. ekologická stopa⁴ každého z nás je mnohonásobně větší, než tomu bylo třeba jen před 100 lety. Jedním z charakteristických rysů současné společnosti je totiž nadměrná spotřeba. Stalo se běžnou věcí, že se vyhazují věci, které by se ještě daly opravit, ale člověk si raději koupí nové, jelikož je to pro něj výhodnější (levnější, rychlejší, jednodušší). A čím více máme, tím méně jsme schopni si něčeho vážit. Konzumní způsob života se tak promítá i do mezilidských vztahů a ovlivňuje tak celou společnost.

---

⁴ Míra, s jakou člověk zatěžuje životní prostředí.

Ta je dnes vysoké spotřebě velmi nakloněna. Stačí si jen všimnout všudypřítomné reklamy, která má jediný cíl - zvýšení prodeje. Rovněž banky těží z lidské touhy po hromadění majetku a půjčují čím dál větší finanční obnosy. Finančně negramotní lidé pak někdy nestačí své dluhy splácet a situace nezřídka končí exekucí. To také není zrovna ideální vizitka současné společnosti.

S konzumem (konzumerismem) souvisí ještě jeden pojem, a tím je **globalizace**. Znamená celkové propojení světa, v němž je mnohem jednodušší komunikace, obchod i cestování. Pro člověka představuje mnoho výhod, má však i své negativní stránky.

Velký vliv na podobu současné společnosti mají bezesporu také technologie. Výpočetní technika či internet nepatří mezi nejnovější vynálezy, nicméně s příchodem mobilních telefonů, sociálních sítí apod. došlo k dalším velkým změnám v přístupu člověka k člověku.

Současná generace si natolik navykla na komunikaci prostřednictvím aplikací, že dnes mnoha mladým lidem dělá potíže obyčejný rozhovor. Sociální sítě, jejichž hlavním úkolem bylo usnadnění spojení mezi lidmi, tak paradoxně způsobily jejich větší izolaci a odcizení.

A že se konzumní způsob života odráží i na mezilidských vztazích lze poměrně dobře ilustrovat kupříkladu na statistice rozvodovosti. Zatímco v roce 1930 se v České republice rozvedlo necelých 6% manželství, roku 2010 to bylo každé druhé.⁵ Podobný trend lze pozorovat i v ostatních státech vyspělé části světa. Nebude jedním z důvodů i fakt, že spolu lidé přestali umět mluvit?

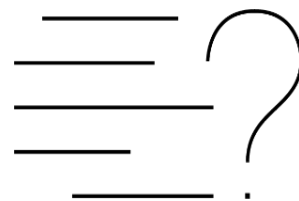
⁵<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rozvodovost-v-poslednich-letech-klesa-manzelstvi-trvadele/r~eeff8b680f2e11e8aca5ac1f6b220ee8/> Zdroj ČTK

KONTROLNÍ OTÁZKY

Co je to konzum?

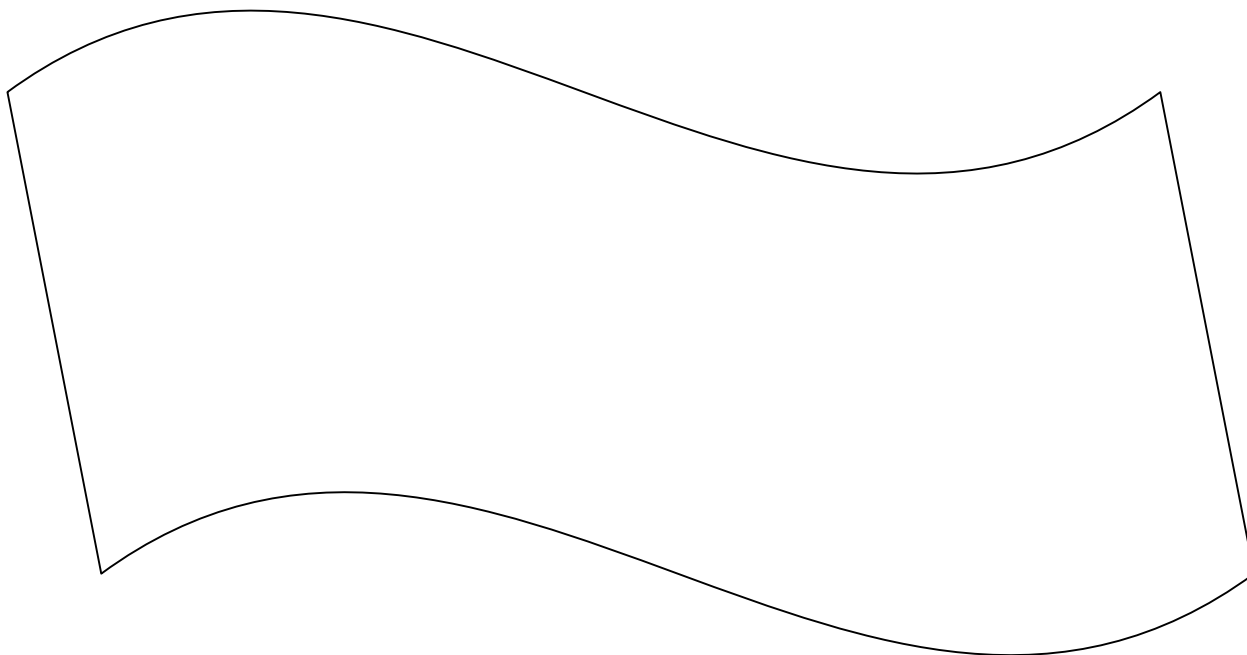
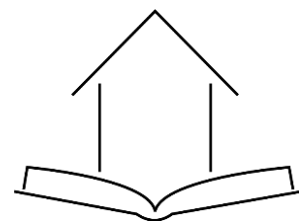
Jak může konzum ovlivnit lidské vztahy?

Charakterizuj digitální společnost.

DOMÁCÍ ÚKOL

Vymysli slogan, který by co nejlépe mohl upoutat pozornost na nějaký výrobek.

B. MORÁLKA A ETIKA

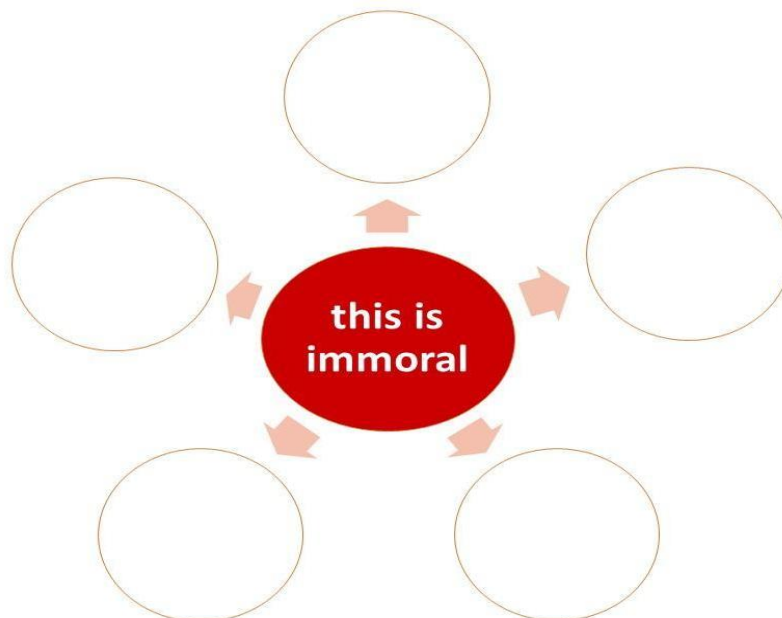
Po prostudování následujícího modulu, budou žáci schopni porozumět:

- *co znamená označení „morální“;*
- *jak může anonymita v internetovém světě ovlivnit naše chování;*
- *co je kyberšikana.*

Pro správné fungování společnosti musí být definováno, co je a co není dovoleno. Stejně jako respektujeme dopravní pravidla, abychom předešli možným nehodám, musíme také dodržovat pravidla, která řídí či usměrňují chování lidí ve společnosti. Tato pravidla mohou být legitimizována nebo mohou být založena jen na zvyklostech dané společnosti.

Aktivita: Následující schéma doplň o příklady toho, co je podle tebe nemorální:

Morálku můžeme definovat jako principy správného nebo špatného chování. Často se musíme rozhodovat, co je správné či špatné, a právě při rozhodování patří morálka mezi vnitřní regulátory. Je to vnitřní hlas, který nám říká, zdali to máme udělat či nikoliv.

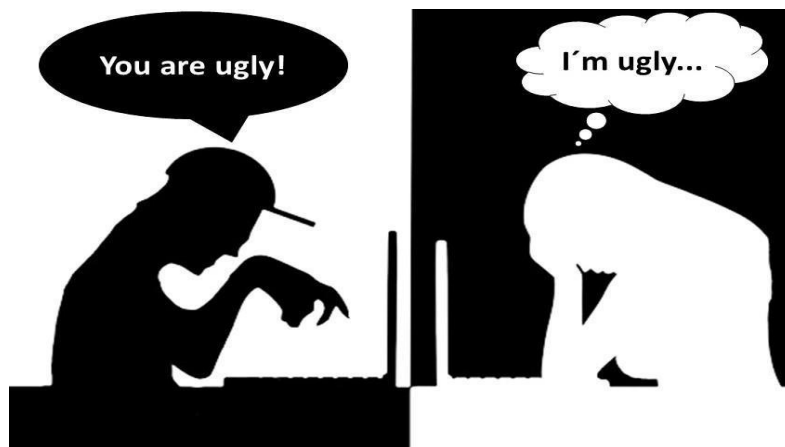
Morální znamená konat správně.

Etika je systém morálních zásad, jejichž cílem je odpovědět na otázku: „*Jak bych měl žít?*“ Etika hledá nejlepší způsob lidského života, snaží se definovat, které chování je správné a které nikoliv. Někteří lidé si myslí: „*Co je legální, je vždy povoleno!*“ Ale to není pravda. Každá společnost funguje i na základě nepsaných pravidel toho, co je normální a správné. Například v Číně je za velmi neslušné považováno smrkání na veřejnosti, ale v jiných zemích je zase neslušné posmrkovat.

Žijeme v době, kdy se internet, mobilní telefony, počítače a tablety staly nedílnou součástí našeho života. Život bez nich už si mnohdy nedokážeme představit. Ve virtuálním světě máme často pocit, že je vše povoleno, protože nás nikdo nevidí. Jsme mnohem

odvážnější ve svých komentářích a názorech. Nebojíme se říkat věci, které bychom ostatním osobně neřekli. Bohužel už nemyslíme na to, zdali někoho raníme.

Lidé využívající sociální media spíše sledují vlastní cíle než to, zdali je jejich chování morální. Myslí spíše na sebe než na druhé. Myslí si, že mají právo komentovat všechno a všechny. Může se však stát, že se velmi rychle stanou středem zájmu jiných lidí, kteří začnou hodnotit je.

Aktivita: Vytvoř si vlastní tričko. Který z textů bys použil?

Komunikační technologie jsou mimo jiné nástrojem, které umožňují navazovat virtuální vztahy, skupiny lidí, které by se v běžném životě nesetkaly. Ne každý uživatel internetu je však důvěryhodný, neboť díky anonymitě uživatelů internetu lze jen velmi obtížně odhadnout, s kým komunikujeme. Budeme-li na sociálních sítích prozrazovat informace o sobě samých, může se stát, že budou tyto informace zneužity a staneme se obětí kyberšikany.

Musíme si uvědomit, že virtuální svět není bezpečný.

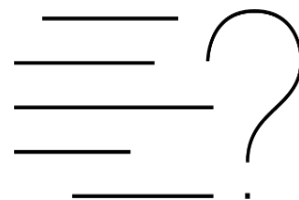
Dle cambridžského slovníku můžeme kyberšikanu definovat jako jednání, při kterém je internet využíván k zastrašení či poškození jiné osoby.

KONTROLNÍ OTÁZKY

Co je morální?

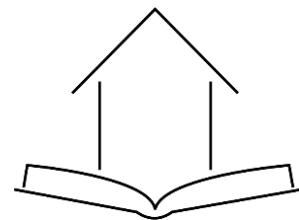
Jak může anonymita v internetovém světě ovlivnit naše chování?

Co je kyberšikana?

DOMÁCÍ ÚKOL

Jak se můžeme před kyberšikanou chránit? Vytvoř vlastní manuál.

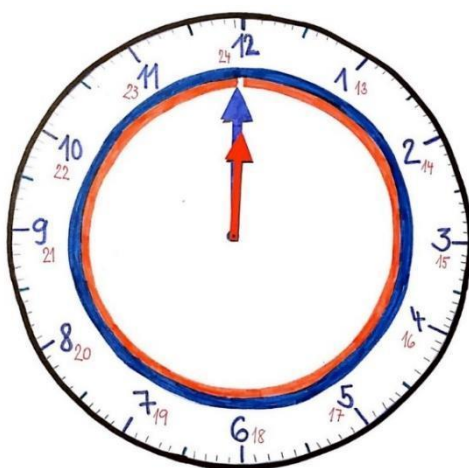

C. ROZVOJ DIGITÁLNÍ SPOLEČNOSTI

Po prostudování následujícího modulu žáci objasní:

- které milníky ve vývoji lidské společnosti znamenaly velký průlom;
- co bychom měli ověřovat u informací, které se objeví na internetu;
- co je tzv. deepfake.

Žijeme v 21. století. Uvědomujeme si však, jak neobvyklá je tato doba? Přiblížit si jí můžeme pomocí několika čísel. V učebnicích zeměpisu si můžeme přečíst, že naše planeta je stará přibližně 4,6 miliardy let a život na naší planetě vznikl o miliardu let později. Z lekcí historie bychom měli vědět, že člověk (přesněji Homo sapiens) obýval naši planetu asi 300 tisíc let (a možná méně).

Kdybychom dobu, během níž existuje na Zemi život, převedli na jeden den (24 hodin), člověk by se objevil až na poslední minutu tohoto dne.

Kromě toho je třeba vzít v úvahu, že největší změny ve vztahu mezi modrou planetou a lidmi začaly v neolitickém věku - přibližně před 10 000 lety. Z pohledu naší planety je jeden lidský život minutou, přesto se člověku podařilo na Zemi způsobit bezprecedentní změny a v podstatě si ji podmanit.

Než začneme se samotnou charakteristikou současné společnosti, připomeňme si několik základních milníků ve vývoji lidské společnosti, které zásadním způsobem ovlivnily způsob života našich předků, a tedy i nás:

1. Neolitická revoluce (cca 10 000 BC) – z lovců a sběračů se stali zemědělci a chovatelé zvířat. Člověk si pomalu začal Zemi podmaňovat, ale stále k ní choval náležitou úctu, na přírodě byl totiž zcela závislý.
2. Průmyslová revoluce (přelom 18. a 19. století) – člověk si začal ulehčovat namáhavou práci technikou. Pokrok měl však bohužel i stinnou stránku (např. velké zásahy do přírody).

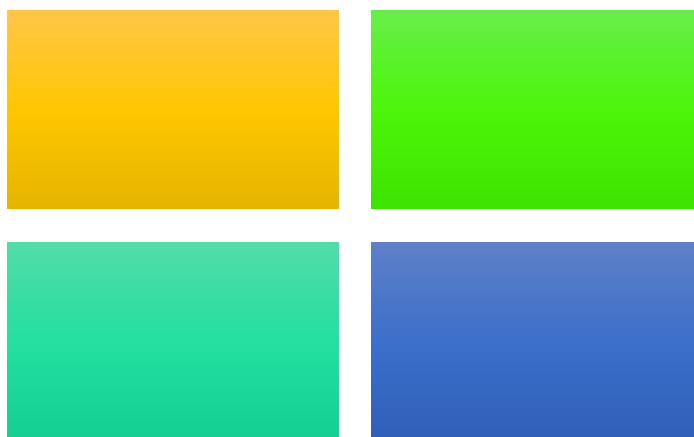
Aktivita: Najdeš v přesmyčkách vynálezy z období průmyslové revoluce:

SAMTE EINENG
TARPHELGE

ARILAIWY
MOLO

3. Digitální revoluce (od poloviny 20. století) – změny, které započaly průmyslovou revolucí, byly ještě umocněny vynálezem výpočetní techniky. Vývoj se urychlil naprosto bezprecedentním způsobem.

Aktivita: Napiš alespoň 4 technologická zařízení, která pravidelně používáš:

Poslední uvedená revoluce však nepřinesla pouze změny v technologii. Dá se říci, že zasáhla všechny oblasti lidského života od ekonomiky až po náboženství. Byly také příčinou obrovského nárůstu populace (viz Modul A).

Nejnovější vynálezy z oblasti výpočetní techniky (ale i jiné) nám v mnoha ohledech velmi ulehčují život. Ve vztahu k nim je však potřeba být obezřetný. Vyskytují se totiž nové hrozby, na něž musí společnost reagovat. Mezi nejvíce zmiňovaná témata poslední doby patří také tzv. „fake news“. Co to je? A jak se proti nim dá bránit?

FAKE NEWS

Aktivita: Napiš jednou větou, co se ti vybaví, když se řekne „fake news“. Na úkol máš 3 minuty, poté si s vyučujícím ověř, nakolik byla tvá definice správná.

Dezinformace je mimo jiné jedním z problémů, kterým bychom se měli intenzivně zabývat, neboť se jedná o **záměrné šíření nepravdivých informací**, které má ovlivnit veřejné mínění a uvést v omyl různé instituce nebo média, nebo v nás vyvolat pochyby, zda je dokonce možné odhalit pravdu. V současné době velmi snadno dochází k šíření informací, proto se i velmi často můžeme setkávat s dezinformacemi. Skutečnost, že již Evropská unie intenzivně diskutovala o tomto tématu, ukazuje, jak je otázka dezinformací důležitá.

Kvůli množství informací, které k nám přicházejí ze dne na den, je stále obtížnější zůstat objektivní a nebýt ovlivňován. Není snadné rozpoznat, které informace jsou založeny na skutečnosti a které nikoli.

Aktivita: Porovnej následující články, které informují o stejné události. Který z nich ti přijde věrohodnější? Své rozhodnutí zdůvodni.

ŠOK! ŽENA BYLA NALEZENA TÉMĚŘ MRTVÁ.

JE V ULICÍCH JEŠTĚ BEZPEČNO??

Žena, která byla identifikována jako Jana (+30), byla nalezena včera v odpoledních hodinách v bezvědomí poblíž svého domu náhodným kolemjdoucím. Nyní leží v nemocnici a její stav je stabilizovaný.

V místě incidentu byla dle očitých svědků poslední dobou často k vidění skupinka mladistvých tmavší pleti. Jeden z místních obyvatel (jméno redakce zná, ale nebude jej zveřejňovat) řekl k incidentu toto: „Je to hrůza, co se tady děje. Člověk aby se bál vyjít na ulici. Kde to žijeme!?“

Policejní vyšetřování sice ještě neskončilo, ale je velmi pravděpodobné, že za incidentem stojí právě někdo ze zmiňované skupiny přistěhovalců ze severní Afriky.

PŘEPADENÍ ŽENY V PRAZE

Patrně loupežné přepadení se odehrálo včera v pražské čtvrti Vinohrady. Obětí se stala třicetiletá žena, která byla nalezena kolem půl šesté odpoledne na nepříliš frekventovaném místě na okraji místního parku.

Dle vyjádření policie byla žena přepadena neznámým pachatelem (nebo pachateli) zhruba půl hodiny před tím, než jí byla náhodným kolemjdoucím přivolána záchranná služba. Dotyčná byla napadena tupým předmětem zezadu do hlavy a následně upadla na krátkou dobu do bezvědomí. Poté, co se v nemocnici probrala, zjistila, že jí chybí šperky a kabelka s peněženkou, z čehož vyšetřovatelé usuzují, že se jednalo o loupežné přepadení. Avšak pachatel i motiv jsou stále předmětem vyšetřování.

Policie žádá všechny občany, kteří se v inkriminovanou dobu pohybovali v okolí ulic Seifertova a Nerudova a viděli něco podezřelého, aby tuto skutečnost neprodleně ohlásili na linku 158.

zdroj: ČTK

Citát: „Nezáleží, kolik zdrojů budeš mít, když nebudeš vědět, jak je používat.“

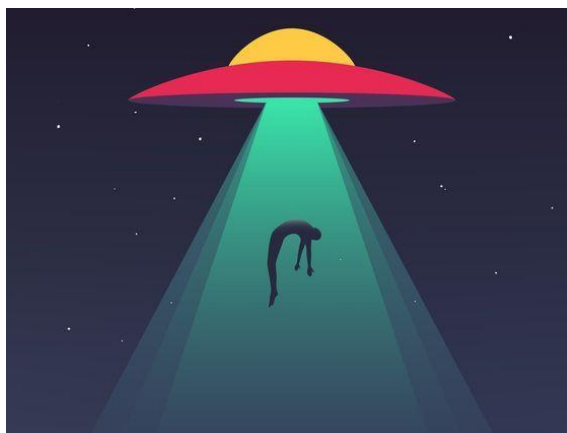
V zásadě je potřeba u každé informace ověřit několik základních skutečností. Zajímat bychom se měli o to:

- a) **Kdo je autorem informace** – u seriózních informačních webů či v novinách je u článku vždy uvedeno jméno jeho autora. Mělo by také být možné dohledat vlastníka těchto médií. V současnosti již existují také seznamy tzv. dezinformačních webů, kterých bychom se měli vyvarovat, v případě, že chceme seriózní informaci.
- b) **Co je nám sdělováno** – obvykle neznáme záměr autora článku, nicméně můžeme rozpoznat, jestli je informace, která je nám předkládána, relevantní či nikoliv. Nutno rozlišovat mezi klasickou zprávou, která by měla informovat neutrálním způsobem, a osobním názorem určitého autora (např. komentář či glosa). Velký vliv má na současnou společnost také reklama, která je specifická tím, že za ni někdo zaplatil. Může se jednat o propagaci produktů nebo třeba politického názoru. Poněkud zvláštní kategorií jsou tzv. konspiračních teorie, z nichž některé se nám sice

mohou jevit jako zcela absurdní (teorie o placatosti Země), ale jiné mohou působit důvěryhodněji a mnoho lidí jim věří.

c) **Jakým způsobem je informace**

podána - varovným signálem značícím snahu upoutat čtenářovu pozornost namísto snahy informovat mohou být velké a barevné titulky, často obsahující slovíčka „šok“, „neuvěřitelné“, „odhalení“, apod., která jsou většinou spojována s bulvárními

deníky. Ty se však neřadí mezi spolehlivé zdroje informací. Je také potřeba si dávat pozor, jestli články nejsou psány s úmyslem někoho poškodit. To většinou poznáme tak, že jsou psány s negativním zaujetím a používají nálepkování a škatulkování.

Součástí článků bývají kromě textu také obrázky (na internetu i videa). S těmi se také pojí riziko zneužití (tzv. „deepfakes“), jelikož existuje spousta programů na jejich úpravu a často je velmi těžké rozeznat originál od fotomontáže (úpravy videí zatím nejsou příliš rozšířené, ale někteří lidé v nich vidí potenciální hrozbu do budoucna). U většiny obrázků máte možnost ověřit si jeho pravost pomocí Googlu. Stačí do prostoru obrázku kliknout pravým tlačítkem myši a následně zvolit možnost „Vyhledat obrázek pomocí vyhledávače Google“. Můžete tak zjistit například to, jestli obrázek, který je připojen k článku, není pouhou fotomontáží podobného obrázku, který se na internetu objevil již dříve.

Aktivita: Mnoho lidí si dnes nečte celé články, ale pouze titulky, které však mohou být zavádějící. Zkuste ve dvojici vytvořit k níže přiložené fotce titulek. Jeden z dvojice vymyslí titulek, podle kterého jsou ležící muži zločinci, podle druhého titulku se bude jednat o účastníky povolené demonstrace, která byla tvrdě potlačena policií.

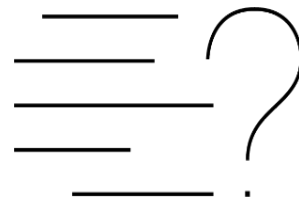

KONTROLNÍ OTÁZKY

Které milníky ve vývoji lidské společnosti znamenaly velký průlom?

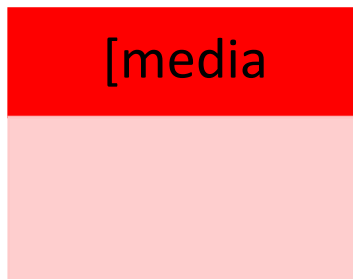
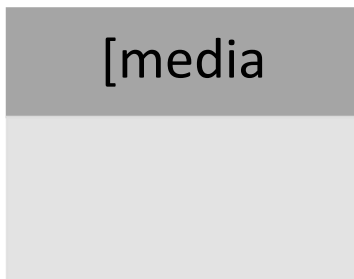
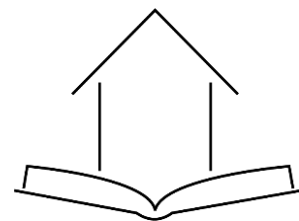
Co bychom měli ověřovat u informací, která se objeví na internetu?

Jak můžeme bojovat proti tzv. deepfakes?

DOMÁCÍ ÚKOL

Zkuste ve dvojici porovnat jeden seriózní a jeden bulvární zdroj informací. Prohlédněte si webové stránky a napište, co je pro daný web typické.

VII. SOCIÁLNÍ ODPOVĚDNOST PRO BUDOUCNOST

Všechno se v našem životě neustále mění. Všechny změny vyžadují energii nebo obecněji řečeno zdroje. Mohou tyto změny, tyto vývojové procesy pokračovat donekonečna?!

To je nesmírně důležitá otázka. Pokud ano, můžeme nazývat systém a proces **udržitelným**. My (systém) tedy můžeme tyto změny provádět neustále a opakovaně. Pokud však ne (tj. tento systém **není udržitelný**), změny a vývoj se někde v budoucnu musí zastavit.

Udržitelnost je klíčovou otázkou rozvoje. Abychom ji byli schopni posoudit, musíme se seznámit s některými základními problémy a definicemi.

A. UDRŽITELNÝ ROZVOJ SPOLEČNOSTI

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *jaké jsou obecně systémy a společnosti;*
- *co obecně znamená udržitelnost;*
- *jak lze dosáhnout udržitelnosti společnosti;*
- *jaké úrovně udržitelnosti systému můžeme zvažovat;*
- *jak lze obnovit neudržitelný systém.*

SYSTÉMY, SPOLEČNOST

Systémem můžeme nazvat různé jednotlivé části, které jsou určitým způsobem spojeny propojeny. Z hlediska lidí může být systémem pouze jeden člověk, ale také obrovská několikamilionová společnost. Je důležité říci, že systém nemůže sestávat pouze z jedné složky; je potřeba několik složek vzájemně propojených. (V tomto smyslu může být jedna osoba systémem, pokud vezmeme v úvahu jeho části a součásti: jeho tělo a části těla, peníze, schopnosti, cíle atd.)

Systémy musí tvořit samostatnou entitu v ohromné rozmanitosti prostředí, tj. v jiných systémech, systém musí mít své vlastní hranice a specifika. Systémy mohou tvořit cokoli: mohou to být jen věci (auto jako velmi složitý systém různých komponentů); živý tvorové (např. včelí úl); lidé jako rodina nebo komunita a velmi složitý systém lidí a přírody kolem nich.

Různé systémy lidí se nazývají společnosti. Mohou se od sebe navzájem velmi lišit: „společnost“ rodiny (řekněme, Taylorova rodina žijící vedle) nebo společnost města, společnost chudých nebo společnost leváků, společnost vzdělaných lidí atd. (někdy obrazně označujeme „společnost“ pro ostatní živočichy jako „opičí společnost“ nebo „společnost včel“ v úlu, ale slovo „společnost“ ve své základní podstatě označuje lidi.) Jeden prvek může být také součástí různých systémů a systémy samotné mohou být také součástí většího systému. V druhém případě je to obvykle systém, který se nazývá „subsystém“.

VÝVOJ

Každý systém má některé charakteristické rysy. Z určitého hlediska mohou být tyto vlastnosti hodnoceny jako dobré, nezbytné, neutrální nebo špatné apod. (Je důležité si uvědomit, že daná charakteristika závisí na vybraném pohledu: v tom případě může být totožná věc jak výhodná, tak také nevýhodná). Naše nohy jsou výhodou, pokud uvažujeme o chůzi, ale nevýhodou, pokud uvažujeme o létání.)

Určité hodnoty systému mohou být vylepšeny, tj. může být výhodnější vzhledem k danému cíli. Pokud je soubor charakteristik modifikován směrem k příznivějšímu souboru, nazýváme jej vývojem. Definice vývoje závisí na souboru hodnot; stejné vlastnosti opět lze nazvat jako vývoj nebo ne. Pokud naše nohy zesílí cvičením a budou mít více svalů, rozvíjíme naši schopnost chůze. Došlo tedy k vývoji vhodnému pro náš cíl. Pokud ale vezmeme v úvahu létání, silnější a těžší nohy nebudou výhodou, tj. z tohoto pohledu není změna našich nohou vývojem vzhledem k našemu cíli.

ZDROJE

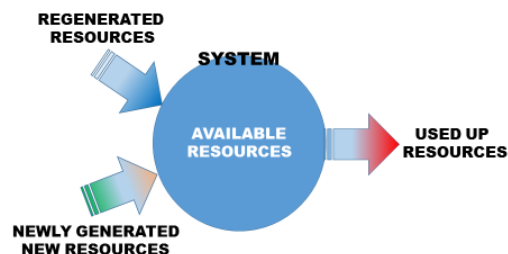
Každý systém má určité schopnosti provádět změny. Na tyto změny potřebuje zdroje. Zdroje jsou obecnější termín než energie, protože obsahují takové vlastnosti, jako je např. mozek nebo váha určité složky. Pokud vezmeme v úvahu pojem energii také v obecné rovině, můžeme

použít termín „mentální energie“ nebo „morální energie“ - což není energie v obvyklém fyzickém smyslu. Zdroje jsou nezbytné k provedení jakýchkoli změn, a zatímco k těmto změnám dochází, proces spotřebovává určité množství zdrojů (prostředků). Protože systém nemůže mít neomezené množství potřebných zdrojů, dříve nebo později se vyčerpá, tj. daná změna se zastaví, protože již nejsou k dispozici další potřebné zdroje. To znamená, že proces není udržitelný.

Samotný systém může obvykle generovat určité množství zdrojů. Stromy vytvářejí kyslík z CO₂, a tak příroda zpět „regeneruje“ určité množství kyslíku, který pro svůj život spotřebovávají živí tvorové. Pokud množství regenerovaných zdrojů pokrývá množství spotřebovaných zdrojů, je tento proces udržitelný; pokud ne, udržitelný není; zdroje budou dříve nebo později vyčerpány.

Můžeme také „pomoci“ systému získat zpět ztracené zdroje. Když pracujeme, spotřebováváme kalorie (energii), které nelze generovat jen naším tělem - musíme jíst, tj. přidávat nové zdroje potřebné pro procesy našeho těla.

Je také důležité si uvědomit, že zdroje jsou vždy určovány vzhledem k danému procesu: naše fyzická síla je kritickým zdrojem pro chůzi, ale irelevantní a nedůležitá např. při řešení matematického úkolu.

Udržitelnost systému / procesu je určena rovnováhou spotřebovaných a generovaných zdrojů: pokud je součet regenerovaných plus nově generovaných zdrojů větší než vyčerpané množství zdrojů, je systém / proces udržitelný. To znamená, že rozvoj společnosti je udržitelný, pokud současné procesy neomezují opakování stejných procesů v budoucnosti tj., aktivity současné generace ve společnosti neomezují činnosti příštích generací. To je společenská odpovědnost současné generace vůči dalším.

Zdroje lze chápat i obrazně. Každý proces produkuje odpad. Odpad je něco, co je pro daný proces nadále nepoužitelné, nebo dokonce nebezpečné. Když znečišťujeme vzduch, snižujeme zdroj „čistého vzduchu“. Podobně, když znečišťujeme půdu např. plastovými sáčky, snižujeme zdroj „čisté půdy“. Odpad však můžeme také definovat jako zdroj. Příroda ve velké míře dokáže používat odpad jako zdroj: spotřebováváme kyslík a znečišťujeme ovzduší CO₂, ale rostliny regenerují O₂ z CO₂. Podobně, když spíme, regenerujeme naši „chybějící sílu“.

Tuto schopnost naší planety reprodukovat „odpad“ zpět na využitelné zdroje- tj. čistý vzduch, čistou vodu, čistou půdu atd. musíme podporovat.

Jak bylo řečeno výše, neudržitelnost systému lze obnovit, když zapojíme větší systém obsahující náš původní subsystém. I když my CO₂ nevyužíváme, větší systém, kterým je příroda, jej využívá a vrací nám kyslík.

Podobně můžeme uvažovat o udržitelnosti společnosti na různých úrovních a uvést velmi jednoduché příklady:

1. Pokud koupíme jednu čokoládu za 1 euro a máme 100 euro, náš „proces nákupu čokolády“ není udržitelný: zdroje využijeme během 100 dní a pak už si další čokoládu nemůžeme koupit. (Tím neudržitelným zdrojem jsem v tomto případě já.)
2. Pokud mi rodiče dají jedno euro každý den, můj „proces nákupu čokolády“ se stává udržitelným ve větším systému, kterým je moje rodina.
3. Pokud rodiče nemají příjem, „rodinný systém“ není také udržitelný: tento typ příjmu také musí skončit. Pokud však rodiče vydělávají peníze, tento proces pokračuje jako „rodinný systém vydělávajících rodičů“.
4. Jelikož peníze vydělané rodiči nemusí stačit na nákup čokolády - systém/proces je opět neudržitelný. Pokud se nám dostane podpory od společnosti díky „celostátnímu procesu“, je opět systém udržitelný.
5. Pokud zdroje země nestačí k tomu, aby poskytovaly materiální podporu naší rodině, náš „národní proces“ se opět stane neudržitelným. Pokud však EU nějakým způsobem poskytne naší zemi peníze, proces se opět stane udržitelným na úrovni EU.

Zapojení větších a větších systémů však také není neomezené. Je zřejmé, že se nemůžeme v systému dostat dál, než je naše planeta, **tj. pokud je globální systém (globální procesy) neudržitelný, dostáváme se do potíží. Proto sociální odpovědnost zahrnuje podporu udržitelnosti alespoň na celosvětové úrovni.** (Teoreticky můžeme zapojit další planety a pokračovat dál, řekněme na Mars, ale stále je to pouze vzdálená, teoretická možnost.)

KONTROLNÍ OTÁZKY

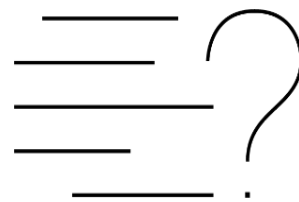
Co je to systém?

Co rozumíme pod pojmem “vývoj”?

Jak můžeme definovat pojem “zdroje”?

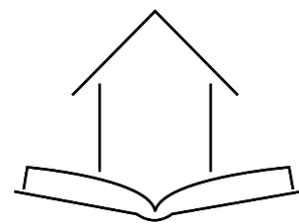
Co je myšleno pojmem rovnováha zdrojů?

Jaké úrovně sociální udržitelnosti znáš?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Popiš udržitelný proces ve vaší rodině.
2. Pokus se najít a popsat zdroj pro jeden proces, který však není zdrojem pro jiné procesy.
3. Popiš různé úrovně sociální udržitelnosti.

INDIVIDUÁLNÍ ČTENÍ

Index udržitelnosti společnosti (SSI)⁶

Index udržitelnosti společnosti (SSI) byl vyvinut Nadací pro udržitelnou společnost. Jeho úkolem je hodnotit úroveň pokroku směrem k udržitelnosti ve více než 150 zemích. Každá země je podle něj zařazena do jedné ze 3 skupin - "dimenzí prosperity".

- Environmentální blahobyť: Příroda a životní prostředí (např. kvalita ovzduší), klima a energie (např. redukce skleníkových plynů) a přírodní zdroje (např. biologická rozmanitost).
- Blahobyť osob: Základní potřeby (např. pitná voda), osobní a sociální rozvoj (např. Rovnost pohlaví) a zdraví (např. čistá pitná voda).
- Ekonomický blahobyť: Přejít na (např. ekologické zemědělství) a ekonomika (např. zaměstnanost).

Udržitelná společnost ve 21. století

Jak vypadá udržitelná společnost ve 21. století? Především je soběstačná. Obnovitelné zdroje, které neznečišťují životní prostředí, poskytující energii k řízení udržitelných energetických systémů; efektivnější zemědělské techniky a nové technologie zvyšující výnosy; a snížená spotřeba, která pomáhá eliminovat odpad.

V důsledku toho lze životní prostředí zachovat pro budoucí generace. Globální teploty by mohly přestat stoupat a kvalita vzduchu, vody, přírodních stanovišť a kritických ekosystémů by byla plně chráněna zákonem.

Stejně důležité je, že v udržitelné společnosti 21. století má každý stejný přístup k základním potřebám, jako je výživa, přístřeší, vzdělání a zdravotní péče. Ekonomické

---

⁶ <https://www.sustainabilitydegrees.com/what-is-sustainability/sustainable-society/>

systemy jsou transparentní, etické a postavené na spravedlivých postupech a společnosti používají udržitelné metody výroby a distribuce.

Praktické kroky k udržitelné společnosti

ZVÝŠENÍ VEŘEJNÉHO POVĚDOMÍ

Jednotlivci se nemohou rozhodnout pro udržitelný rozvoj, pokud nebudou vědět, jaké volby mají a země nepřijmou přímá opatření na podporu udržitelných postupů, pokud nebudou ze strany občanů vystaveni výraznému tlaku. Všechny webové stránky, projevy, hnutí a shromáždění přispívají ke zvyšování povědomí veřejnosti.

PODPORA VZDĚLÁNÍ

Propagace bezplatného a spravedlivého přístupu ke kvalitnímu vzdělání pro všechny děti, dívky i chlapce, přináší řadu pozitivních výsledků. Zvyšuje úroveň porozumění dětí o životním prostředí; zmocňuje je k tomu, aby se osobně rozhodovali např. o velikosti rodiny a životním stylu; a poskytuje světu informované a produktivní občany.

ZVÝŠENÍ VLÁDNÍCH A OBCHODNÍCH INVESTIC

Nové technologie a infrastruktury vytvořené pomocí postupů šetrných k životnímu prostředí mají potenciál transformovat moderní společnost. To je však možné pouze v případě, že vlády a podniky jsou ochotny investovat tolik potřebný kapitál do vlastního rozvoje.

KONTROLA ZDROJŮ A ELIMINACE ODPADU

Ať se nám to líbí nebo ne, zdroje Země jsou omezené. Rozsáhlé úsilí o úsporu energie a vody může mít dopad, ale osobní volby jednotlivce jsou stejně důležité. Čím více kroků

podnikneme k odstranění odpadu a zbytečné spotřeby, tím lepší výchozí pozici budou mít budoucí generace.

PŘEHODNOCENÍ HODNOT

Je současná kultura jednorázového konzumerizmu, závislosti na fosilních palivech a nadměrné používání automobilů to, co chceme předat našim dětem? Chceme překonat nerovnosti ve vzdělávání, životní úrovni a ekonomické příležitosti? Pak se musí změnit naše osobní hodnoty i naše činy.

B. OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V DIGITÁLNÍM VĚKU

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co je to životní prostředí a jeho změna během růstu jedince;*
- *co obvykle myslíme pod pojem „životní prostředí“;*
- *co znamená „přetěžování životního prostředí“;*
- *co znamená pojem „ekologická stopa“;*
- *co je myšleno pod pojmem „world overshoot day“ a co musíme udělat, abychom jej vrátili do normálu.*

Prostředí je vše, co nás obklopuje: je to příroda, ale také prostředí lidí, společnost. V závislosti na našem věku se toto prostředí mění: před narozením plodu cítí „prostředí“ matčina lůna. Vše mu slouží, vše ho chrání a vše existuje pouze pro jeho blaho. (Tento jev se někdy nazývá „prenatální pocit Boha“). Po narození dítěte je prostředím především jeho matka a zůstává tomu tak i několik měsíců, kdy si dítě začne všímat svého otce a dalších osob, které jsou s ním často přítomny; malá postel, dětský kočárek, místnost, ve které se obvykle nachází - cokoli mimo toto „prostředí“ je pro dítě obvykle děsivé.

Jak dítě roste, vidí stále více ze stávajícího světa: zahradu, lokalitu, kde bydlí, členy rodiny, další lidi, se kterými se setkává. Prostředí se tedy rozšiřuje jak ve smyslu přírody, tak i v lidském prostředí - tj. ve společnosti. Obvykle je to ve věku kolem dvou let, kdy dítě obrazně „překročí hranici domova“ - tj. začne se seznamovat se světem. Na začátku je svět velmi malé místo, které se postupně čím dál více zvětšuje.

Prostředí teenagera je obvykle hodně široké: cestoval a viděl jiná města, ba často dokonce i jiné země a společnost (lidské prostředí) je také poměrně široká: přátelé, spolužáci, jiné komunity, možná i z jiné země. Díky televizi a dalším technologiím pokrývají oba typy prostředí - jak reálný, tak virtuální - prakticky celý svět.

Pro dospělé se životní prostředí rozšiřuje z blízkého okolí na mnohem širší svět, nebo dokonce i mimo něj. Prostředí nyní zahrnuje především rodinu, ale také práci a Zemi - počínaje přírodou a sociálním prostředím od jeho vlastní malé komunity až (jako extrém) po vesmír. I když sociální (společenské, lidské) prostředí je také nedílnou součástí životního prostředí jako celku, pokud používáme pojem „životní prostředí“, nemyslíme tím pouze prostředí v naší blízkosti, ale přírodu jako celek.

Prostředí (řekněme Země) má komplexní množství **zdrojů**. Potřebujeme je, abychom mohli pracovat a žít, plnit různé úkoly. Abychom mohli dýchat, potřebujeme kyslík, který je v atmosféře, k pití potřebujeme vodu (čistou vodu), často potřebujeme zemní plyn k topení, potřebujeme olej pro různé druhy chemických procesů, potřebujeme kovové rudy, abychom mohli vyrábět některé nástroje atd. Když jsou použity zdroje, ne všechny z nich jsou užitečné pro daný úkol. Když se zdroje vyčerpají, zůstanou některé zbytky po použití: když se např. pro vytápění použije uhlí, zbude CO₂. Takové zbytky se nazývají odpad.

Zdroje a odpady jsou specifikovány vždy vzhledem k danému procesu. Zdroj pro něco (řekněme, uhlí pro vytápění) je nedůležitý pro jiný proces (jako je pití). Dále odpad po určitém použití se může stát zdrojem pro jiný proces: lidé potřebují kyslík k dýchání a odpad je oxid uhličitý, což je zase životně důležitý zdroj pro rostliny, které produkují kyslík jako odpad.

Protože prostor na Zemi je omezený, zdroje nemohou být neomezené. Některé mohou sloužit jako zdroj po miliony let (s dnešním stupněm využití; jako uran) - jiné mohou skončit během pár let nebo desítek let, jako např. přírodní olej. Země sama regeneruje některé zdroje (jako je kyslík, pomocí rostlin), ale také „neutralizuje“ a přepracovává některé odpady, například papír se může stát hnojivem. Lidé mohou také dodávat určité zdroje do životního prostředí; např. s použitím hnojiv.

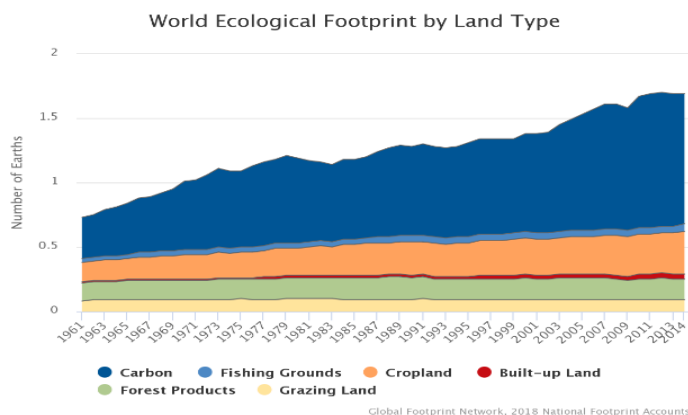

Tento proces využití toho, co jde „regenerovat“ je velmi složitý a v závislosti na konečné rovnováze se může původní množství pozemských zdrojů snížit, zůstat konstantní nebo dokonce zvýšit. **Analýza složité činnosti lidstva dokazuje, že lidstvo spotřebovává zdroje a Země je nedokáže plně reprodukovat - tj. vyčerpává se celkové množství pozemských zdrojů.** Vzhledem k míře využití a známému množství zdrojů je snadné vypočítat, jak dlouho dané zdroje vydrží, než je zcela využijeme. Země a životní prostředí je v tomto smyslu přetěžováno. V praxi to znamená, že v jednom roce spotřebujeme více, než kolik je příroda schopná za jeden rok reprodukovat. To znamená, že lidstvo může spotřebovat, dejme tomu za osm měsíců to, co naše prostředí produkuje a reprodukuje dvanáct měsíců. **Toto datum se nazývá „wold overshoot day“ (přesně je to den, kdy lidské využívání přírody přesáhne přirozeně-regenerační možnosti Země za jeden rok). V roce 2018 to bylo 1. srpna. Tento proces je velmi nebezpečný, protože zdroje se dříve nebo později mohou vyčerpat úplně.**

Naše zatížení Země lze charakterizovat takzvanou „stopou“. Čím větší je naše stopa (nazývá se často také jako ekologická stopa), tím více přetěžujeme naše životní prostředí = přetížení Země. Definováním typů a způsobů našeho zatížení můžeme vypočítat velikost naší ekologické stopy. Lze ji vypočítat pro osobu, komunitu, národ, kontinent a dokonce i pro celý svět.

Činnost a využití zdrojů lidstvem může spadat do následujících hlavních skupin:

1. Musíme někde žít, potřebujeme úkryt.
2. Musíme se živit, potřebujeme jídlo.
3. K životu potřebujeme různé zboží – oblečení, vybavení, atd.
4. Musíme se pohybovat – musíme být mobilní pro pohyb z bodu A do bodu B.

Tyto čtyři skupiny činností určují naši ekologickou stopu. K pokrytí (zajištění zdrojů) pro tyto činnosti potřebujeme / máme lesy, půdu (úrodná půda, pastviny a zastavěnou půdu), rybolov atd. Nejobecnějším zdrojem pro náš život je energie - musíme ji mít pro všechny naše činnosti. Energie - vezmeme-li v úvahu klasickou fosilní energii - je výsledkem spalování uhlí: spalujeme uhlí, když topíme, spalujeme uhlí pro výrobu energie pro stavbu domů, spalujeme uhlí (obsažené v benzínu), abychom měli energii pro pohyb vozidla, spalujeme uhlí pro energii na výrobu másla a jiných potravin, atd. To znamená, že největší část naší ekologické stopy je uhlíková stopa: globálně je to asi polovina

celkové zátěže, kterou působíme na životní prostředí. Naším největším úkolem při ochraně a ochraně životního prostředí je proto snížení spotřeby uhlíku.

Při spalování uhlí vzniká oxid uhličitý. V dalším modulu uvidíme, že CO₂ je nejnebezpečnější skleníkový plyn: jeho množství se v atmosféře rychle zvyšuje, což vede ke globálnímu oteplování a ke změně klimatu. Dále, vezmeme-li v úvahu dostupné množství fosilní energie a porovnáme ji s dnešním a budoucím využitím, dospějeme k poměrně hroživé pravdě: fosilní energie je omezená, a pokud ji využíváme tak, jak ji využíváme nyní, energetické zdroje (uhlí, ropa, plyn) budou vyčerpány velmi brzy, pravděpodobně už v životě nadcházející generace!!! **Použití fosilních zdrojů energie na bázi uhlíku je tedy nesmírně nebezpečné, a to hned dvěma způsoby: zaprvé bude pravděpodobně vyčerpáno velmi brzy a za druhé, oxid uhličitý produkovaný při výrobě energie vede ke zvýšení teploty Země a to vede k závažným změnám v životě lidstva.** To znamená, že zde máme dva okamžité a důležité úkoly: snížit spotřebu energie (tj. zvýšit energetickou účinnost) a přejít na (ještě důležitější: obnovitelné) zdroje energie, jako je sluneční energie, větrná energie, geotermální energie.

Při výpočtu ekologické stopy můžeme vše přepočítat na pozemky. Kolik hektarů lesa je potřeba k produkci kyslíku a ke snížení celkového množství CO₂? Kolik hektarů půdy je potřeba k výrobě dostatečného množství chleba? Nebo k nakrmení krav na produkci dostatečného množství mléka nebo másla...? Zároveň můžeme také spočítat území celé Země - tj. kolik hektarů půdy máme? Obě čísla můžeme přepočítat na osobu. Výpočty ukazují děsivý výsledek: abychom pokryli všechny požadavky na půdu, museli bychom

mít 1,7 Země! Tu ale samozřejmě máme pouze jednu. (Tento výsledek výpočtu je podobný „světovému dni překročení“ - ukazuje, že bychom měli mít další Zemi, abychom pokryli nadměrné využívání zdrojů po 1. srpnu 2018.

Osoby, společenství a regiony mají různé množství půdy a různou úroveň využití. Existují země, které využívají „mnohem více než jednu Zemi“ (tj. jejich ekologická stopa je velmi velká) a „půjčují si půdu“ většinou z chudých afrických zemí, jejichž stopa je menší než 1. (tj., nevyužijí vše, co mají). Belgická stopa je 7,44 ha a mají pouze 1,19 ha; Slovensko spotřebuje 4,06 ha, zatímco má pouze 2,71 ha. Na druhou stranu Kongo využívá 0,82 ha, zatímco má 3,07 ha; Zambie využívá 0,99 ha, zatímco k dispozici je 2,23 ha. (čísla z roku 2017 na jednoho obyvatele.) Tato zcela nespravedlivá situace samozřejmě nemůže pokračovat navždy.

Digitální éra může vést ke dvěma zcela opačným výsledkům. Na jedné straně se může výrazně zvýšit spotřeba energie a energetická účinnost (automatizace, účinnější elektronické řízení). Na druhou stranu se může díky digitalizaci snížit použití papíru. Dále, pohyb lidí (mobilita) může být snížen pomocí e-mailů, internetu, mobilních telefonů - tj. digitální věk může pomoci podstatně snížit nebezpečí nadměrného použití dopravních prostředků (a tím chránit životní prostředí). I přes tento fakt a digitální možnosti ale stále více cestujeme; populace Země má také brzy dosáhnout 8 miliard lidí a především bohaté země spotřebovávají stále více energie; spotřeba potravin (a zejména plýtvání potravinami!!!) také dramaticky roste v bohatých zemích - takže digitální věk a jeho vymoženosti můžou mít jak pozitivní efekt, tak také ten negativní...

KONTROLNÍ OTÁZKY

Co je to životní prostředí?

Co jsou to zdroje?

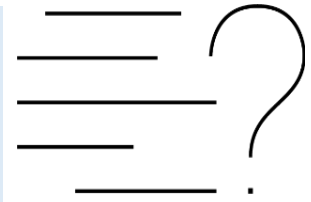
Co je to odpad?

Co je to ekologická stopa?

Co je to "World overshoot day" a kdy k němu v roce 2018 došlo?

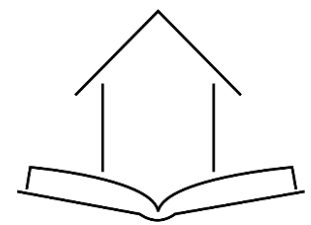
Jaký odpad vzniká spalování fosilních paliv a proč je tak nebezpečný?

Jak může digitální věk pomoci bojovat proti ekologické stopě a tím i znečištění životního prostředí?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vyhledej komponenty životního prostředí.
2. Vyhledej co nejvíce procesů, které vedou k produkci CO₂.
3. Uveď další příklady, jak může digitální věk pomoci při ochraně životního prostředí.

INDIVIDUÁLNÍ ČETBA

Důležitost ochrany životního prostředí.⁷

Publikováno: 23. května 2017

V posledních desetiletích se v důsledku lidské činnosti a neplánovaného řízení technologického rozvoje, který narušuje ekosystém, vyvstalo mnoho environmentálních problémů. Na celém světě proto vznikl spor mezi významem ochrany a zachování ekosystémů pro ochranu životního prostředí a nutností uspokojit lidské touhy obětováním životního prostředí. Podle Glosáře statistiky životního prostředí lze pojem „ochrana životního prostředí“ definovat jako prevenci k zachování standardní zdravé úrovně environmentálního prostředí snížením produkce znečišťujících látek v environmentálním prostředí (1997, internet). Různé lidské činnosti mají mnoho nežádoucích účinků na životní prostředí, které mohou ohrožovat lidské zdraví, hospodářské, přírodní zdroje a genofond ekosystémů, jako jsou znečištění, skleníkový efekt, globální oteplování a eroze půdy. Ochrana životního prostředí stojí za boj z několika důvodů. Za prvé, znečištění životního prostředí je jedním z hlavních důvodů, proč bychom měli bojovat za ochranu životního prostředí. Kromě toho je globální oteplování jedním z následků odlesňování. Oteplování klimatu a s ní související povodně také zvyšují příležitost k šíření škůdců a chorob.

Znečištění lze rozdělit do čtyř typů; znečištění vody, znečištění ovzduší, tepelné a zvukové znečištění. Fosilní paliva používaná ve většině továren, použití ropy a plynu pro pohon vozidel jsou hlavní příčinou znečištění ovzduší. Znečištění životního prostředí může být považováno za škodlivé v tom smyslu, že může do velké míry ovlivnit lidské zdraví a lidský život (Gan, 2006, 311). Vzhledem k výše uvedenému by ekologové měli bojovat za lepší životní prostředí, protože znečištění způsobené spalováním fosilních paliv bude mít za následek vážné environmentální problémy, jako je výskyt kyselých dešťů v důsledku produkce oxidu siřičitého (SO₂) a oxidu dusnatého (NO). Casiday a

---

⁷ <https://www.ukessays.com/essays/environmental-sciences/the-importance-of-environmental-protection-environmental-sciences-essay.php#citethis>

Frey uvedli, že proces spalování fosilních paliv nejen zvyšuje koncentraci oxidu uhličitého (CO₂) v atmosféře, ale je také hlavním zdrojem vysoké úrovně oxidu dusnatého (NO) a oxidu siřičitého (SO₂) v ovzduší. To jsou dva hlavní reaktanty, které způsobují tvorbu kyselého deště. Kyseliny obsažené v kyselých deštích mění pH říční vody a jezer, která pak narušují přírodní stanoviště vodních organismů a snižují šanci na jejich přežití, například ryby nemohou přežít kvůli nedostatku kyslíku. Kromě toho mohou nerozpustné ionty hliníku přidané do vody způsobit, že se voda stane jedovatou, což je také známo jako znečištění vody (1998, internet). Například Norsko obviňuje Británii, že moře a jezera jsou po mnoho let tráveny kyselými dešti ze znečištěného ovzduší, které pochází z britských elektráren (Nova Science In The News, 1997, internet).

Globální koncentrace oxidů uhlíku se zvýšila především vzhledem ke spalování fosilních paliv a také kvůli lidským činnostem, jako je odlesňování. Důvody odlesňování jsou obvykle způsobeny kácením lesů kvůli těžbě dřeva, ale také kvůli hledání nové půdy pro chov zvířat. Les je všeobecně znám jako „uhlíkový jímač“, protože stromy fungují jako pohlcovač oxidu uhličitého a zpětně při tomto procesu uvolňují kyslík do atmosféry. Neplánované odlesňování však významně snížilo koncentraci kyslíku (O₂) a způsobilo nárůst teploty Země. Christopher Monckton rovněž zdůrazňuje, že každé zdvojnásobení koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře postačuje ke zvýšení globální povrchové teploty o 3,26 ° C (2008, 3). Nárůst globální teploty způsobuje výrazné tání ledu. Například, podle organizace My Eco Project Organization, zprávy o tání ledu v Arctic Retreat na konci léta 2007 překvapily odborníky, kdy každotýdenní úbytek arktického mořského ledu byl tak velký, že by mohl zaplnit území velké jako dvě Velké Británie (2009, internet). Mezitím následkem tání ledu v Arktidě dochází ke zvýšení hladiny mořské vody. Podle důkazů shromážděných Shepherdem a jeho týmem bylo zjištěno, že hladina mořské vody vzrostla o 2,6% (University Of Leeds, 2010, internet). Kromě toho bude v budoucnu kvůli tání ledu čelit vyhynutí také populace ledních medvědů. Na základě zprávy z National Geographic News a několika studií, které provedla americká vláda, se ukázalo, že tání arktického ledu způsobené globálním oteplováním ohrozí dvě třetiny světové populace ledních medvědů, kteří budou v roce 2050 čelit úplnému vyhynutí. (Roach, 2007, 1). Vzhledem k výše uvedenému by měli ekologové o to více bojovat za lepší životní prostředí a zachránit naši Země.

Kromě toho by měla být zavedena ochrana životního prostředí v důsledku klimatických změn a povodní, které zvyšují riziko šíření škůdců a chorob. Některé infekční nemoci, jako je malárie, horečka dengue, cholera a encefalitida, se také mohou rychle šířit do všech oblastí skrze komáry, mouchy a jiný hmyz, který je obvykle přizpůsoben pouze životu v teplém podnebí. Jak uvádí Světová zdravotnická organizace, kontaminace vodních zdrojů v důsledku výskytu povodní zvyšuje šance na nákazy vodou přenášenými chorobami a také na to, aby komáři mohli přenášet choroby do různých oblastí (2010, internet). Malárie a horečka dengue ohrožují jihovýchodní Asii a ostrovy jižního Pacifiku v důsledku změny klimatu, protože zvyšují populaci komárů a migraci uprchlíků (Allianz Knowledge Partnership, 2008, internet).

Lze tedy dojít k závěru, že povodně a změna klimatu může zničit naše bezpečné zdravotní prostředí. Navíc vysoká teplota v řekách podporuje nárůst řas, které způsobují, že se index znečištění vody zvýší a sníží množství kyslíku dodávaného do vodních organismů. Protože se znečištění říční vody dramaticky zvyšuje, zvyšuje se také úroveň biochemické spotřeby kyslíku, která je známá jako hladina BSK. Čím vyšší je hladina biochemické spotřeby kyslíku, tím vyšší bude úroveň znečištění. Například velké množství modrozelených řas devastuje vodu svou povahou univerzálního rozpouštědla a ohrožuje vodní zdroje uvolňováním toxinů. Onemocnění a infekce, které mohou toxiny řas způsobit, jsou bolest v krku, gastroenteritida a infekce kůže nebo očí (Ministerstvo životního prostředí, změna klimatu, energie a voda, 2010, internet).

Shrnutí

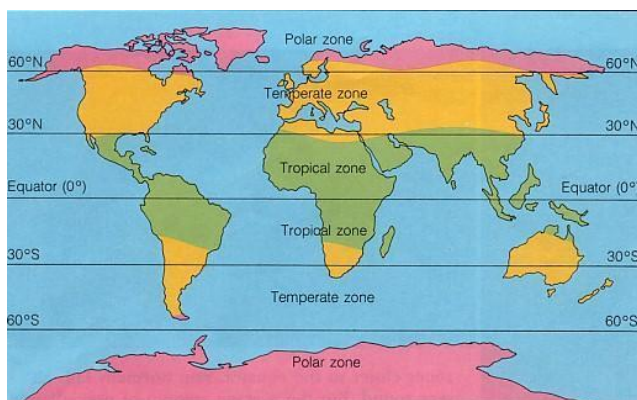
Závěrem lze říci, že existuje několik výše popsaných důvodů, které silně podporují argument bojovat za ochranu životního prostředí. Mezi hlavní důvody patří znečištění ovzduší, které zvyšuje koncentraci oxidu uhličitého v atmosféře, který dále způsobuje tvorbu kyselého deště. Dalším důvodem je jeden z vedlejších účinků odlesňování, kterým je zvýšení globální teploty a tání ledu. Kromě toho se globální oteplování mění v povodně, které napomáhají výskytu a rozšiřování škůdců a nemocí, jako je malárie a horečka dengue. Proto by mělo být životní prostředí chráněno pro lepší život v budoucnosti.

C. BOJ S KLIMATICKÝMI ZMĚNAMI

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co je to „klíma“;*
- *jaký je nejdůležitější faktor určující klíma na Zemi;*
- *co se stane se slunečními paprsky prostupujícími atmosféru a povrch Země;*
- *jak funguje skleníková a co je „skleníková efekt“;*
- *které jsou nejdůležitější skleníkové plyny;*
- *jaké jsou charakteristiky změny klímatu (globální oteplování);*
- *jaké jsou nejdůležitější úkoly v boji proti změně klímatu.*

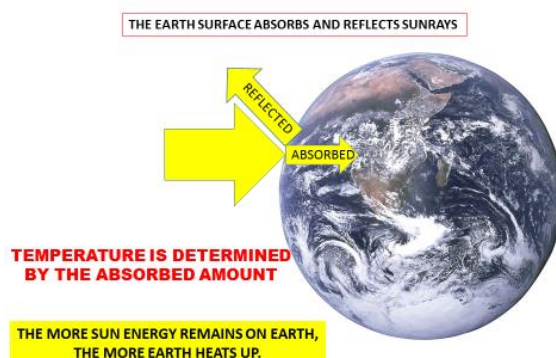
Podnebí je dlouhodobá charakteristika počasí (většinou udávaná převážně teplotou) dané oblasti. V závislosti na regionu můžeme hovořit o „místním klímatu“ (např. existují známá „větrná místa“), „regionálním klímatu“ (jako „evropské klíma“) a také „globálním klímatu“. Zeměkoule (Země) je rozdělena do různých klímatických zón.

Klímatické zóny závisí na tom, jak sluneční paprsky dopadají na povrch Země: čím kolmější (bližší k 90°) je tento úhel, tím vyšší je teplota. Takové podnebí se nachází kolem rovníku a tato zóna se nazývá tropická. Na druhé straně, na pólech, dopadají sluneční paprsky na povrch pod velmi malým úhlem, proto je zde klíma chladné. Tato zóna se nazývá zónou polární.

Je zřejmé, že se v průběhu let mění i teplota: v Evropě může na některých místech klesnout teplota v zimě běžně i k -25° , teplota v létě může být naopak až $+40^{\circ}$. Proto se vždy počítá průměr, a to z dlouhodobého hlediska: mohou existovat teplejší nebo chladnější roky, ale dlouhodobý průměr ukazuje charakteristický rys klimatu.

Některé ze slunečních paprsků dopadajících na povrch Země jsou pohlceny, ostatní se odrážejí zpět do vesmíru. Absorbované paprsky určují teplotu: čím více paprsků je absorbováno, tím vyšší je teplota. Míra absorbování závisí na vlastnostech povrchu (např. barvě): z fyziky známe koncept „absolutního černého tělesa“, které absorbuje všechny přicházející paprsky (podobně můžeme definovat „absolutně bílé těleso“, které všechny paprsky odráží). Skutečná tělesa jsou vždy mezi nimi.

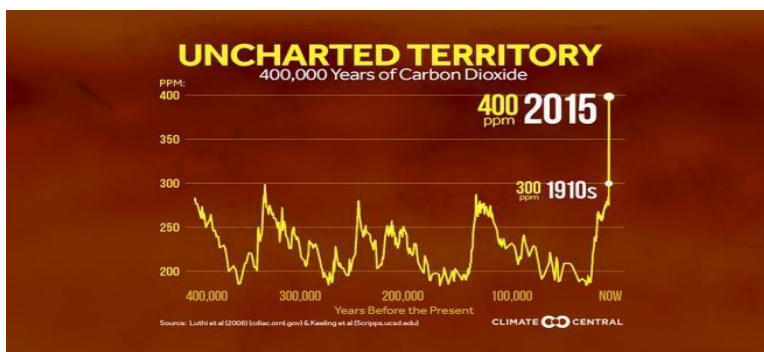

Existují materiály, které se chovají jako zrcadlo: odrážejí paprsky zpět. Tento jev se používá ve sklenících k pěstování rostlin, i když je venkovní teplota nízká: sklo propouští příchozí paprsky, ale odráží odcházející paprsky zpět na povrch půdy. Proto je teplota uvnitř skleníku vyšší a umožňuje pěstovat zeleninu také, řekněme, v zimě.

Jedou z látek, které zpět odráží paprsky, je již známý oxid uhličitý. CO_2 je téměř vždy výsledkem spalování (např. spalování uhlí). (Spalování je oxidace, tj. má něco společného s kyslíkem). Oxid uhličitý a několik dalších plynů s podobnými vlastnostmi „odrážejícími teplo“ (např. Metan a oxid dusný) se nazývají „skleníkové plyny“. Ze

skleníkových plynů je oxid uhličitý nejčastější a nejnebezpečnější. V atmosféře byl v určité míře obsažen vždy a jeho koncentrace byla víceméně konstantní po stovky tisíc let. Od průmyslové revoluce se však jeho koncentrace ohromně zvýšila.

Grafika ukazuje, že koncentrace CO₂ byla vždy pod 300 ppm (parts per milion - dílů na milion - 300 ppm znamená 300 molekul CO₂ z milionu molekul celkem). V dnešní době je koncentrace kolem 400 ppm - a zvýšila se hlavně během minulého století.

Zvýšení CO₂ v atmosféře nevyhnutelně vede k vyšším teplotám Země. Tropické počasí bude ještě teplejší a polární teploty v chladném podnebí půjdou také výrazně nahoru. Jelikož jsou póly pokryty sněhem a ledem, značná část z nich se rozpustí. To je nebezpečné hlavně ze dvou důvodů: zaprvé to velmi výrazně zvyšuje hladinu moře; za druhé, lidstvo ztrácí většinu svých zásob sladké vody. Vzhledem k nárůstu hladiny moře se může geografie Evropy dramaticky změnit a desítky velkých měst jako Helsinky, Amsterdam, Brusel, Oděsa, Stockholm, Benátky a mnoho dalších zmizí pod vodou.

Klima bude teplejší i v mírném pásmu. Zažíváme to již nyní: velké řeky jako Dunaj mají extrémně nízkou hladinu vody. Výrazně trpí také zahradnictví a zemědělství: v důsledku horkých dnů a menších srážek se rychle zvyšuje počet suchých a horkých let, což se projevuje na kvalitě a množství různých plodin.

Změna klimatu (nazývaná také jako globální oteplování) je extrémně nebezpečným jevem, který může zcela změnit život lidstva. I z tohoto důvodu se spojily národy, aby učinily kroky ke snížení emisí CO₂ do atmosféry. Protože jsou emise spojeny především s výrobou energie, musíme výrazně zvýšit energetickou účinnost. Je to ovšem nutné i z toho důvodu, že fosilní zdroje energie, jako je uhlí, ropa a zemní plyn, nejsou nevyčerpatelné, a pokud je budeme nadále využívat ve stejném množství, jak je tomu dnes, může dojít k jejich vyčerpání už během několika desítek let.

Boj proti klimatickým změnám je proto vysoce postaven na našem seznamu priorit ve sféře sociální odpovědnosti; je to jeden z nejdůležitějších problémů v odpovědnosti za budoucnost.

KONTROLNÍ OTÁZKY

Co je to klima?

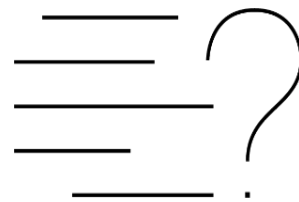
Jaké klimatická pásma se na Zemi vyskytují?

Jaký je hlavní důvod existence několika různých klimatických pásem na naší planetě?

Proč je CO₂ nebezpečné pro naše klima?

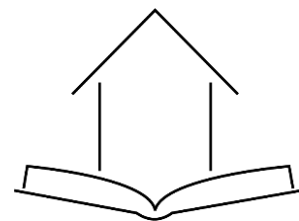
Při kterém procesu se ve velké míře tvoří oxid uhličitý?

Co můžeme dělat my v boji s klimatickými změnami?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Zjisti a vysvětli, proč a jak při výrobě energie vzniká CO₂!
2. Najdi a vysvětli, na jakém principu funguje skleník!
3. Zkus najít, jak se v poslední době změnila ledová pokrývka na pólech!
4. Najdi a vytvoř seznam způsobů, jak je možné snížit emise CO₂!

SAMOSTATNÁ ČETBA

Jaká jsou tři základní klimatická pásma na zemi?⁸

Emily Beach; Aktualizováno 23. dubna 2018

Od zamrzlé ledové tundry poblíž polárního kruhu, až po svěží tropické deštné pralesy, které se rozprostírají kolem rovníku, se s každým posunem zeměpisné šířky dramaticky mění zemské klima. Mezi těmito polárními a tropickými extrémy má mnoho velkých měst světa mírnější podmínky v mírném klimatickém pásmu.

Zemské klima lze rozdělit do tří hlavních zón: nejchladnější polární zóna, teplá a vlhká tropická zóna a mírná zóna.

Polární zóna

Tyto klimatické zóny vyplňují oblasti v polárním a antarktickém kruhu a sahají od 66,5° severní a jižní šířky po póly. Polární zóna je charakterizována krátkým, chladným létem a dlouhou, velmi chladnou zimou, a to zejména v zimních měsících. Daleké severní části Kanady, Evropy a Ruska spadají do této klimatické zóny. Dál na sever a na jih představují ledové pokrivy, které tvoří Grónsko a Antarktidu, podoblast zóny polárního podnebí známou jako zóna ledového pokryvu. V ledových pokrývech teplota zřídka, pokud vůbec, stoupá nad bod mrazu, a to i během nejteplejších měsíců let.

Mírná zóna

Mírné podnebí se rozprostírá od jižního okraje polárního kruhu k obratníku raka na severní polokouli a od severního okraje antarktického kruhu k obratníku Kozoroha na jižní polokouli a klesá mezi 23,5 a 66,5 stupně severní a jižní šířky. Mírné klimatické zóny jsou charakteristické teplým až horkým létem a chladnou zimou s největšími teplotními výkyvy

---

⁸ <https://sciencing.com/earths-three-major-climate-zones-5186.html>

v průběhu celého roku ze všech klimatických zón. Podnebí v mírných oblastech sahá od chladných, zasněžených zim v Nové Anglii po mírné počasí spojené se Středozemním mořem nebo podnebí Jižní Kalifornie. Do této klimatické zóny spadá velká část Spojených států, Evropy a jižní poloviny Jižní Ameriky.

Tropická zóna

Tropická klimatická zóna sahá od obratníku raka ($23,5^\circ$ severní šířky) k obratníku kozoroha ($23,5^\circ$ jižní šířky), s rovníkem přímo uprostřed této zóny. Podnebí uvnitř tropické zóny se liší v tropických vlhkých oblastech deštného pralesa, po sušší a polosuché klima severní Afriky nebo střední Austrálie. V tropické vlhké zóně je počasí velmi horké, s častými srážkami a malými teplotními výkyvy. Suché a polosuché oblasti zažívají vlhká, teplá léta a chladnější, sušší zimy, s mnohem většími teplotními změnami než tropické vlhké zóny.

Shrnutí

Úhel dopadajících slunečních paprsků hraje hlavní roli při vytváření klimatických zón Země. Díky sklonu Země slunce dopadá na oblast kolem rovníku v téměř ve svislém úhlu, čímž do této oblasti dodává výraznou sluneční energii. Blíže k pólům, slunce dopadá na Zemi v mnohem mělčím úhlu, což má za následek menší působení slunečních paprsků a s ním spojeným teplem ve srovnání s tropickou zónou. Převládající větry a mořské proudy pak přenášejí tuto sluneční tepelnou energii po celém světě. Faktory, jako je nadmořská výška a blízkost k pobřeží, pomáhají vysvětlit klimatické změny v klimatických zónách.

VIII. OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ ROZVOJ

Osobnostní rozvoj představuje kontinuální proces, v rámci kterého se každý den mění naše osobnost k lepšímu.

Nikdo z nás se nenarodil jako tvor dokonalý či vzdělaný, ale každý z nás se může snažit o sebepoznání, o osvojení si dovedností a nových typů chování, díky kterým bychom naplnili svůj osobní i profesní život. Každý z nás by měl nejlépe vědět, co od života chce a co potřebuje k naplnění svých potřeb a tužeb.

Po celý život získáváme mnoho znalostí a dovedností, učíme se ve škole, od rodičů, našich učitelů, kteří nám poskytují rady a jakýsi návod. Kdybychom od začátku věděli, co budeme v životě dělat a jaké možnosti budeme mít, naše cesta by byla jednodušší a nepotřebovali bychom se učit průběžně. Jinými slovy, měli bychom více času na osobnostní rozvoj.

Osobnostní rozvoj je proces celoživotní. Je to způsob, jak zhodnotit naše schopnosti vzhledem k našemu životnímu cíli a k cílům, které jsme si stanovili, abychom dosáhli a maximalizovali svůj potenciál.

A. SEBEPOZNÁNÍ A SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

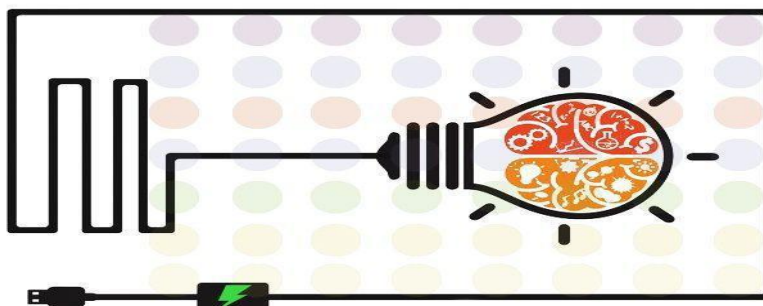
- *co je sebeuvědomění;*
- *jakými způsoby ho můžeme dosáhnout;*
- *které znaky nám naznačí dosažení sebeuvědomění si;*
- *co je sociální identita.*

SEBEUVĚDOMĚNÍ, KLÍČ K ÚSPĚCHU

Co znamená sebeuvědomění? Můžeme jej charakterizovat jako celkovou znalost své osobnosti. Mladí lidé však velmi často sami sebe vidí a vnímají jinak. Výsledkem je často to, že dobrovolně tráví svůj čas s přáteli, kteří na ně mají svým chováním negativní vliv, a to vše se ještě odehrává ve špatném prostředí.

Znaky toho, že jsme dosáhli sebeuvědomění:

- Definujeme své silné a slabé stránky.
- Identifikujeme jednotlivé kroky k dosažení stanovených cílů.
- Jsme schopni rozpoznat své chyby a poučit se z nich.
- Rozumíme svým pocitům, o kterých dokážeme mluvit.
- Jsme empatičtí k potřebám a pocitům jiných lidí.
- Všímáme si, jak naše chování ovlivňuje ostatní.

Jak můžeme obohatit sami sebe?

- K lepšímu vyjadřování vám pomůže rozšíření tzv. slovníku emocí.
- Zpochybněte svá přesvědčení.
- Uvědomte si vlastní myšlenky a pocity.
- Žádejte konstruktivní zpětnou vazbu od lidí, kterým věříte.

Dosažením sebeuvědomění nám může pomoci uspět v osobním i společenském životě, neboť si můžeme stanovit ty správné cíle, efektivně komunikovat s lidmi kolem sebe, ovládat své emoce a vytvářet „zdravé“ hranice.

Jak technologie ovlivňují naše sociální dovednosti

V dnešní době se běžně stává, že teenageři tráví spoustu času se svými technologickými zařízeními a prostředí kolem sebe ignorují. V digitálním světě je většina komunikace realizována přes klávesnici nebo dotykový displej a mladí lidé již často neovládají základy rozhovoru. Sociální média nás mohou spojovat, ale zároveň i izolovat, neboť sociální média nás spojují v rámci digitálního světa, ale zároveň vytváří jakýsi deficit sociálních dovedností, a to právě u mladších lidí.

K čemu to může vést:

- Ztráta očního kontaktu;
- Ztráta schopnosti telefonovat;
- Ztráta pozornosti;
- Ztráta vnímání prostředí kolem sebe samého.

Jak správně využívat sociální média:

- Snažte se omezovat používání technologií při jídle, učení se a dalších jiných aktivitách.

- Vypněte všechny přístroje alespoň jednu hodinu před spaním a nechejte je vypnuté ještě hodinu po probuzení.
- Dopřejte si několik dní volna od sociálních médií.

Povinnost školy:

Povinností školy je podporovat rozvoj odpovědných a etických občanů v digitálním světě.

- Naučte žáky, jak se bezpečně v digitálním světě pohybovat.
- Informujte je, jak mají bojovat s kyberšikanou.
- Připomeňte jim, že oni jsou těmi, kdo mohou s rozmyslem, efektivně a eticky vytvářet digitální svět.
- Donuťte je přemýšlet o tom, jak, kdy, proč a za jakým účelem technologie využívají.

SOCIÁLNÍ MÉDIA A IDENTITA

Sociální média lidem pomáhají rychle a snadno komunikovat s okolím. U každého z nás mohou zapříčinit vznik nové digitální identity. Ve skutečnosti se však tato digitální identita s tou skutečnou úplně nemusí shodovat.

Digitální identita by v sobě měla zahrnovat etické a vhodné užívání digitálního prostředí. Digitální identita například umožňuje příjemci potvrdit, že odeslaný email byl odeslán právě námi. Můžeme ji tedy používat jako „průkaz totožnosti“ ve virtuálním prostředí.

Nebezpečí, která mohou nastat:

- Kvůli anonymitě světa internetu vždy hrozí, že nás někdo podvede.
- Informace při sdílení dat mohou odhalit příliš mnoho osobních údajů o vašem životě a to může vést k nežádoucím jevům.
- Nezapomínejte na to, že vše, co o sobě sdělíte, vás bude následovat.
- Můžete se stát obětí kyberšikany.

Naši avataři (námi vytvořené osobnosti v digitálním prostředí) mohou být vyčerpávající:

Ani ti, kteří s nejlepšími úmysly touží udržet své “*avataři*” co nejautentičtější, nemohou vždy sami sebe prezentovat v plném rozsahu. Lidské osobnosti jsou na to příliš složité a dynamické.

Naši avataři nejsou bez následků. Berme je proto vážně!

KONTROLNÍ OTÁZKY

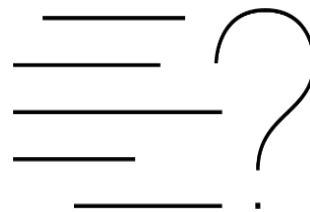
Co je sebeuvědomění?

Jakými technikami můžeme získat sebeuvědomění?

Co jsou tzv. sociální dovednosti?

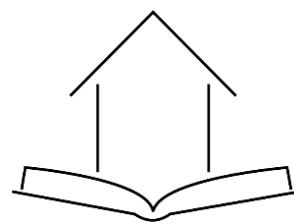
Jmenuj tři způsoby, jak můžeme využívat digitální identitu.

Jak se můžeme vypořádat s nebezpečím, které v sobě sociální média mohou ukrývat?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vyplněním tohoto pracovního listu získáte povědomí o svých **silných a slabých stránkách** a o tom, jaký způsob žádosti o pomoc je vám blízký.

- Jsem silný/á v těchto oblastech: _____
- Zápasím s: _____
- Na škole mám nejraději: _____
- Na škole je nejvíce stresující: _____
- Rád/a bych někomu pomohl/a s: _____
- Když potřebuji pomoc, je mi příjemné o ni požádat následujícími způsoby: _____

2. Vytvořte čtyři skupiny a pomocí diskuze se pokuste nalézt řešení k problému, kterému denně čelíte. O své nápady se podělte s ostatními skupinami. Každá prezentace týmu by měla trvat kolem deseti minut. Během diskuze se ujistěte, že odpovídáte na otázku, že se v mluvení střídáte, že zůstáváte u tématu. Dívejte se

vždy směrem k posluchačům, udělejte si alespoň jednu poznámku a položte alespoň jednu otázku. Výsledkem diskuze bude společné řešení stanoveného problému.

3. Vyberte si své oblíbené sociální medium a napište, proč je pro vás v životě důležité, ale i jaká nebezpečí zároveň skýtá.

B. POTŘEBY A ZÁJMY V POROZUMĚNÍ

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *co znamená učení k porozumění;*
- *co je motivace;*
- *jaký je rozdíl mezi empatií a sympatií;*
- *co představuje manipulace.*

CO JE UČENÍ K POROZUMĚNÍM?

Navzdory tomu, že se značné pozornosti ve vzdělávání dostává znalostem a dovednostem, nezaručují, že probíranému tématu bude porozuměno. Je obecně známo, že lidé získávají znalosti během svého života, aniž by hluboce chápali jejich základ a způsob, jak je správně používat. Ale bez těchto schopností jsou znalosti téměř k ničemu! Z dlouhodobého hlediska musí vzdělávání směřovat k aktivnímu využívání znalostí a dovedností. Zkrátka musíme učit k porozumění, aby nám vzdělávání přinášelo dlouhodobé přínosy.

Čtyři zásadní otázky týkající se výuky:

- Co bychom měli učit?
- Co je důležité k porozumění?
- Jak budeme učit k porozumění?
- Jak mohou studenti a učitelé vědět, čemu studenti rozumějí a jak mohou studenti rozvíjet hlubší porozumění?

Co znamená rozumět tématu? Skutečným smyslem učení by mělo být skutečné zapojení do všech aktivit směřujících k porozumění. Studující musí trávit větší část svého času činnostmi, které vyžadují zevšeobecňování, hledání nových příkladů, provádění aplikací

a práci prostřednictvím dalších aktivit. A musí tak činit promyšleně, s patřičnou zpětnou vazbou, která mu pomůže k lepším výkonům.

Stručně řečeno, typické učebny neposkytují dostatečnou přítomnost promyšlené angažovanosti v aktivitách vedoucích k porozumění. Abychom získali porozumění, které chceme, musíme stát tento cíl v popředí.

JAK VYUČOVAT K POROZUMĚNÍ?

- **Učinit z učení dlouhodobý proces zaměřený na myšlení.** Učení je proces dlouhodobý, měli bychom se soustředit na osvojení si postupu správného učení.
- **Zajistěte bohaté průběžné hodnocení.** Nabídka kritérií, zpětné vazby a příležitostí k zamyšlení je nezbytná k tomu, abychom se dobře naučili výkonům porozumění. Tradičně přichází hodnocení na konci tématu a zaměřuje se na zhodnocení znalostí. Bezprostředním vzdělávacím potřebám studentů však neslouží příliš dobře. Aby se studenti mohli efektivně učit, potřebují kritéria, zpětnou vazbu a příležitosti k zamyšlení od počátku jakékoli výuky (srov. Baron, 1990; Gifford a O'Connor, 1991; Perrone, 1991b).
- **Podporujte učení s názornými ukázkami, prezentacemi.** Způsob, jakým jsou informace prezentovány, může nesmírně ovlivnit to, jak dobře tyto informace podporují porozumění.

- **Věnujte pozornost vývojovým faktorům.** Proces učení by měl být upraven podle toho, co se studenti mohou/nemohou naučit. Musíme respektovat jejich věk a obecně veškeré vývojové faktory.
- **Představte studentům daný obor.**
- **Podporujte transfer učení.**
- **Pomáhat studentům navazovat styky,** které by jinak nemuseli navazovat, a pomáhat jim pěstovat duševní návyky navazování vztahů (Brown, 1989; Perkins and Salomon, 1988; Salomon and Perkins, 1989).

PROČ JE DŮLEŽITÁ EMPATIE

Co je empatie? Je to jednání k porozumění, uvědomění si citlivosti a zprostředkovaně prožívání pocitů, myšlenek a prožitků jiného z minulosti nebo přítomnosti, aniž by pocity, myšlenky a prožitky byly plně sdělovány objektivně explicitním způsobem.

Sympatie a empatie jsou úzce příbuzná slova, sdílející společný původ a podobné okolnosti, na nichž se každé z nich hodí. Nejsou však synonymem. Pro začátek, sympatie může odkazovat na sdílení nebo schopnost sdílet pocity jiné osoby, zatímco empatie má tendenci být používána k představování si nebo schopnost představovat si pocit, který někdo skutečně má.

Typy empatie

- **Kognitivní empatie:** je schopnost pochopit, jak se člověk cítí a co si může myslet. Kognitivní empatie z nás dělá lepší komunikátory, protože nám pomáhá předávat informace způsobem, který nejlépe osloví toho druhého.
- **Emoční empatie** (známá také jako afektivní empatie) je schopnost sdílet pocity jiné osoby. Někteří to popisují jako „*tvou bolest v mém srdci*“. Tento typ empatie pomáhá budovat emocionální spojení s ostatními.
- **Soucitná empatie** (známá také jako empatická starost) jde nad rámec pouhého porozumění ostatním a sdílení jejich pocitů. Ve skutečnosti nás nutí jednat, pomáhat, jak jen můžeme.

ROZDÍL MEZI MOTIVACÍ A MANIPULACÍ

Motivace je slovo odvozené od slova motiv, což označuje potřebu, touhu, přání nebo pohnutku uvnitř jedince. Je to proces podněcování lidí k činům vedoucím k dosažení cílů.

Lidské chování je cílené. Motivace způsobuje cílené chování. Potřeby lze řešit a cíleně uspokojovat právě prostřednictvím motivace. Viz tzv. Maslowova pyramida potřeb. Potřeby jedince slouží jako hnací síla lidského chování.

Motivace je důležitá jak pro studenty, tak pro učitele. Motivovaní učitelé inspirují studenty k soustředění. A studenti motivovaní k učení inspirují učitele k učení.

Motivace je důležitá pro efektivní řízení času, pro efektivní zvládnání každodenních životních výzev, příležitostí, aby bylo možné jít dál a dosahovat cílů. Motivace nám pomáhá řídit náš čas a stát se produktivními a prospěšnými.

Motivace je důležitá i v lidském životě. Lidský vývoj je neustálým procesem a každý den musíme překonávat mnoho překážek. Těmi mohou přírodní katastrofy, nevzdělaná

společnost, špatné vládní postupy apod. Ale když sami v sobě poskytneme motivační prostředí, náš smysl se aktivuje.

CO JE MANIPULACE?

Manipulace je „šikovné“ zacházení, ovládní nebo používání něčeho nebo někoho. Manipulace znamená získat to, co chcete, ignorováním nebo poškozováním tužeb druhých. Manipulátoři používají šarm, přesvědčování, přemlouvání, lstí a klamání.

9 klasických rysů manipulativních lidí:

- Lidé manipulující s lidmi nemají schopnost oslovit jiné lidi, v důsledku toho vytvářejí určité scénáře. Často se domnívají, že jejich způsob řešení situace je jediný možný, protože jen tak jsou uspokojovány jejich potřeby, a to je vše, na čem jim záleží. Jinými slovy mají tendenci ignorovat to, co si ostatní lidé myslí nebo cítí.
- Manipulativní lidé nemají hranice. Jejich potřeby jsou pro ně prioritou, i když někdy ubližují jiným lidem.
- Manipulátor se snaží vyhnout odpovědnosti a nevdá mu ani to, že nevdá obviňovat ostatní. Jejich morálka jim nebrání odmítnout odpovědnost za své činy.

V konečném důsledku se vás mohou pokusit přimět k tomu, abyste převzali zodpovědnost za uspokojování jejich potřeb a nenechali žádný prostor pro naplnění těch vašich.

- Manipulující lidé se živí naší citlivostí, emoční citlivostí a zejména svědomitostí. Někdy vás pochválí za vaši dobrotu a laskavost. Ale postupem času bude chvála těchto vlastností minimalizována, protože jste využíváni ve službách někoho, komu na vás opravdu nezáleží. Chtějí z vás vytěžit co nejvíc tak, aby bylo poslouženo jejich potřebám.
- Skvělým znakem těchto lidí je způsob, jakým o vás mluví, když nejste „vpředu“. Jsou mistry v „triangulaci“ – vytvářejí scénáře a dynamiku, které umožňují intriky, rivalitu, žárlivost a podněcují a podporují disharmonii.
- Nikdy neztrácejte čas snahou vysvětlit, kdo jste, lidem, kteří tomu nechtějí porozumět.
- Snažte se zaměřit spíše na to, co lidé dělají, než na to, co říkají. Vždy si pamatujte, že to, co člověk říká a dělá, jsou dvě velmi odlišné věci. Pozorujte někoho zblízka, nevymlouvejte se na nikoho a na nic - obvykle to, co vidíte, je pravda.

Soustřeďte se na svou víru. V tomto směru není pro nikoho snadné manipulovat s vaším myšlením.

KONTROLNÍ OTÁZKY

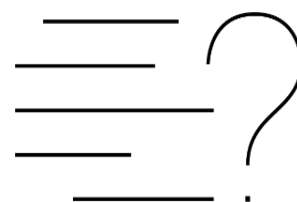
Jaký je rozdíl mezi učením a učením k porozumění?

Jaký to má význam učit k porozumění?

Jaké jsou základní kroky, kterými se musí někdo řídit, aby učil k porozumění?

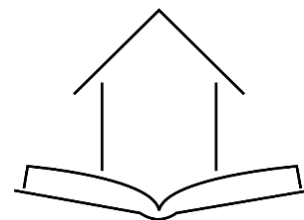
Jaký je rozdíl mezi empatií a sympatií?

Co je to manipulativní chování a jak ho poznáte?

DOMÁCÍ ÚKOL

1. Vyberte si téma a pokuste se ho spojit s co nejvíce dalšími tématy.

---

2. Zkuste si zapsat jednu ze svých oblíbených aktivit. Vyberte si pokaždé jednu aktivitu a diskutujte ve třídě o možných motivech, které vás vedou k výběru této činnosti. (Všimněte si, že každá osoba spřízněná se svou osobností jedná jinak).

C. JAK ROZLIŠOVAT MOTIVACI OD MANIPULACE

Po prostudování tohoto modulu budou žáci schopni porozumět:

- *jaký je rozdíl mezi motivací a manipulací;*
- *jaké jsou způsoby ochrany proti manipulaci;*
- *jak kontrolovat zdroje;*
- *co je to test CRAAP.*

JAK MŮŽE JEDINEC ROZPOZNAT, ŽE S NÍM BYLO MANIPULOVÁNO?

Oblíbenými “zbraněmi” manipulátorů jsou: vina, stěžování, srovnávání, lhaní, popírání, předstírání nevědomosti nebo nevinu, vina, úplatkářství, podkopávání, hry mysli, předpoklady, zvraty, emocionální vydírání, vyhýbavost, zapomínání, falešné znepokojení, soucit, omluvy, lichocení, dary a laskavosti.

Běžnou technikou manipulátorů je používat vinu, popírat jejich sliby, dohody nebo rozhovory nebo zahájit hádku a obviňovat vás za něco, co jste neudělali, aby nad vámi získali moc, případně sympatie. Manipulátoři často vyjadřují předpoklady o vašich úmyslech nebo o tom, čemu věříte a pak na ně reagují tak, aby ospravedlnili své pocity nebo činy.

Snaží se vás také vystrašit, takže často obětujete své potřeby a přání. Pokud to nefunguje, občas náhle přehodí na “mírnější tón”. Nechají vás věřit, že udělají, co chcete vy, ale nakonec dělají jen podle sebe a pro sebe. Jejich pasivně agresivní chování je formou pasivní manipulace motivované strachem. V každém směru se vyhýbají střetu, mění téma nebo používají vinu a odmítnutí, aby se vyhnuli tomu, že nemusí mít pravdu. Když jsou

konfrontováni, mají potíže s přijetím odpovědnosti za své činy. Místo toho popírají odpovědnost a obviňují nebo se omlouvají, aby udrželi pokoj.

Jak zacházet s manipulátory?

- Znat svá základní lidská práva.
- Udržovat si odstup.
- Vyhybejte se sebeobviňování a personalizaci.
- Zaměřte se na ně kladením vhodných otázek.
- Než odpovíte na jejich otázky, využijte čas na přemýšlení ke svému prospěchu.
- Naučte se říkat “ne”.
- Vyvodte důsledky, když nepřijmou vaše “ne”.

Manipulace se od motivace liší v mnoha směrech:

Manipulace	Motivace
Zajímá se pouze o práci a výkon	Zajímá se o práci, ale také o člověka.
Je poháněna především pýchou.	Je poháněna spíše zájmem a láskou.
Kontroluje lidi.	Zmocňuje lidi.
Devaluje lidi.	Váží si lidí.
Špatné vedení lidí.	Skvělé vedení lidí.
Podporuje zášť.	Podporuje loajalitu.

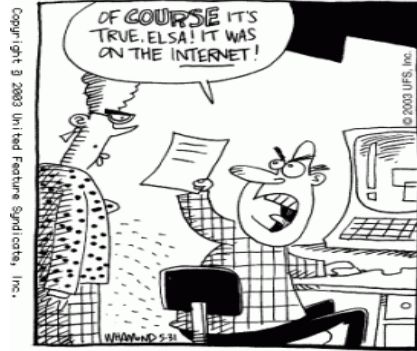
VŽDY KONTROLUJ ZDROJE

Vzhledem k rozšířenému přístupu k různým informacím musí být pečlivě vybráno to, co čtete a dále reprodukuje. Internet se skládá z obrovského úložiště informací, kde prakticky každý může vytvářet nějaký materiál.

Na tento "oceán dat" by mělo být nahlíženo kritickým myšlením. Je sice dosti obtížné, ale také velmi zásadní zkontrolovat informace, které čtete a zjistit, do jaké míry jsou přesné a pravdivé, nebo ne. Prvním krokem je identifikace autorů a přesnost toho, co poskytují. Měli bychom se také ujistit, že navštívujeme pouze uznávané weby, které poskytují spolehlivé informace. Nikdy není na škodu zkontrolovat údaje o autorovi, to, co píše, ale také doménu, ze které jsou informace přijímány. V neposlední řadě nezapomeňte, že internet může být skvělým zdrojem informací, ale pokud se zaměříme na jejich přesnost, je knihovna stále jedním z nejlepších míst pro výzkum.

Po kontrole všech těchto informací se můžete rozhodnout, zda si myslíte, že je zdroj důvěryhodný.

- Vzhledem k tomu, že internet je přístupný všem, nezapomeňte, že můžete číst nepravdivé informace.
- Pokud si informacemi nejste jistí, pokuste se najít lepší zdroj. Můžete se obrátit na odborníka, nebo si informace najít v knihovně.

Důležitým krokem je rozlišit, zda informace pocházejí z primárního nebo sekundárního zdroje. Obvykle se primární zdroje ukázaly být přesnější než sekundární.

Podrobněji:

- **Primární zdroje** zahrnují cokoli, co se dá považovat za originální, původní data (výsledky výzkumu, originální práce). Obvykle se jedná o historické a právní dokumenty, výsledky experimentů, statistické údaje, kreativní psaní, zvukové a obrazové nahrávky, projevy a umělecké předměty. Primárními zdroji jsou také rozhovory, průzkumy, práce v terénu a internetová komunikace prostřednictvím e-mailu, blogů a diskusních skupin.
- **Sekundární zdroje** interpretují primární zdroje (články v časopisech, knihy, dokumenty). Popisují, diskutují, interpretují, komentují, analyzují, hodnotí, sumarizují a zpracovávají primární zdroje. Sekundárními zdrojovými materiály mohou být články v novinách nebo populárních časopisech, recenze knih nebo filmů nebo články nalezené ve vědeckých časopisech, které hodnotí původní výzkum někoho jiného.

Vždy bychom měli používat naše kritické myšlení! Vyhodnocení informací by nás mělo povzbudit k tomu, abychom kriticky přemýšleli o spolehlivosti, platnosti, přesnosti, pravomoci, aktuálnosti, úhlu pohledu nebo zkreslení zdrojů informací.

Co je test **CRAAP**:

Currency (aktuálnost): aktuálnost informací.

Reliability (spolehlivost): důležitost informací.

Authority (kompetence): zdroj informací.

Accuracy (přesnost): spolehlivost, pravdivost a správnost informací.

Purpose (účel): důvod, proč informace existuje.

Mějte na paměti, že ne všechny zdroje jsou vytvořeny stejně. To, že jsou natisknuty nebo dostupné na internetu nezaručuje, že jsou přesné, nebo že pochází z dobrého výzkumu.

Při vyhledávání na webu je důležité kriticky zhodnotit výsledky vyhledávání:

- Hledejte články publikované ve vědeckých časopisech.
- Hledejte materiály na webových stránkách, které se zaměřují na vědecké zdroje.
- Porovnejte několik různých názorů.
- Své výsledky konzultujte.

KONTROLNÍ OTÁZKY

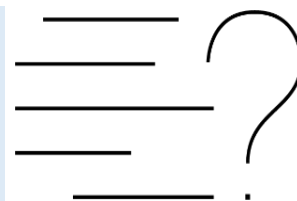
Vyjmenuj tři hlavní rozdíly mezi motivací a manipulací a zdůvodni své odpovědi.

Co definuje manipulativní chování?

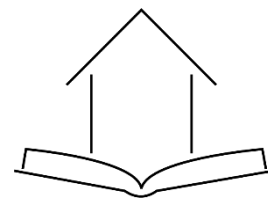
Dokážete se chránit před manipulací a jak?

Co je CRAAP test a jak ti může pomoci v procesu hodnocení, když se dostane na hodnocení informací?

Porovnej primární a sekundární zdroje. Který z nich je podle tebe cennější?

DOMÁCÍ ÚKOL

Scénář 1

James: Ahoj mami!

Máma: Ahoj zlato! Jaký jsi měl den?

James: No, vlastně s tebou chci mluvit o pár věcech.

Máma: Ok, zlatíčko. Co se děje?

James: Um, no, dnešek byl prostě šílený a jsou dvě věci, o kterých ti musím říct.

Máma: Dobře, poslouchám.

James: Za prvé si mě zavolal do kanceláře můj výchovný poradce.

Máma: A co říkal?

James: Obdržel moje zkoušky a já jsem zabodoval, patřím k 10% nejlepších dětí z celé země. Řekl, že to v podstatě znamená, že můžu jít na každou vysokou, kterou chci. Řekl jsem mu, že jsem se přihlásil na univerzitu v Berkeley, a on řekl, že dokud budu mít dobré známky, tak se tam dostanu určitě.

Máma: Oh můj bože, Jamesi, to je úžasné!

James: Já vím, opravdu se mi ulevilo. Myslel jsem, že se mi to nepovedlo, takže jsem byl opravdu překvapený. Říkal, že nejdůležitější je zůstat soustředěný a nestresovat se. Říkal, že maturanti jsou ze všeho ve svém životě příliš vystresovaní a pak si pokazí známky za to, že jsou rozptylováni jinými věcmi.

Máma: No, jistě. Jsem si jistý, že to uděláš skvěle. Co bylo to další, co se stalo?

James: Víš, jak je parkoviště u školy vždycky přeplněné a lidi jezdí moc rychle.

Máma: Asi...

James: Um, no. Vycouval jsem, abych mohl odjet, a jedna holka z fyziky jela za mnou... um... trochu jsem do ní nacouval. Spíš to bylo, jako by narazila zezadu do auta. Byl jsem tak naštvaný. Teď je v kufru důlek a spadlo jedno světlo. Byl jsem tak naštvaný. Jsem si jistý, že je to něco, co může pojišťovna ale uhradit.

Scénář 2

Zdůvodni, zda je výše uvedený článek přesný nebo ne:

Digitální gramotnost nezahrnuje pouhou schopnost používat software nebo obsluhovat digitální zařízení; zahrnuje širokou škálu složitých kognitivních, motorických, sociologických a emočních dovedností, které uživatelé potřebují, aby mohli v digitálním prostředí účinně fungovat. K úkolům požadovaným v této souvislosti patří například „čtení“ instrukcí z grafických displejů v uživatelských rozhraních; využití digitální reprodukce k vytvoření nových, smysluplných materiálů ze stávajících; vytváření znalostí z nelineární hypertextové navigace; hodnocení kvality a platnosti informací; a zralé a realistické pochopení „pravidel“, která v kyberprostoru převládají. Tento nově vznikající koncept „digitální gramotnosti“ může být využit jako měřítko kvality práce studujících v digitálním prostředí, zároveň může poskytnout akademickým pracovníkům a vývojářům účinnější komunikační prostředky při lepším navrhování uživatelsky orientovaných prostředí. Tento dokument navrhuje ucelený, propracovaný koncepční rámec pro digitální gramotnost, který zahrnuje foto-vizuální gramotnost, reprodukční gramotnost, rozvětvenou gramotnost, informační gramotnost a sociálně-emoční gramotnost.

Eshet, Y. (2004). Digital Literacy: A Conceptual Framework for Survival Skills in the Digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93-106. Norfolk, VA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). Retrieved January 21, 2019

PŘÍLOHA

OBČANSKÁ SOCIÁLNÍ ODPOVĚDNOST – CSR

My všichni žijeme ve společnosti – v malé jako je např. naše rodina, třída, komunita, nebo ve větší, jako je naše země nebo Evropa. Dnes díky výhodám a charakteristice digitální doby se svět stal malým – můžeme mít snadno přátele na Aljašce, Tahiti nebo v Indii. Říkáme, že žijeme v „globální vesnici“, kde každý zná každého – a skutečně není potřeba kliknout na víc jak šest odkazů, abychom se spojili s kýmkoli ve světě. Od dělníka v Japonsku nebo sestřičky na Novém Zélandu k papeži v Římě nebo prezidentu Spojených států. Maximálně 6 odkazů ... – a každý s každým ... Ano, svět se stává malým. Jsme světový spoluobčané, naší největší společností je lidstvo.

Společenská odpovědnost firem; CSR.

Žijeme ve společnosti, takže jsme také odpovědní za společnost a společnost je odpovědná za nás. Tato společenská odpovědnost byla nejprve identifikována a formulována pro obchodní společnosti. Byla zaznamenána už v 60. letech minulého století. Dříve liberální teorie tvrdila, že jediným úkolem obchodní společnosti je vytvořit zisk, vše ostatní není její věcí. Společnost platí daně a z těchto daní by se měl stát starat o sociální záležitosti. To znamená: jedinou odpovědností a cílem společnosti je maximalizovat její zisk. Není to společnost, ale stát, který je odpovědný za sociální záležitosti.

Již v 60. letech 20. století si více a více lidí, manažerů a vlastníků uvědomovalo, že obchodní společnost je odpovědná za víc než jen vytvořit zisk. Hlavním důvodem pro toto širší chápání společenských odpovědností byl vznik potřeby ochrany životního prostředí. Nejdříve si uvědomili, že jde o globální problém; znečištění ovzduší se nezastavuje u hranic společností, natož u národních hranic. Druhým zjištěním bylo, že zatím největším znečišťovatelem jsou společnosti (korporace). Tato dvě zjištění otevřela problematiku toho, že obchodní společnost je odpovědná za víc než jen vytvořit zisk za každou cenu.

Carroll's CSR Pyramid –
The Four "Responsibilities"

Odpovědnosti společnosti

Podle tohoto radikálního nového přístupu mají společnosti 4 pole odpovědností:

- 1. Ekonomická (Economic)** – Jde o původní úlohu: být prospěšný jak jen společnost může. Ale na rozdíl od dřívějšího čistě liberálního přístupu „za každou cenu“ bylo nahrazeno „jak legální, etické a dobročinné okolnosti dovolí“.
- 2. Právní (Legal)** – Společnost musí dodržovat všechna pravidla a právní požadavky, což znamená – pracovat podle zákona. Dříve zákon dovozoval společnostem prakticky vše od práce přes čas zaměstnanců po zabíjení a týrání svých bližních, zvláště – soupeřů, zákon se stal více vyváženým a zakázal dřívější nepřiměřenosti.
- 3. Etická (Ethical)** – To bylo úplně nové hledisko. „Za každou cenu“ bylo také nahrazeno „z hlediska etiky“; což znamená dřívější pravidlo „ve válce a lásce je vše možné“ a podnikání bylo chápáno jako válka proti soupeřům, ne všechno „bylo čestné“. Bylo vytvořeno více a více etických pravidel, jako je zákaz zaměstnávání dětí, zákaz nepřírozně nízkých cen z důvodu nízkých nákladů (vycházející z práce vězňů, kde pracující nedostávali plat; což znamená, že mzdové náklady byly prakticky nulové) atd. Etika podnikání nabývala více a více důležitosti.
- 4. Dobročinná (Philanthropic)** – Ano, společnosti by se měly starat o speciální skupiny lidí a materiálně jim pomoci. Takže některé společnosti pomáhají zdravotně postiženým financovat vozíčky; jiné pomáhají mladým muzikantům nebo další nabízejí stipendia pro menšiny, atd.

CSR se stalo důležitým tématem v mezinárodním podnikání a čím dál více expertů začalo pracovat na zmezinárodnění a standardizaci. Na konci tohoto procesu,

Mezinárodní organizace pro normalizaci (ISO) uveřejnila mezinárodní normu pro CSR: **ISO26000:2010**. (26000 je “název a číslo” CSR jako ISO14000 je pro ochranu životního prostředí nebo ISO27000 informační zabezpečení; a 2010 je rok tohoto uveřejnění a mezinárodního uznání.) Od té doby ISO26000:2010 je přijato také jako národní norma ve více než 100 zemích světa. (ISO nemá daleko od 200 členských zemí.) Což je více než 90% světové ekonomiky (společností) řídicí se (nebo aspoň znající) požadavky Společenské odpovědnosti firem (CSR). Všechny partnerské země přijali ISO26000:2010 CSR mezinárodní normu a pravidla.

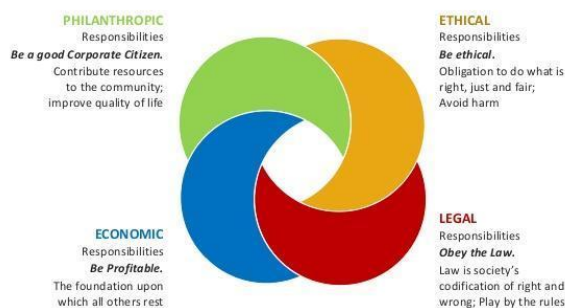
Společenská odpovědnost firem; CSR.

Ačkoli je “CSR” zkratka pro “Společenskou odpovědnost firem”, můžeme sestoupit od firem (což je od větších nebo menších skupin) k jednotlivcům, což znamená k občanům. Dále můžeme chápat občana (jednotlivce) jako nejmenší jednotku firmy (v mnoha zemích společnosti jednotlivců jsou opravdu povoleny...!), takže můžeme použít obdobu od “původního CSR” a použít stejný přístup jako u firem.

Pokud tak učiníme, můžeme formulovat podobné odpovědnosti pro občany jako pro společnosti: občané mohou mít (a mají) ekonomickou, právní, etickou a dobročinnou odpovědnost.

Takže můžeme použít stejný model pro občany jako pro firmy:

Models of Corporate Social Responsibility *Intersecting Circles (IC) Model*

Ekonomická odpovědnost (Economic)

Dle firem platí: „mít výnos“. To samé však platí i pro jednotlivce: každý má nějaké osobní výdaje a osobní příjem a **každý jednatel je odpovědný za příjem k pokrytí všech svých osobních výdajů**. Což znamená, že všichni občané musí dělat vše možné, aby vydělali dost peněz, tak aby pokryli své osobní výdaje: učit se, studovat, hledat vhodnou práci a dokonale splňovat pracovní požadavky.

Ovšem existují přijatelné výjimky. Děti nemůžou a starší lidé nemusí vydělávat dostatek peněz pro své živobytí. Naše děti jsou naše investice do budoucnosti, a proto určité „svazky“ musejí zasáhnout a pomoci financovat jejich výdaje spojené s nadcházející generací. Nejdříve ze všeho to je rodina, ale také společnost. Poslední jmenovaný tak činí s využitím našich daní – což znamená skutečná „nosná“ generace je vždy ta pracující generace mezi 25 a 65 lety. Nadcházející generace bude tedy nosnou na další roky – takže jde skutečně o investici právě do jejich budoucích příležitostí. Ovšem největší odpovědnost leží na rodině – příjem členů rodiny musí (měl by) být dost velký, aby pokryl všechny výdaje rodiny – samozřejmě včetně těch spojených s dětmi.

Tato situace je jiná u starších lidí. Když jsou lidé v aktivním (pracujícím) věku (obvykle mezi 25 až 65 lety), platí si podporu na důchod. Což je spoření jednotlivce na své důchodové výdaje: obecně lidé nedostávají důchod z milosrdenství společnosti – pracovali na to, odkládali si peníze na to, plně si zaslouží důchod, který dostávají. (Částka důchodu je něco jiného; ta záleží na několika faktorech.) Dále, důchodový systém obvykle není zařízen způsobem „spoření“; což znamená, že důchodová podpora není uložena v bance a starší lidé dostanou jejich úspory přímo – vláda obvykle používá důchodový fond, aby pokryla důchod starších lidí. Může být otázkou kolik pracujících lidí „financuje“ určitý počet starších lidí. Jelikož společnost stále stárne (délka života se prodlužuje), pracující generace narůstá (což znamená poměr důchodců/aktivních lidí se stále zvyšuje).

Nezaměstnanost je jiný případ. Nezaměstnaný člověk nemá příjem, aby pokryl všechny své výdaje, natož dětí nebo na péči o starší lidi. Namísto přispívání na naše výdaje, výdaje spojené s dětmi a důchodci, nezaměstnaný člověk nedokáže pokrýt ani své vlastní výdaje. **Proto by bylo velmi dobré, aby se občané pokusili udělat vše, co je v jejich silách, aby našli práci a přidali se k vydělávající generaci.** Pokud tomu tak není, společnost musí udržet nezaměstnané lidi naživu – a také jejich děti.

Právní odpovědnost (Legal)

Právní systém (zákon) určuje, co je správné a co je špatné. Osoby (občané, jednotlivci) jsou povinni dodržovat zákon, což znamená dodržovat pravidla.

V některých případech se „právní očekávání“ společnosti a zákon plně nepřekrývají. Zákon a skutečný stav (pravda) nejsou vždy překryté. Je-li tomu tak, občané mohou cítit, že právní systém (soudy) chrání zákonnost, ale ne pravdu. To může vést ke konfliktům. V dobře pracující společnosti se zákon a pravda překrývají. Pokud ne, lidé (občané) jsou nuceni dodržovat zákon (být poslušní, dodržující zákon) a okamžitě informují příslušné instance o tom, že pociťují, že zákonnost a společný úsudek o pravdivosti se nepřekrývají, takže se musí: buď změnit zákon, nebo „poučit“ společnost, proč jejich pocit pravdivosti není správný. (Je tomu tak často u trestu smrti; společnost často cítí, že zločinec si zaslouží trest smrti, ale zákon to nedovoluje. V tomto případě, se společnost mylí a musí být „poučena“.)

Etická odpovědnost (Ethical)

Etika je představa o správném a špatném chování. Snaží se vyřešit otázky lidské morálky tím, že definuje představy jako je dobro nebo zlo, to co je správné a co špatné, ctnost a nectnost, spravedlnost a zločin. Etické odpovědnosti mají vyšší hodnotu než právní odpovědnosti, protože existuje mnoho problémů týkajících se chování, které jsou posuzovány jako neetické, ale neregulované zákonem. (Například: nemluvit s respektem s druhými lidmi, zvláště se staršími; nebýt zdvořilý a nerespektovat ženy, nebýt k nim slušný, atd.)

Etika je většinou nepsaná, vychází z toho, co daná společnost respektuje a hodnotí jako etické. Splňovat etické odpovědnosti proto jednoduše znamená dodržovat pravidla a očekávání společnosti, ve které žijeme. **Etické chování je odpovědností všech občanů.**

Dobročinná odpovědnost (Philanthropic).

Dobročinnost (filantropie) doslova znamená „láska lidstva“. Je to obvykle dobrovolná osobní iniciativa dělat něco pro veřejné blaho. Má to blízko k charitě, ale charita se vztahuje spíše k jednotlivci, jednorázové akci, zatímco dobročinnost je spíše něco pro veřejné blaho. Nejde jen o něco materiálního, podmíněno penězi; může to být cokoli, co pomůže společnosti (jako zajištění péče o děti v sobotu, kdy musí rodiče na nákup nebo schůzku nebo dělat něco, kde nemůžou děti.)

Společenská odpovědnost firem; CSR.

Když řekneme, že občanská odpovědnost firem je “zmenšení” původního CSR, Společenská odpovědnost firem je jasné „rozšíření“. „Společnost“ může být tak malá, jako rodina a tak velká, jako je lidstvo, „světová rodina.“ Společenské odpovědnosti mohou být považovány stejně jako ty ostatní CSR: ekonomické, právní, etické a dobročinné.

Tak jak osoby (jednotlivci, občané) jsou odpovědní ke své společnosti a musí dodržovat všechna pravidla života ve společnosti, tak i společnost má svou odpovědnost vůči svým občanům. Společnost slouží jako rámec života jednotlivců nebo menších skupin, jako jsou rodiny, a dobře fungující společnost poskytuje ochranu a podporu svým členům.

Ekonomická odpovědnost

Společenská odpovědnost firem říká: „buď prospěšný“ – a my můžeme říct něco podobného také o společnosti. Společnost má různé druhy společenských výdajů, a proto musí mít společenský příjem, aby je pokryla.

V zásadě, společnost může mít také svůj vlastní autentický příjem. Většinou jde o příjem firem, které vlastní společnost, kde zisk může být využit libovolně jejím vlastníkem, což je společností. Poněvadž zisk je také užíván ke společenským výhodám (a firmy samy mohou také naplnit podobné úkoly), takové firmy se obvykle nazývají **nevýdělečné firmy**. V podstatě takové firmy se moc neliší od „obvyklých“ firem: produkují něco (možná také služby), jsou zde výdaje vzniklé během výroby, firmy platí mzdu svým zaměstnancům, uvědomují si zisk jakožto rozdíl mezi příjmem a výdaji, platí daň ze zisku, s použitím tohoto zisku rozvíjí firmu – jediný rozdíl je, že neposkytují podíl na zisku jejím vlastníkům. (Ve skutečnosti, jelikož je vlastníkem společnost, neplatí podíly na zisku vlastníkovi – tedy společnosti – ale společnost využívá tyto podíly na zisku pro obecné blaho.)

Ziskové firmy, které by vlastnila společnost, jsou výjimkou. Obvykle firmy, které vlastní společnost, poskytují společenské služby svým členům jako je veřejná doprava, zdravotnická péče, policie, atd. Takové firmy mají výdaje, ale obvykle nemají dostatek příjmu k pokrytí těchto výdajů, což znamená, že nejsou ziskové. (Je to pochopitelné. Například aby byla společnost veřejné dopravy zisková, musí občané platit vysoké jízdné. Což znamená – občané platí peníze firmě, kterou vlastní společnost, aby měla zisk, které tyto občané potom dostanou zpátky jinými druhy služeb, jako je policie nebo nemocnice. Takže **ekonomika společnosti je obvykle přerozdělováním příjmu mezi členy společnosti**. Občané platí daně a dostanou tyto daně zpět ve zdravotnických službách nebo vzdělání.

Někdo se může zeptat: „*Proč je toto přerozdělování nezbytné?*“ Pravda, lidé by mohli dostat méně, ale měli by také platit nižší daně. Za prvé, protože existují funkce a služby, které nepřináší příjem, jako jsou školy nebo hasiči, ale které jsou nezbytné pro dobře fungující společnost. Ale je zde ještě důležitější důvod: přerozdělování. Daně nejsou stejné pro všechny. Ti, kteří vydělají více, platí více – což znamená příspěvek na veřejné služby (veřejné výdaje) je vyšší pro ty, kteří si mohou dovolit více. Říká se tomu společenská solidarita. **Bohatí a schopnější přispívají do veřejného blaha více než chudí.**

Ačkoli toto přerozdělování musí mít hranice. Pokud jsou daně příliš vysoké pro ty, kteří vydělávají více, tyto lidé by mohli potom ztratit zájem usilovat o vyšší příjem a zisk. Takže

„veřejný rozpočet“ musí být v rovnováze v obou smyslech: podnikatelské zájmy vs. „příděl centralizace a přerozdělování“ a také rovnováha mezi příjmy a výdaji. Pokud výdaje jsou vyšší, říkáme, že je zde „manko ve veřejných výdajích“ (nebo veřejném rozpočtu) a tento rozdíl může být financován pouze úvěry – nebo materiální pomocí ještě větších společností. (Řekněme podpora místní samosprávy – což znamená společnosti - ze státního rozpočtu.)

Právní odpovědnost

Zdá se být poněkud vtipná, protože tato právní nařízení jsou vymezena samotnou společností. Jak to že – komunity nedodržují pravidla ustanovené těmi stejnými komunitami ...?! Ano, takové rozpory mohou nastat. Je důležité vědět, že pravidla a zákon jsou povinné pro komunity (a jejich obvyklé, volební orgány: místní vedení) a rovnoměrně pro jejich členy. Známe mnoho případů, kdy občan šel k soudu proti místnímu vedení (nebo dokonce národní vládě) a vyhrál tento proces. Komunity by měly být příkladem jak dodržovat komunitní pravidla.

Etická odpovědnost

Zde je opět rozpor, protože je to právě určitá komunita, která stanovuje etické pravidla a odpovědnosti, tak jak se může stát, že je nedodržuje?! Ačkoli to se může stát; ale je časté, že ne celá komunita, ale někteří členové (řekněme, členové místního vedení) nedodržují tyto etické pravidla. Protože etické pravidla nejsou vždy regulovány zákonem (etika je nad tím, širší než zákon), takové případy nemohou být vždy potrestány. Jediným trestem je názor místní komunity, který může být směrodatný pak v příštích volbách.

Dobročinná odpovědnost

Pokud definujeme dobročinnost jako akci pro veřejné blaho, všechny akce místního vedení by měly/mohly být chápány jako dobročinné akce komunit. Komunity by se měly starat o chudé, o zdravotně znevýhodněné, nezaměstnané, o všechny co to potřebují.

Komunity také mohou vytvořit speciální způsoby (jako stipendia, speciální podporu, úvěry a další speciální akce) pro tuto nebo tamtu skupinu, která to potřebuje. Takové akce jsou prakticky v každé společnosti a zemi; řekněme například cestování zdarma pro starší lidi, což je přesně takovouto akcí.